

Elina Plihtari

**ERON JÄLKEINEN VANHEMMUUS ETÄ-ISÄN
NÄKÖKULMASTA**

**Kasvatustieteen
pro gradu -tutkielma
Syyslukukausi 2010
Kasvatustieteen laitos
Jyväskylän yliopisto**

TIIVISTELMÄ

Plihtari, Elina. ERON JÄLKEINEN VANHEMMUUS ETÄ-ISÄN NÄKÖKULMASTA

Kasvatustieteen pro gradu-tutkielma. Jyväskylän yliopiston kasvatustieteen laitos, 2010. 93 sivua. Julkaisematon.

Nykyään isyys on muutostilassa ja on monenlaisia isiä, kuten etä-isiä, yksinhuoltajaisia ja ydinperheenisiä. Vanhempien erot ovat lisääntyneet ja isät elävät usein erossa lapsistaan, mutta silti etä-isyttä on Suomessa tutkittu suhteellisen vähän. Tämän pro gradu- työn tarkoituksena oli selvittää isien kokemuksia etä-isydestä ja miten suhteet lapsiin muuttuivat eron jälkeen sekä etä-isyteen liittyviä tunteita. Tutkimuskysymyksenä oli siis ensinnäkin selvittää millaista isyys oli eron jälkeen ja miten se on muuttunut. Toisena tutkimuskysymyksenä oli se, kokivatko isät suhteen lapsiinsa muuttuneen eron jälkeen ja jos kokivat, niin miten. Kolmantena tutkimuskysymyksenä oli selvittää millaisia tunteita isillä oli etä-isyteen liittyen. Tutkimusaineisto kerättiin haastattelemalla kahdeksaa etä-isiä. Haastattelut toteutettiin yksilohaastatteluina teemahaastattelun avulla helmi-huhtikuussa 2009. Tutkimuksen analysointi tehtiin laadullisesti teemoittelun, tyyppittelyn ja osittain diskurssianalyysin avulla.

Isät kokivat isyyden jatkuvan eron jälkeenkin. Vaikeinta erossa oli lasten menettäminen. Isyyden koettiin muuttuvan eron jälkeen positiiviseen suuntaan, koska vaikea perhetilanne päättyi ja eron jälkeen isyydestä tuli tietoisempaa ja isyyttä alettiin arvostaa enemmän. Etä-isyden haasteina koettiin muun muassa arjen ja ajan puute lasten kanssa, välimatka, tiedon puute lasten asioista, katkenneet sukulaissuhteet sekä yksinäisyys. Positiivisena asiana koettiin vapaus arjen rasitteista, oma aika sekä lähentyminen lasten kanssa.

Isät tekivät lastensa kanssa samoja asioita kuin ennen eroakin. Tekeminen liittyi arkisiin asioihin ja harrastuksiin. Isät halusivat, että yhteinen lyhyt aika on mukavaa yhdessäoloa, eivätkä he halunneet tapaamisiin kireää tunnelmaa. Suhde lapsiin oli kaikilla isillä pysynyt läheisenä. Puolet isistä koki, että suhde on muuttunut läheisemmäksi, koska perhetilanne on rauhoittunut ja nyt isillä on enemmän läsnäoloa lasten kanssa kuin aiemmin. Suurin osa isistä oli puhunut erosta lastensa kanssa. Isien mukaan ero oli lapsille hyvin rankka kokemus.

Ennen eroa isyyteen ei liittynyt niin voimakkaita tunteita kuin eron jälkeen. Eron jälkeen tunteet lasta kohtaan ovat voimistuneet ja negatiiviset tunteet ovat rauhoittuneet. Isien tunnepuheesta muodostui kolmenlaisia diskursseja: negatiivisten ja ristiriitaisten tunteiden diskurssi sekä tunteista puhumattomuuden diskurssi. Negatiivisten tunteiden diskurssiin liittyi muun muassa surua, katkeruutta, kateutta ja pelkoa, koska lapset asuvat äidin luona. Syyllisyyttä isät tunsivat siitä, mitä ero aiheuttaa lapsille. Ristiriitaisten tunteiden diskurssi pohjautui siihen, että isät kokivat eron oikeaksi ratkaisuksi, mutta toisaalta yksinäisyys ja arjen puute lasten kanssa tuntui ikävältä. Tunteista puhumattomuuden diskurssi viittasi siihen, että muutama isä ei juuri osannut pukea tunteitaan sanoiksi ja tunteiden sijaan he puhuivat jostakin muusta.

Hakusanat: ero, vanhemmuus, isyys, etä-isä, lapsi, tunteet, isä-lapsi-suhde

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ.....	2
SISÄLLYS	3
1 JOHDANTO.....	5
2 ERO PERHEESSÄ.....	6
2.1 Vanhempien ero	6
2.2 Lapset ja ero.....	7
2.3 Huoltomuodot ja tapaamisoikeus	8
2.4 Lasten asuminen.....	10
3 ISYYDEN MUUTOSSUUNNAT.....	12
3.1 Isyyden määrittelyä ja isyyden uudet suunnat	12
3.2 Perinteisestä uuteen isyyteen	14
3.3 Etä-isyy.....	16
4 ERON JÄLKEINEN ISYYS.....	18
4.1 Eron vaikutukset mieheen.....	18
4.2 Etä-isä ja tunteet.....	20
4.3 Isän suhde lapseen eron jälkeen	22
5 TUTKIMUSTEHTÄVÄ.....	28
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	29
6.1 Tutkimusaineiston hankinta ja haastateltavat	29
6.2 Aineistonkeruumenetelmänä teemahaastattelu	30
6.3 Aineiston analyysi	33
6.4 Tutkimuksen luotettavuus.....	37
6.5 Tutkimuksen eettisyys	40
6.6 Millaista on naisena haastatella miestä?.....	42
7 ISIEN AJATUKSIA EROSTA JA ETÄ-ISYYDESTÄ.....	44
7.1 Isyys eron hetkellä ja eron sekä etä-isyyden kokeminen.....	44
7.2 Miten isyys on muuttunut eron jälkeen?.....	48
7.3 Etä-isyyden haasteet	51
7.4 Positiivisena koetut asiat.....	57
8 ETÄ-ISIEN SUHDE LAPSIIN	59
8.1 Mitä isät ja lapset tekevät eron jälkeen yhdessä?.....	59
8.2 Onko isien suhde lapsiin muuttunut eron jälkeen?.....	62
8.3 Ovatko isät keskustelleet erosta lasten kanssa?	64

9 ETÄ-ISYYTEEN LIITTYVÄT TUNTEET	69
9.1 Miten isien tunteet ovat muuttuneet eron jälkeisestä ajasta?	69
9.2 Lasten tapaamisiin liittyvät tunteet.....	71
9.3 Isien diskurssit etä-isyyteen liittyvistä tunteista.....	73
10 POHDINTA.....	78
10.1 Isyys jatkuu erosta huolimatta.....	78
10.2 Suhde lapsiin on pysynyt läheisenä.....	81
10.3 Eron jälkeen koettiin voimakkaita tunteita	83
10.4 Tutkimuksen arviointi.....	85
LÄHTEET.....	86
LIITTEET	91
LIITE 1: HAASTATTELURUNKO.....	91
LIITE 2: SAATEKIRJE	92
LIITE 3: TAUSTATIETOLOMAKE	93

1 JOHDANTO

Isyys on nykyään muutostilassa ja isää on monenlaisia, kuten etä-isää, yksinhuoltajaisia ja ydinperheenisiä. Huttunen (2007, 25) mainitsee, että miehet toteuttavat nykypäivänä isyyttä monin eri tavoin, eikä keskiarvoisää ole olemassa. Isyys kuvataan alati muuttuvana ja nykyisin isyyden ihanteena nähdään osallistuva isyys eli hoivaava isyys, joka perustuu jaettuun vanhemmuuteen. (Aalto 2005, 84; Kolehmainen 2005, 89.) Moderniin isyyteen vaikuttaa yhtäaikaaisesti kaksi suuntausta: toisaalta isän osallistumista pienten lasten elämään korostetaan, mutta toisaalta vanhempien erot ovat lisääntyneet ja isät elävät usein erossa lapsistaan (Skevik 2006, 114). Millaisen isyyden toteuttaminen on mahdollista miehelle, joka ei asu enää samassa paikassa lastensa kanssa?

Nykyään isää pidetään toisena merkittävänä vanhempana, joka osallistuu lapsen hoitoon ja kasvatukseen. Vanhempien erotessa lapsi mahdollisesti menettää toisen tärkeän vanhemman, joka usein on isä. Kartovaaran ja Säkkinen (2007, 113) mukaan etä-isää oli 133 000 vuonna 2005. Etä-isyydessä korostuu biologinen ja juridinen isyys, mutta usein etä-isä edustaa myös sosiaalista ja psykologista isyyttä (Huttunen 2001, 100). Suomessa etä-isyyttä ja etä-isän sekä lapsen välistä suhdetta on tutkittu suhteellisen vähän. Eronneita miehiä ja eron jälkeistä isyyttä on tarkasteltu tutkimuksissa pitkälti sosiaalisena ongelmana. (Mykkänen & Aalto 2010, 70.) Aiemmin on tutkittu muun muassa eron jälkeistä vanhemmuutta sekä yhteishuoltajavanhemmuutta ja miesten kokemuksia erosta ja asiointista sosiaalitoimissa (ks. esim. Hokkanen 2005; Hotanen & Männistö 1999). Tutkimuksia on myös vuoroasumisesta sekä uusperheistä eli isä- tai äitipuolten kokemuksista uudesta perheestä (ks. esim. Linnavuori 2007; Sutinen 2005). Miksi isyyttä kannattaa tutkia? Isyys on nähty tärkeäksi lapsen kasvulle ja kehitykselle ja on tarve tietää miten miehet itse kokevat ja näkevät isyytensä. (Mykkänen & Aalto 2010, 76.)

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan eron jälkeistä vanhemmuutta isän näkökulmasta sekä selvitetään etä-isän kokemuksia eron jälkeisestä isyydestä. Lisäksi tarkastelen, muuttuiko isän suhteet lapsiin eron jälkeen, kun isä ei enää asu lastensa kanssa. Kolmanneksi tarkastelen etä-isyyteen liittyviä tunteita. Mykkänen ja Aalto (2010, 79) toteavatkin, että isien tunteita on toistaiseksi tutkittu hyvin vähän.

2 ERO PERHEESSÄ

2.1 Vanhempien ero

Nykyään noin puolet avio- tai avoliitoista päättyy eroon. Vuonna 2009 solmittuja avioliittoja oli 29 836 ja avioeroja vastaavasti 13 527. Avioerojen yleistyessä myös liittojen kestoajat ovat lyhentyneet. Eroon päätyneet liitot ovat viimevuosina kestäneet noin 12 vuotta. (www.stat.fi; Litmala 2002b, 12–15.) Nykyään eroaminen on niin yleistä, ettei se aiheuta erityistä moraalista paheksuntaa, mutta yleisyydestä huolimatta se ei ole toivottu asia, eikä siten ”normaali” (Hokkanen 2002, 119; 2005, 147).

Vuonna 1988 astui voimaan uusi laki (411/1987), joka helpotti avioeroproosessia. Ennen tätä avioliittolain uudistusta eroproessi oli kaksivaiheinen, jolloin ensiksi tuomittiin asumuseroon ja siitä vuoden kuluttua sai hakea avioeroa tai vaihtoehtoisesti eron sai, kun oli todistettavasti asunut kaksi vuotta erillään. (Makkonen 2002, 73.) Monissa miehiä koskevissa tutkimuksissa miehet olivatkin sitä mieltä, että eron saa nykyään liian helposti ja nopeasti (ks. esim. Hotanen & Männistö 1999; Koskinen, Sierla & Voutilainen 1994; www.finlex.fi).

Nykyään avioeroa haetaan käräjäoikeudesta hakemuksella, eikä erolle tarvitse esittää mitään perusteluita. Riittää, että vain toinen puolisoista haluaa erota. Avioero myönnetään joko kuuden kuukauden harkinta-ajan jälkeen tai kahden vuoden erillään asumisen perusteella. Avioeron saaminen edellyttää aina tuomioistuimen päätöstä, toisin kuin avioero, sillä avoliitto on parisuhde, jota ei ole vihitty avioliittolain mukaisesti. Niinpä eroaminen avoliitosta on puolisoitten yksityisasiasia. (Makkonen 2005, 11, 23, 76–77; Litmala 2002a, 7-9.)

Ajatus erosta voi pyöriä mielessä vuosien ajan tai tulla esille nopeasti joidenkin tilanteiden vuoksi. Eron syyksi esitetään usein muun muassa vieraantumista toisesta, jatkuvia kiistoja, puolison välinpitämättömyyttä, väkivaltaa ja päihteidenkäyttöä. (Makkonen 2005, 60–61, 64.) Taskisen (2001, 14) mukaan erossa saatetaan menettää rakkauden kohde ja antaja, koti, mahdollisesti lasten läheisyys, usein puolison sukulaiset sekä yhteisiä ystäviä.

Taskisen (2001, 39) mukaan poikkeustapauksissa, kuten väkivallan kohteeksi joutumisessa tai näkemisessä, on aiheutta rajoittaa tai lopettaa lapsen ja vanhemman yhteydenpito. Hokkanen (2005) kuitenkin kirjoittaa, että monissa Euroopan maissa

pyritään jatkamaan perheyhteyksiä eron jälkeen huolimatta naisiin ja lapsiin kohdistuvasta väkivallasta. Hän toteaa, että ”lasten edun nimissä isän ja lasten yhteydenpito tapaamisineen on mennyt isän väkivaltaisuuden edelle.” Eron jälkeen mies näyttäytyy pahoinpitelijän sijasta isänä, jolla on oikeuksia. (Mt., 73)

2.2 Lapset ja ero

Eroon liittyy tavallisesti muitakin asioita kuin ero puolisosta. Tällaisia asioita ovat muun muassa alle 18- vuotiaiden lasten asioiden järjestäminen, kuten lapsen elatuksesta, huollosta, asumisesta ja tapaamisoikeudesta sopiminen. Lapsen asioista sopiminen tapahtuu samalla tavoin avio- ja avoerossa, jos avoliitossa isyys on vahvistettu asianmukaisesti. (Makkonen 2005, 11, 23.) Leena Kartovaara (2007, 93) toteaa, että vuonna 2005 Suomessa vanhempiensa avio- tai avoeron koki 31 000 alaikäistä lasta, joista 11 600 lapsen hajonnut perhe oli avoparin perhe.

Vanhempien ero tuntuu lapsissa usein jo ennen eroa, sillä lapset ovat hyviä ennakoimaan isän ja äidin eroa. Kodin kireä ja riitainen tunnelma edesauttavat tätä. Muun muassa lapsen ikä ja persoonallisuus vaikuttavat siihen, miten lapset reagoivat eroon. (Taskinen 2001, 12.) Smartin ja Nealen (1999, 99) mukaan lapselle on hyvä selittää, että isä (tai äiti) lähtee, koska vanhemmat eivät ole enää onnellisia yhdessä, ja että se ei kuitenkaan mitenkään vaikuta isän (tai äidin) suhtautumiseen lapseen. Hokkanen (2002, 119) kirjoittaa, että erossa erityisenä huolenaiheena onkin lasten hyvinvointi ja eron vaikutus lapsiin.

Monet lapset pelkäävät olleensa syynä vanhempiensa eroon. Lapset ovat usein vihaisia, masentuneita, surullisia ja kokevat tulleensa hylätyiksi. Lapsi tarvitseeekin erotilanteessa varmuuden siitä, että hän saa pitää molemmat vanhemmat. Lisäksi lapsi tarvitsee muun muassa turvaa ja hyväksyntää omille tunteilleen. (Taskinen 2001, 12–13.) Smartin (2000, 17) mukaan lapset eivät halua puhua eroon liittyvistä asioista vanhemmilleen eivätkä usein edes ystävilleen, sillä he pelkäävät, että heitä ei enää pidetä ”normaalina”. Vaikka ero on lapselle rankka kokemus, voi siitä silti selvitä myönteisellä tavalla. Jos aiempi kireä perhetilanne laukeaa eron yhteydessä, voi se olla lapselle helpotus. Eron jälkeen on tärkeää, että vanhemmat pyrkisivät luomaan toimivan keskinäisen suhteen ja ylläpitäisivät lapsen myönteistä kuvaa toisesta vanhemmasta. (Taskinen 2001, 12–13.) Lapset sopeutuvat paremmin avioeroon, kun molemmat

vanhemmat jatkavat aktiivista sitoutumista lapsen kasvatukseen (Hetherington & Stanley-Hagan 1997, 193). Tuomi (2008, 74) toteaaakin, että ero ei ole este lasten tasapainoiselle kehitykselle, vaan se, miten vanhemmat toimivat.

2.3 Huoltomuodot ja tapaamisoikeus

Vuonna 1983 annettiin laki (361/1983) lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (www.finlex.fi). Lapsen huollolla tarkoitetaan alle 18-vuotiaan lapsen asioista vastaamista ja henkilökohtaisten asioiden hoitoa, joissa yleisen käytännön mukaan tarvitaan vanhempien lupa, päätös tai mukanaolo. Tällaisia asioita ovat muun muassa lapsen oikeudelliset asiat, asuinpaikka, omaisuus, koulunkäynti, terveydenhoito, uskontokunta ja passiasiat. Lapsen huoltajan tehtävänä on turvata lapsen kasvatusta, tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi lapsen tarpeiden ja toiveiden mukaisesti. Lain mukaan lapsen huollon päätavoitteena on myös turvata lapselle läheiset ihmissuhteet erityisesti lapsen ja hänen vanhempiensa välillä. Huolto päättyy, kun lapsi tulee täysi-ikäiseksi. (Makkonen 2005, 26; Litmala 2002a, 42; Taskinen 2001, 18; www.finlex.fi.)

Yhteishuollolla tarkoitetaan sitä, että molemmat vanhemmat ovat avio- tai avoeron jälkeenkin lapsen huoltajia. Avioero ei automaattisesti katkaise vanhempien oikeutta ja velvollisuutta olla lastensa huoltajia. Jos huollosta ei eron yhteydessä tehdä erillistä sopimusta tai päätöstä, huolto jatkuu samoin kuin liiton aikana eli useimmiten yhteishuoltona. (Litmala 2002a, 41.) Yhteishuoltosopimusten osuus on ollut hieman vajaa 90 prosenttia kaikista sopimuksista (Litmala 2002b, 21). Yhteishuollossa vanhemmat tekevät yhdessä lasta koskevat päätökset ja vastaavat hoidosta sekä kasvatuksesta, vaikka onkin päätettävä kenen luona lapsi asuu. Yhteishuollossa molemmilla vanhemmilla on oikeus saada tietoja esimerkiksi lasten päivähoitoa, koulua ja terveydenhoitoa koskevista asioista. (Litmala 2002a, 42; Makkonen 2005, 44.) Tätä kutsutaan juridiseksi eli oikeudelliseksi yhteishuolloksi. Jos tämän lisäksi lapsi asuu huomattavan osan ajasta sekä äidin että isän luona, kutsutaan huoltoa fyysiseksi huolloksi tai tosiasialliseksi huolloksi. Tällöin lapsella on kirjaimellisesti kaksi kotia. (Hokkanen 2005, 23.) Sosiaalityöntekijä Raija Panttila (2005, 9) kutsuu tätä myös vuorotteluasumiseksi.

Lainsäädäntö asettaa yhteishuollon pääsäännöksi ja ihanteeksi. Puolisoiden eron ei pitäisi vaikuttaa vanhemmuuteen. Eva Gottberg (1997, 27) kuitenkin toteaa, että jos vanhempien välit ovat eron jälkeen huonot, on yhteishuoltoa vaikeaa tai peräti

mahdotonta toteuttaa. Taskisen (2001, 24) mukaan yhteishuolto on lapsen edun mukaista. Jari Sinkkonen (1998, 230) väittää, että sopimus yhteishuoltajuudesta ei muuta lapsen asemaa parempaan tai huonompaan suuntaan vaan kaikki riippuu siitä, miten vanhemmat onnistuvat jakamaan vastuun ja päättämään asioista yhdessä.

Tiina Hokkanen (2005) selvitti väitöskirjassaan syitä miksi vanhemmat päätyvät yhteishuoltoon. Tärkeänä pidettiin sitä, että lapsella on molemmat vanhemmat ja yhteisen kasvatuksen merkitystä korostettiin. Isien siteiden säilyttäminen lapsiin oli tärkeää ja lisäksi se oli luonnollinen ratkaisu, jos vanhempien välit olivat hyvät. Joskus yhteishuoltoon päädyttiin jätetyn miehen hyvittelyksi. Tällöin eron alulle laittanut osapuoli, usein nainen, voi vähentää omia syyllisyyden tunteitaan. Jotkut äidit suostuivat yhteishuoltoon, jos luottivat siihen, ettei isä yritä vaikeuttaa lapsen huoltoa. Hokkanen (2005) selvitti myös tutkimuksessaan, että monille yhteishuollon merkitys jäi vähäiseksi, sillä lähivanhemmat kokivat olevansa yksinhuoltajia ja etävanhemmat eivät pystyneet vaikuttamaan lapsen elämään haluamallaan tavalla. (Mt., 60, 62.)

Yksinhuollosta puhutaan silloin, kun huolto määrätään pelkästään toiselle vanhemmalle, jolloin toinen vanhempi on erotettu huollosta. Tällöin yksinhuoltaja vastaa lapsen kasvatuksesta, hoidosta ja huollosta, eli tekee kaikki lasta koskevat päätökset yksin. (Makkonen 2005, 26.) Makkonen (2005) toteaa, että käytännön kannalta huollon valinnalla ei useimmiten ole suoranaisia vaikutuksia. Toisaalta joillekin vanhemmille huoltomuodolla saattaa olla henkisesti paljon merkitystä. (Mt., 44–45.) Tähän tulokseen tulivat Hotanen ja Männistö (1999, 40), jotka kirjoittivat, että osa isistä koki huoltajuuden avulla vanhemmuuden ja isyyden jatkuvan. Yksinhuoltosopimuksia on äideille sovittu noin 10 prosentissa ja vastaavasti isille noin 2 prosentissa kaikista tapauksista (Litmala 2002b, 21).

Asumisen lisäksi myös tapaaminen on tärkeä asia, jolla on merkitystä lapselle hänen vanhempiansa eron jälkeen (Makkonen 2005, 49). Tapaamisoikeudella tarkoitetaan lapsen oikeutta pitää yhteyttä ja tavata sitä vanhempaa, jonka luona hän ei asu. Tapaamisoikeus on siis lapsen oikeus, ei vanhemman. Vanhempien tehtävänä on tukea lapsen tapaamisoikeuden toteutumista. Tavallisesti tästä tehdään kirjallinen sopimus tai vähintään vanhempien suullinen sopimus, jossa he keskenään sopivat tapaamisista. Jos sopimusta ei synny, asia jätetään tuomioistuimen päätettäväksi. (Litmala 2002a, 43–44.)

Yleistä on etävanhemman tapaaminen joka toinen viikonloppu, perjantai-illasta sunnuntai-iltaan. Tämän mallin huono puoli on se, että vanhemmalla ei ole normaalia arkielämää lapsen kanssa lainkaan. Tyypillistä onkin, että lapsi viettää myös

yhden arki-illan ja yön viikossa viikonloppujen lisäksi etävanhemman luona. (Taskinen 2001, 37.) Hokkasen (2002, 130) mukaan isät voivat jopa pelätä lastensa unohtavan hänet, varsinkin jos tapaamiset eivät ole mahdollisia kovin usein. Sopimuksissa voi olla myös maininta juhlapyhistä, kuten joulusta ja pääsiäisestä, jotka lapsi voi viettää vuorotellen vanhempiensa luona. Gottbergin (1997, 62) mukaan lapsi voi viettää lisäksi koulujen loma-aikoina yksi tai kaksi pidempää yhtenäistä jaksoa etävanhemman kanssa. Yleistyvä malli on pitkä viikonloppu, jossa lapsi viettää joka toisena viikkona torstai-illasta maanantai-aamuun aikaa toisen vanhemman luona. Yksi vaihtoehto on vuorotteleva asuminen, josta kerron seuraavassa luvussa. (Taskinen 2001, 37; www.eroperhe.net.) Pasleyn ja Mintonin (1997) mukaan tapaamisiin ongelmia tuottaa se, että äidit voivat ajatella isien saavan nähdä lapset sitten, kun nämä ovat maksaneet elatusmaksun ja isät vastaavasti ajattelevat maksavansa sitten, kun ovat saaneet nähdä lapsiaan. Tällaiset umpikujat vaarantavat lapsen aseman. (Mt., 126.) Myös Skevik (2006, 121) toteaa, että kontakti lasten kanssa maksaa rahaa ja isillä, joilla on hyvin vähän rahaa, tulee olemaan myös hyvin vähän tapaamisia lapsen kanssa.

2.4 Lasten asuminen

Eron jälkeen lapsen ja vanhemman yhteiselo voidaan toteuttaa monin eri tavoin. Tärkeää olisi kuitenkin se, että järjestelyt toteutetaan lapsen ehdoilla ja lapsen sekä perheen tarpeiden pohjalta. Eron jälkeen lapsi usein asuu jommankumman luona tai jos lapsia on monta, pitää päättää asuvatko sisarukset yhdessä vai ”jaetaanko” lapset vanhempien kesken. (Hokkanen 2002, 122; Gottberg 1997, 26.) Suurin osa lapsista asui avioeron jälkeen virallisesti äidin luona vuonna 2005. Mitä pienemmistä lapsista oli kyse, sitä useammin he asuivat äidin luona. Tytöt asuvat edelleen hieman poikia enemmän äidin luona. (Kartovaara 2007, 97.) Skevikin (2006, 119) mukaan lasten ikä ennusti pääasiassa tapaamispäivien määrää.

Yksinhuollossa oleva lapsi asuu äidin luona, jos äiti on yksinhuoltaja ja vastaavasti isän luona, jos isä on yksinhuoltaja. Yhteishuollossa oleva lapsi voi asua äidin tai isän luona. Tästä huolimatta lapsi voi olla kirjoilla vain yhdessä paikassa. Lapsella voi olla myös pysyvä asuinpaikka, jossa vanhemmat asuvat vuorotellen. (Taskinen 2001, 28–29.) Tätä kutsutaan lintukotomalliksi ja tällainen järjestely on vaikea, eikä se Wallersteinin ja Blakesleen (1991, 324) mukaan yleensä jatku kuin vuoden tai pari eron

jälkeen. Ongelmia tässä mallissa tuottaa esimerkiksi vanhempien uudet seurustelukumppanit. Sinkkosen (1998, 230–231) mukaan tällainen järjestely saattaa kuitenkin olla iso edistysaskel lasten hyvinvoinnin kannalta.

Lapsi voi asua myös vuoroin äidin ja isän luona ja tätä kutsutaan vuorottelevaksi asumiseksi tai vuoroasumiseksi. Tätä voi toteuttaa esimerkiksi siten, että lapsi asuu joka toinen viikko toisen luona. Tällöin vanhempien tulee olla yhteistyökykyisiä ja molemmilla pitää olla riittävän suuri asunto, jossa lapsella on oma tila. Asuntojen pitäisi myös sijaita lähellä toisiaan, sillä päivähoitopaikka tai koulu ei voi vaihtua lapsen asumisen mukaan. (Taskinen 2001, 28, 30–31.) Tällöin kummankaan vanhemman ei tarvitse maksaa varsinaista elatusapua, sillä lapsesta koituvat kustannukset tulevat hoidetuksi tasapuolisesti arkielämässä (Huttunen 2001, 117).

Tällaisessa kahden kodin ratkaisussa, missä lapset asuvat suurin piirtein yhtä pitkiä aikoja sekä äidin että isän luona, on sekä hyviä että huonoja puolia. Etuna voisi pitää sitä, että lapsen yhteys molempiin vanhempiin säilyy ja lapsi voi elää tavallista arkielämää kummankin vanhemman kanssa. (Taskinen 2005, 31.) Sinkkosen (1998, 230) mielestä vanhempien tasa-arvo toteutuu, mutta lasten etu ei välttämättä aina toteudu. Smartin, Nealen ja Waden (2001, 132) tutkimuksen mukaan vuoroasuvalla lapsella ei ole yhtään kotia. Sinkkosen (1998, 230) mielestä ratkaisua voi harkita vain, jos vanhempien kodit ovat lähellä toisiaan ja toveripiiri sekä koulu tai päiväkotikiitos pysyy samana.

Panttila (2005, 47–48) on samoilla linjoilla Sinkkosen kanssa. Hän pohti asiaa lapsen näkökulmasta, kysymällä onko lapsella omaa kotia lainkaan ja jääkö lapsen suhde vanhempiin etäisemmäksi verrattuna siihen, että hänellä olisi yksi huoltaja, jonka kanssa viettäisi suurimman osan ajastaan. Panttila (2005) myös mietti miten lapsi voi tuntea kuuluvansa perheeseen, joka jatkaa elämäänsä hänen lähdettyään ja lapsi palaa taas takaisin toisenlaiseen tilanteeseen kuin josta lähti. Hannariikka Linnavuori (2008) tutki väitöskirjassaan lasten kokemuksia vuoroasumisesta haastatteleamalla 15 perheen lapsia. Hänen mukaansa lasten kokemukset vuoroasumisesta muodostuvat neljän eri tekijän vuorovaikutuksesta. Lasten kokemuksiin vaikuttivat asumisen fyysiset olosuhteet, lapsen läheiset ihmissuhteet, lapsen asema sosiaalisena toimijana sekä lapsen käsitys kodista ja perheestä. Lapsen kokemus vuoroasumisesta muodostuu näiden tekijöiden myönteisistä ja kielteisistä kokemuksista. Linnavuoren (2008) saamien tulosten perusteella vuoroasuminen voi olla lapselle ihanteellinen asumismuoto, mikäli järjestely on lapsikeskeinen, joustava ja lapsi tuntee olevansa kotonaan molempien vanhempiensa kanssa. (Mt., 161.)

3 ISYYDEN MUUTOSSUUNNAT

3.1 Isyyden määrittelyä ja isyyden uudet suunnat

Kuka on isä? Perhettä kohdanneet rakennemuutokset ovat tuottaneet uusia isyyden muotoja, esimerkiksi uusperhe-isiä ja etä-isiä. Uusperheiden myötä on mahdollista, että lapsella on kaksi isää ja kun samaa sukupuolta olevien parisuhteet tulevat yleisemmiksi voidaan jopa kysyä, että voiko isä olla nainen. Isyys ei ole enää käsitteenä tai ilmiönä yksiselitteinen. Isä-käsitteen käyttö on epämääräistä, sillä isyys on nykyään hyvin pirstoutunutta. (Huttunen 2001, 57.) Gersonin (1997) mukaan isyys on määritelty ennemmin siten, mitä isällä ei ole kuin siten mitä isällä on. Gerson (1997) toteaa monien tutkimusten osoittavan, että isillä on kyky ja halu hoitaa lasta. Yhteiskunta odottaa miesten olevan perheenelättäjiä ja uran luoja mikä tekee vaikeaksi toteuttaa jaettua vanhemmuutta. Myös avioerot osaltaan vaikeuttavat isää luomasta läheistä suhdetta lapseen. (Gerson 1997, 36–37.) Huttusen (1999, 172) mukaan myös sukupuolijärjestelmä, sekä mies- että naiskulttuuri, on tehokkaasti sulkenut miehiltä mahdollisuuden hoivaavaan vanhemmuuteen, sillä perinteinen äiti on määritellyt rajat, joiden mukaan isän tulee auttaa, mutta ei käydä tunkeilevaksi.

Huttunen (2001) tarkastelee isyyden yleisimpiä variaatioita ja isyyteen liitettyjä näkökulmia sekä painotuksia. Hän on löytänyt neljä eri isyyden ulottuvuutta, jotka voivat esiintyä yhdessä tai erillään: biologinen, juridinen, sosiaalinen ja psykologinen isyys. Biologinen isyys merkitsee geneettistä, perinnöllistä suhdetta miehen ja lapsen välillä. Tällöin lapsi on saanut alkunsa tämän miehen sukusoluista. Biologinen isä on siis siittänyt lapsen ja vaikka hänellä ei olisi muuta asemaa lapsen elämässä, on lapsen geneettisestä perimästä puolet peräisin biologiselta isältä. Koeputkiaikakaudella tämäkin isyys voi olla moniselitteinen. (Huttunen 2001, 58–59.)

Juridisella isyydellä tarkoitetaan yhteiskunnan antamia oikeuksia ja velvollisuuksia lapseen nähden lain edessä. Juridiseksi isäksi voi tulla avioliiton isyysolettaman, isyyden tunnustamisen tai vahvistamisen sekä adoption kautta. Avioliiton ja adoption tuoma juridinen isyys on sellaisenaan täysimääräistä, mutta isyyden tunnustamisen yhteydessä siihen liitetään erikseen huoltajuus- ja elatusvelvollisuuskysymykset. Huttusen (2001) mukaan juridisen isyyden voi ajatella miehelle tulevaksi oikeuksien ja velvollisuuksien sipuliksi, jossa vanhemmuus on

sisimpänä ja huoltajuus, elatusvelvollisuus sekä mahdollisesti tapaamisoikeus- ja asumiskysymykset ovat uloimpina kerroksina. (Mt., 60–61.)

Sosiaalinen isä asuu ja jakaa arjen lapsen kanssa sekä antaa vaihtelevasti hoivaa ja huolenpitoa lapselle. Sosiaalinen isä esiintyy lapsensa kanssa myös julkisesti sosiaalisissa tapahtumissa, saaden ikään kuin muiden hyväksynnän lapsen isänä (vaikka näin ei biologisesti olisikaan). Käytännössä sosiaalinen isä on usein myös juridinen isä, mutta jaottelu näiden kahden käsitteen välillä on hyödyllinen, sillä nykyään monet isät ovat vain sosiaalisia isiä. (Mt., 62–63.)

Psykologisella isyydellä tarkoitetaan isää ensisijaisesti lapsen näkökulmasta. Tätä isää lapsi pitää isänään, häneen hän turvautuu ja lapsella on tunnepohjainen ja kokonaisvaltainen suhde psykologiseen isään. Psykologisella isällä on lapsen kasvatukseen liittyvää arvovaltaa ja lapsella on miehelle monia tunnepohjaisia merkityksiä, jolloin mies kokee halua hoivata, turvata, suojella ja auttaa lasta sekä viettää aikaa yhdessä lapsen kanssa. Sekä lapsi että isä kokevat aitoa iloa yhdessäolosta. Isän ja lapsen välille on tällöin muodostunut kiintymyssuhde. (Huttunen 2001, 64–65.) Hokkasen (2005, 94) mukaan usein ajatellaan, ettei isillä ole samanlaista kykyä hoivaan kuin äideillä, eivätkä isät ole yhtä sensitiivisiä lapsen tarpeille, mutta tutkimukset eivät todista, että lapset kiintyisivät vain äiteihin. Russel (1983, 98–99) väittääkin, että isät voivat olla yhtä kyvykkäitä lastenhoitoon ja sensitiivisyyteen lasten tarpeille kuin äidit. Huttunen (2001) toteaa, että psykologinen isyys on käytännössä vaikeimmin saavutettavissa oleva isyyden muoto ja isän on ansaittava psykologinen isyys käyttäytymisellään ja toiminnallaan. Etä-isyydessä biologinen ja juridinen puoli korostuu esimerkiksi elatusvelvollisuuden myötä, kun taas sosiaalinen ja psykologinen isyys saattavat tulla uhatuiksi esimerkiksi äidin uuden kumppanin myötä, mutta usein etä-isä edustaa lapselleen myös sosiaalista sekä psykologista puolta. (Mt., 64–66, 100.)

Huttusen (2001, 153) mukaan isyyden kehityssuuntia on kaksi. Perinteinen isyyden malli jakautuu kahteen vastakkaiseen suuntaan: *ohenevaan isyyteen* ja *vahvistuneeseen isyyteen*. Perinteisessä isyydessä biologinen, juridinen, sosiaalinen ja psykologinen isyys kuuluvat yhteen. Perinteinen isä vastaa taloudellisista asioista. Hän tuo leivän pöytään ja toimii perheen päänä, rajojen asettajana sekä kurinpitäjänä. Huttunen (2001, 151) toteaa, että oheneva isyys voidaan kaventaa pelkäksi biologiseksi isyydeksi, eikä sosiaalinen tai psykologinen isyys ole välttämätöntä. Huttusen (1999) mukaan ohenevaan isyyteen kuuluu aito isättömyys, usein urbaani yksinhuoltajuus ja aikuistumaton ”Peter Pan”-isyys. Ohenevaa isyyttä ja psykologista isättömyyttä tuottaa

erityisesti avio- ja avoerot. Urbanilla yksinhuoltajuudella Huttunen (1999) tarkoittaa tilannetta, jossa äiti asuu lasten kanssa kaupungissa hyvin yksin muodollisesta yhteishuoltajuudesta huolimatta. ”Peter Pan”-isyydellä Huttunen (1999) tarkoittaa miehen haluttomuutta tai kyvyttömyyttä ottaa vastuuta toisesta ihmisestä. (Mt., 178–187.)

Vahvistuvassa tai voimistuvassa isyydessä pidetään tärkeänä miehen laaja-alaista sitoutumista isyyteensä, jolloin se näkyy hänen arkitoiminnassaan, arvomaailmassaan sekä ajankäytössään. Tämä isyyden muoto sai alkunsa Suomessa 1970-luvulla, mutta vasta 1990-luvulla se tuli laajemmin julkiseen keskusteluun. Huttunen (1999) jakaa vahvistuvan isyyden avustavaan isyyteen ja uuteen isyyteen. Perinteisen isän rinnalle noussut avustava isä osallistuu enemmän kotitöihin, lastenhoitoon ja kasvatukseen. Tämä helpottaa etenkin työssäkäyvän äidin elämää. Avustava isä on kuitenkin riippuvainen äidin ohjeista. Niin kutsuttu ”uusi isä”, jota kutsutaan myös osallistuvaksi tai hoivaavaksi isäksi, pyrkii tietoisesti luomaan läheisen suhteen lapsiinsa. ”Uuden” isyyden keskeinen edellytys on jaettu vanhemmuus, jossa vanhemmuus on hoivatyötä, joka tulee puolittaa äidin ja isän kesken. (Huttunen 1999, 178–187; 2001, 151, 163–164.)

Huttunen (1999) mukaan avio- ja avoerot ovat pysyvä ilmiö. Eron yhteydessä miehet joutuvat luopumaan perinteisestä isyydestä, mikäli haluavat turvata suhteensa lapseen. Perinteiseltä isältä puuttuvat usein lähes kaikki edellytykset jatkaa kahdenkeskistä suhdettaan lapsen kanssa. Näitä edellytyksiä ovat muun muassa hyvät kodin- ja lapsenhoitotaidot, tarkat tiedot lapsen terveyteen ja kouluun liittyvistä asioista sekä ulkoisten olosuhteiden ja tapaamispuitteiden tarjoaminen vaatteineen ja välineineen. (Mt., 190–191.)

3.2 Perinteisestä uuteen isyyteen

Pleck ja Pleck (1997) pohtivat isyyden kehittymistä Amerikan historian myötä. Siirtomaa-aikana ideaali isä oli ankara patriarkka. Lapset olivat välttämätöntä työvoimaa maatalon töihin, mutta vain vähän muuta. Isät olivat kuitenkin tärkeässä roolissa lasten elämässä, sillä uskottiin, että erityisesti isät välittävät parhaat esimerkit asiamukaisesta moraalista lapsille. Tiukkaa isää kunnioitettiin, mutta julmaa isää soimattiin. 1830–1900-luvulla isä oli etäinen perheenelättäjä. Ihanneisä oli liikemies, ei enää maanviljelijä. Isät olivat paljon poissa kotoa ja vaikka isät yrittivät luoda emotionaalista

sidettä lapsiin, niin työteko esti yritykset. Muuttuva talous saattoi hyvinkin estää generatiivisen isyyden, eli isällisen hoivan yleistymistä. (Mt., 35–47.)

1920- ja 1930-luvuilla perheasiantuntijat alkoivat edistää käsitystä läheisemmästä isä-lapsi-suhteesta. Isät olivat kuitenkin edelleen suurimman osan ajastaan poissa kotoa. Ennen 1970-lukua aviomiehet osallistuivat kotitöihin vain vähän. 1900–1970-luvulla ihanteellinen isä oli lempeä ja ystävällinen sekä toimi sukupuoliroolimallina. Isä oli enemmän läheinen kuin etäinen ja otti pääasiassa vastuun hauskoista aktiviteeteista lapsen kanssa. 1900-luvun lopulla uusi käsitys maskuliinisuudesta kutsui miehiä kotiin ja aktiiviseen isyyteen. (Coltrane 1996, 33–43.)

1970-luvulta uuden isyyden (new fatherhood) myötä isän on odotettu toteuttavan jaettua vanhemmuutta (shared parenting) äidin kanssa. Isän tulisi siis jakaa äidin kanssa tasan lastenhoitoon liittyvät työt. Jaetun vanhemmuuden myötä isien odotettiin myös osallistuvan synnytykseen. Mahdollisen avioeron jälkeen isän odotettiin jatkavan yhteishuoltajuutta ja ottavan aktiivisen ja tasa-arvoisen roolin lasten hoidossa äidin kanssa. (Coltrane 1996, 33–43; Griswold 1997, 71–78; Pleck & Pleck 1997, 35–47.) Gersonin (1997) mukaan jaettuun vanhemmuuteen liittyy vähintään kolme ulottuvuutta. Ensinnäkin miehen on osallistuttava yhtäläisesti kotitöihin ja lapsen kanssa leikkimiseen. Toiseksi vanhemmilla on yhtäläinen vastuu lapsen kasvatuksesta. Kolmanneksi vanhempien tulisi tehdä saman verran uhrauksia esimerkiksi uraan ja vapaa-aikaan liittyen lasten hyvinvoinnin vuoksi. (Mt., 44–45.)

Suomessa perinteisen isyyden valtakausi on ollut ennen 1960-lukua, mutta alkamisaikaa sille ei ole määritetty. Perinteinen isyys ei ole tarjonnut tai edes sallinut miehelle hoivaavaa vanhemmuutta. Miehen on pitänyt isänäkin olla etäinen, tilanteita hallitseva, suoriutuva ja tunteitaan kontrolloiva. Vaikka tämä malli on ihmisten arkitoiminnassa väistymässä, vaikuttaa se silti niihin tapoihin, joilla ihmiset yhä ajattelevat isyyttä. ”Uusi isä” on mies, joka tietoisesti pyrkii uudenlaiseen lapsille läheisempään, ”täydempään” isyyteen. Suomessa perinteisen isyyden haastajan eli uuden isyyden alku voidaan sijoittaa 1970-luvulle. Osallistuva isä on naiskulttuurin 1960-luvulta alkaneen käymistilan välillinen seuraus. Isyyden vahvistamiseen liittyvä ajattelutapa on saanut merkittävää tukea nais- ja tasa-arvolikkeestä, joka alkoi kyseenalaistaa muun muassa naisten kahden työn taakkaa, joka muodostuu ansiotöistä sekä kotitöistä. Tästä syntyi paineita miehen perheroolin muuttumiselle. (Huttunen 1999, 171–186; 2001, 163–164.) Vaikka tutkijat ovat suurimmaksi osaksi olleet yhtä mieltä siitä, että isyys on muuttunut viime vuosikymmeninä enemmän äitiyden kaltaiseksi, ei tätä ole itsestään

selvästi pidetty merkinä maskuliinisuuksien vastaavasta ”pehmenemisestä”. Esimerkiksi Mykkänen haastatteli tutkimustaan varten 28-vuotiasta isää, joka totesi isyyden pikemminkin pönkittävän perinteisemmäksi miellettyä miehisyyttä. (Mykkänen & Aalto 2010, 67.)

3.3 Etä-isyyt

Eron jälkeen syntyy paljon uudelleen määriteltyjä vanhempia, joista etä-isä (non-resident father) on yksi. Etä-isiä ovat isät, jotka eivät asu lastensa kanssa, vaan tapaavat lapsiansa enemmän ja vähemmän säännöllisesti. Nämä isät voivat olla myös tapaaja-isiä tai arkisemmin viikonloppuisia. Suomessa oli vuoden 2005 lopussa yli 200 000 lasta, jotka asuivat isästä erillään. Lasten osuus, joilla on muualla asuva isä, on kasvanut vuodesta 1997 vuoteen 2005. Etä-isiä oli 133 000 ja näistä puolet oli perheettömiä. Matkaa etä-isän luokse lapsella kertyi vuonna 2005 keskimäärin 53 kilometriä. (Kartovaara & Säkkinen 2007, 111–115.) Kurosen (2003, 108) mukaan sukupuoli on vahvasti liitettyä etä- ja lähivanhempiin ja mielikuvissamme näemmekin etä-isän ja lähiäidin, mikä myös vastaa aika hyvin todellisuutta. Etä-isien vastakohtana olevat lähi-isät ovat lasten kanssa asuvia vanhempia tai yksinhuoltajia (Hokkanen 2002, 125, 129). Pasley ja Minton (1997, 118–119) kirjoittavat, että harvinaisia lähi-isiä pidetään useasti sankarillisina olentoina, kun vastaavasti etä-isiä kuvataan negatiivisilla tavoilla, jotka heijastavat poissaoloa, hylkäämistä tai huonoa vanhemmuutta.

Hokkanen (2002, 127) pohtii ovatko etävanhemmat ja lähivanhemmat niin etäisiä ja läheisiä lapsilleen kuin nimi antaa ymmärtää. Eron jälkeen molemmat vanhemmat joutuvat aiempaa enemmän tasapainottelemaan läheisyyden ja etäisyyden välillä suhteessaan lapsiin. Hokkasen (2002, 127) mukaan on mielekäästä jakaa läheisyys ja etäisyys sekä henkiseen että ruumiilliseen. Hokkasen (2005) tutkimuksessa selvisi, että liiton aikana isät eivät aina olleet täysillä mukana perhe-elämässä, eli he olivat ruumiillisesti läsnä, mutta henkisesti etäällä. Eron jälkeen läheisyyden ja etäisyyden kortit jaetaan uudelleen, jolloin etä-isälle voi syntyä entistä läheisempi suhde lapsiinsa henkisesti fyysisestä etäisyydestä huolimatta. (Mt., 114.) Scottin, Boothin, Kingin ja Johnsonin (2007, 1194) pitkittäistutkimuksen mukaan jotkin hyvin läheiset isä-lapsi-suhteet pysyvät ja joistakin huonoista suhteista tulee läheisempiä eron jälkeen.

Hokkasen (2005) tutkimus paljastaa, että etä-isyydelle löytyy yksi merkittävä sisäinen syy: häpeä. Miesten osallistuminen lastenhoitoon herättää naisissa ihailua, mikä voi viitata siihen, että mies tekisi jotain ylimääräistä, mikä ei edes kuuluisi hänelle. Häpeä voi johtua siitä, että tehdään toisin kuin suurin osa miehistä, jolloin miehinen kunnia ja maskuliinisuus ovat vaarassa. Hokkasen (2005) tutkimuksessa eron jälkeinen aktiivinen isyys päävastuullisen vanhemman roolissa ei näyttänyt kunniallisen arvostetulta isien omassa silmissä. Hokkasen (2005) mukaan häpeän tunteita voi tulla esimerkiksi siitä miten mies joutuu luopumaan mieskunniaastaan ottamalla vastaan rahaa elatusmaksun muodossa lasten äidiltä sekä siitä, että miehestä tulee naisellinen äiti-hahmo. Normaalius on myös loppunut, kun tehdään toisin kuin suurin osa miehistä. (Mt., 96.) Hokkanen (2005) toteaaakin, että lasten asuminen isän luona ei ole kovin yleistä, ja koska se ei ole yleistä, siihen liittyy häpeää ja sen takia se ei yleistyäkään. (Mt., 95, 98, 145.) Tuomi (2008, 23–24) on Hokkasen kanssa osittain samaa mieltä, mutta toteaa, että siinä vaiheessa, kun isä toteaa äidin ja lapsen tunnesuhteen läheisemmäksi ja luopuu yksinhuoltaja-ajatuksesta, niin kyse on tunnesuhteesta, eikä lähi-isyysuuden liittyvästä häpeästä.

4 ERON JÄLKEINEN ISYYS

Suomalaista tutkimustietoa eron jälkeisestä vanhemmuudesta arkikokemuksena on edelleen vähän, sillä useimmiten sitä on tutkittu taloudellisista ja oikeudellisista näkökulmista. Eron jälkeen huolenaiheena ovat lapsien hyvinvointi ja lapsen suhde muualla asuvaan vanhempaan. Vanhemmilla on huomattava vaikutus siihen, miten lapset sopeutuvat eron jälkeiseen elämään. (Hokkanen 2002, 119.) Kuronen (2003, 103–104, 113) toteaa, että 1980- luvulta 2000- luvulle Suomessa on tapahtunut huomattava muutos kohti eron jälkeistä jatkuvaa ja jaettua vanhemmuutta. Hän väittää myös, että eron jälkeisen jaetun vanhemmuuden ihanne on niin vahva, että sille on lähes mahdotonta esittää vaihtoehtoja. Hokkasenkin (2002, 122) mukaan eron jälkeen vanhemmuus on jaettavissa, mutta ei lopetettavissa. Hokkanen (2002) toteaa, että eron jälkeen voidaan puhua jatketusta vanhemmuudesta, äitiydestä ja isyydestä (Mt., 119, 122).

4.1 Eron vaikutukset mieheen

Monissa tutkimuksissa todetaan, että nainen tekee useimmiten aloitteen eroon (ks. esim. Hokkanen 2002, 136; Koskinen ym. 1994, 109). Huttusen (2001, 107) mukaan ero on tuskallisempaa sille, joka jää yksin, eli useimmiten miehelle. Tilastoissa valtaosa lapsista jää eron jälkeen äidin luokse asumaan, noin kymmenesosa lapsista jää isän hoitoon. Vaikka puhutaankin ”miesten yli kävelemisestä”, jolloin äitejä saatetaan yleisesti pitää parempina vanhempina, niin Huttusen (2001) mukaan suuri osa ero-isistä on sitä mieltä, etteivät he edes pystyisi pyörittämään lapsen arkea. Osaksi tähän vaikuttaa miesten työhön sitoutuminen ja työajat. Monet etä-isät pitävät nykyistä tilannetta kuitenkin epätasa-arvoisena. (Mt., 104–105.)

Hokkanen (2002, 126) toteaa, että eron jälkeiset järjestelyt noudattavat ikivanhaa äiti hoitaa ja isä elättää -sukupuolisopimusta. Hokkasen (2005, 130) väitöskirjasta käy kuitenkin ilmi, että eron jälkeinen äitiys ja isyys arjen tasolla ovat sukupuolineutraaleja. Tutkimuksessa selvisi, että lasten läsnä ollessa vanhempien täytyy tehdä kaikki itse. Hotanen ja Männistö (1999, 7–8) ovat Hokkasen kanssa samoilla linjoilla todetessaan, että nykyään isä haluaa suhteen lapseen säilyvän ja oikeudet lapseen.

Avioero ei välttämättä vaaranna lapsia, sillä jotkut isät jatkavat isän roolia eron jälkeen, mutta monet etä-isät eivät kuitenkaan tee niin. Tutkimukset osoittavat, että

merkittävä osa isistä lakkaa hoivaamasta lapsiaan eron jälkeen. (Ihinger-Tallman, Pasley & Buehler 1995, 57–58.) Lambin (1999 106, 119) mukaan isän katoaminen eron jälkeen lapsen elämästä on suurena syynä lapsen vaikeuksiin. Eli isättömyys on avioeron huonoin seuraus. Isän katoamiseen lapsen elämästä on monia syitä. Sinkkonen (1998, 220) mainitsee, että muutamat kadonneet isät ovat alkoholisoituneita ja syrjäytyneitä. Myös Huttunen (2002, 112) toteaa, että valitettavan moni ero- isä rapistuu sosiaalisesti ja terveydellisesti. Tällöin isiä voi vaivata yksinäisyys, päihde- sekä mielenterveys- ja työelämäongelmat. Sinkkosen (1998, 221) mukaan jotkut isät ovat kypsymättömiä ja haluavat elää ikuista nuoruutta.

Monet isät ovat eron jälkeen niin poissa tolaltaan, ahdistuneita ja ikävissään, että pysyttelevät vapaaehtoisesti poissa lastensa luota, sillä tapaamiset päättyvät aina hyvästeihin, mikä on isille rankkaa. Huttusen (2001) mukaan monet isät haluavat välttää ahdistavaa riitelyä lasten äidin kanssa ja tyytyvät siksi vähäisiin tapaamisiin. Jos vanhempien välit ovat riitaiset, niin isät ajattelevat, että on lasten kannalta parempi, jos heihin ei pidä yhteyttä lainkaan. Näin lapsille ei synny myöskään lojaliteettiongelmia. (Mt., 109, 112, 114.) Joskus isien ja lasten tapaamiset eivät toteudu, koska lapset eivät halua nähdä isäänsä. Syynä tähän voi olla, että lapsella ei ole sisäistä lupaa ikävöidä isää tai isä on mustamaalattu. (Sinkkonen 1998, 250.) Maldonado (2005, 6) kuitenkin toteaa, että lapset haluavat nähdä isäänsä ja tuntevat itsensä hylätyiksi, kun isä ei ole osallisena heidän elämäänsä.

Yhtenä etä-isän haasteena on hankkia sellainen asunto, että kaikki lapset mahtuvat sinne. Usein taloudellisista syistä johtuen tilat ovat pieniä. Huttusen (2001) mukaan monella etä-isällä on hankaluuksia saada riittävän iso asunto, jossa lapset voisivat käydessään viihtyä. Etä-isän ja lapsen muodostamaa perhettä ei esimerkiksi sosiaalitoimessa tunnusteta virallisesti perheeksi. Tämän takia isä ei voi hakea esimerkiksi asumistukea perheenä, joka säännöllisesti kokoontuakseen tarvitsee kokoaan vastaavan kodin. (Mt., 100, 103.)

Vantaan perheneuvolan tekemän tutkimuksen mukaan miehen selviytyminen avioerosta on hyvin moniulotteinen asia. Yhteistä lähes kaikille tehdyille kymmenelle haastattelulle oli se, että miehet joutuivat erotilanteeseen yllättäen ja vastoin tahtoaan vaimon laittaessa eron vireille. Ongelmista huolimatta miehet olisivat halunneet jatkaa suhdetta. (De Bruijn, Homm & Talasterä 1994, 49–99.) Marjo Kuronen (2003, 105) kirjoittaa, että eropäätöstä vaikeuttaa halu pitää kiinni perheestä, vaikka puolisosta halutaankin erota. Avioero ei merkitse miehille ainoastaan liiton päättymistä, vaan

muutoksia joudutaan kohtaamaan lähes kaikilla elämänaalueilla. Osa tutkimuksen miehistä koki, että aviosuhteen päättymisestä selviää ajan myötä, mutta lapsen menetyksestä ei koskaan. Tutkimuksen miehistä tuntui, tapaamisista huolimatta, että ajan myötä katoaa kosketus lapsen arkeen, lapsi alkaa tuntua vieraalta ja mahdollisuus vaikuttaa lapsen arkeen on vähäistä lapsen asuessa äidin luona. (De Bruijn, Homm & Talasterä 1994, 49–99.)

4.2 Etä-isä ja tunteet

Ennen 1800-lukua isä-lapsi-suhteeseen liittyi velvollisuus, eikä isän suhde lapseen ollut emotionaalinen vaan perustui velvoitteeseen. 1800-luvulla isät eivät edelleenkään osallistuneet juuri lasten hoitoon, mutta useammat isät alkoivat kohdella lapsiaan ainutlaatuisina yksilöinä ja kiinnittivät enemmän huomiota tunteisiinsa. Työ kuitenkin teki mahdottomaksi isien yritykset luoda emotionaalinen suhde lapseensa. 1900-luvulla isät alkoivat osallistua lasten elämään, kasvattamaan lapsia sekä keskittymään tunteiden tärkeyteen perhe-elämässä, jolloin ”uusi isyys” -käsite muodostui. Odotukset siitä, että isät olisivat lapsiinsa läheisesti tekemisissä, kasvoivat. (Coltrane 1996, 29–30, 34; Griswold 1997, 75–78.)

2000-luvulla tuore isä voi kokea isyytensä hyvin tunneperäisesti, mutta häneltä saattaa puuttua kaikki mallit siitä, miten aikaisemman sukupolven isät ovat vastaavassa tilanteessa toimineet ja tunteneet (Mykkänen & Huttunen 2008, 196). Hawkins ja Dollahite (1997, 5) toteavat, että isän emotionaalinen etäisyys ja fyysinen poissaolo jättää pojat haavoittuneiksi ja ilman asianmukaista ohjausta heidät on tuomittu toistamaan tätä etäisen isyyden mallia. Suomalaisessa vanhemmuus- ja kasvatuspuheessa korostuu yhä äidin emotionaalisuus ja tunneherkkyys, siinä missä isää kuvataan etäisempänä auktoriteettina. 2000-luvulla miehiltäkin odotetaan tunteiden näyttämistä ja tunteikkuutta, mutta samalla miehen oletetaan olevan myös henkisesti niin vahva, etteivät kielteiset tunteet saa häntä pois tolaltaan. Nykyään mies pakotetaan tekemään valinta perinteisen tunteistaan etäisyyttä ottavan ja ”uuden ajan” tunneherkemmän miehen välillä. (Mykkänen & Huttunen 2008, 170.)

Galasiński (2004, 100) toteaa, että tutkimusten mukaan isät ovat emotionaalisesti etäisiä ja nuorten tyttöjen mukaan isät ovat viimeisiä henkilöitä, joilta he hakisivat emotionaalista tukea. Galasińskin (2004, 99) mukaan kirjallisuus isyydestä

korostaa ei-emotionaalista mallia isistä. Lupton ja Barclay (1997, 21) väittävätkin, että tutkijat ovat vähätelleet isyyden emotionaalisia ulottuvuuksia. Galasińskin (2004, 102–105) haastattelemat isät kertoivat mielellään lasten kotoa lähtemisen herättämistä tunteista. Haastatteluissa kävi ilmi, että isät ovat lapsista huolissaan, kaipaavat lapsia ja tunteista tulee voimakkaita, eikä niitä pääse pakoon. Shields (2002) vastustaa väitettä, jonka mukaan miehet ovat kykenemättömiä tuntemaan tai ilmaisemaan emootioita. Hänen mukaansa ongelma miehillä on tunteista puhumisesta. Miesten tunteiden on sanottu olevan aina kontrolloituja, ajallisesti rajattuja sekä kontekstin ohjaamia. Aivan kuin miehet pystyisivät laittamaan tunteensa päälle ja pois päältä. Tunteet ovatkin yksi ainoista alueista, jossa sukupuolten välinen raja on selkeä. (Shields 2002.)

Kun miehet osallistuvat tavallisiin, arkisiin lastenhoitotehtäviin, niin he kokevat yksilöllisiä ja emotionaalisia muutoksia. Isien mukaan lastenhoito tekee heistä täydellisempiä ihmisiä. Muutokset eivät ole samanlaisia kaikilla miehillä, mutta monilla lastenhoito edistää läheisempää suhdetta lasten kanssa ja mahdollistaa emotionaalisen herkkyyden kehittämisen. Isyys antaa mahdollisuuden kehittää omia hoiva- ja tunnepuolia. (Coltrane 1996, 12, 232.)

Etävanhemmat kokevat emotionaalista tuskaa asuessaan erossa lapsistaan. Lisäksi he kokevat olevansa riittämättömiä vanhempina, kokevat torjuntaa lapsiltaan, saavat kritiikkiä huoltajavanhemmilta sekä käyvät konflikteja isä- tai äitipuolen kanssa, joka voi estää läheisen suhteen muodostumisen lapsen kanssa. (Stewart 1999, 541.) Eronneet isät, jotka eivät asu lapsensa kanssa, tuntevat usein syyllisyyttä, turhautumista, ahdistusta, ikävää, surua ja tyhjyyttä menetettyään jatkuvan suhteen lapseensa. Monet etä-isät sanovat menettäneensä lasten elämään liittyvän hallinnan. Tämä hallinnan menetys voi merkitä isien vetäytymistä lastensa elämästä, psykologista stressiä tai epäonnistumista lapsen taloudellisessa tukemisessa. (Shapiro & Lambert 1999, 399.)

Tutkijat ovat huomanneet, että monet miehet kokevat vakavan menetyksen tunteen eron jälkeen ja kokevat tapaamiset emotionaalisesti tuskallisina. Etä-isälle voi olla vaikeaa kestää elämänrytmiä, jossa tapaamisten ilo, päättymisen ja väliajan kaipaus vuorottelevat keskenään. (Huttunen 2001, 112.) Tuska on suurempi isille, jotka ovat liiton aikana erittäin sitoutuneita lapsiinsa, koska heidän täytyy tottua radikaalisti vähentyneisiin, aikataulutettuihin tapaamisiin ja lisäksi he menettävät lapsi-suhteestaan päivittäiset rutiinit, kuten kylvettämisen, pukemisen ja syöttämisen. Jotkut isät yrittävät käsitellä tuskaa, joka syntyy yrityksestä säilyttää läheinen suhde lapseen, rajoittamalla ja vähentämällä tapaamisia. Isät välttelevät tapaamisia, koska eivät halua olla

emotionaalisesti ”romuna” tapaamisen aikana ja sen jälkeen. He pelkäävät tuskaa, jonka joutuvat kärsimään, kun tapaaminen on ohi. (Maldonado 2005, 54–55.) Myös Loewen (1988) toteaa, että etä-isät välttävät muun muassa tuskan tunnetta vähentämällä tapaamisia lapsen kanssa. Isät, jotka ovat olleet erittäin sitoutuneita lapsiinsa ja selviytyneet tapaamisista näkemällä lapsiaan vain harvoin, kokivat menetystä ja masennusta pitkään. Eristäytymisen ja menetyksen tunteet voivat jatkua jopa vuosia eron jälkeen. (Mt., 197–198.) Shapiro ja Lambert (1999, 397) toteavat, että eronneet isät ovat masentuneita, huolimatta siitä missä lapsi asuu. Tutkimukset osoittavat, että isien emotionaalinen tasapaino vaikuttaa siihen, miten he organisoivat uudelleen isä-lapsi-suhteen eron jälkeen. Masentuneet ja ahdistuneet isät näkevät lapsiaan harvemmin kuin isät, jotka eivät ole masentuneita tai ahdistuneita. (Ihinger-Tallman ym. 1995, 71.)

Vaikka lasten huoltajavanhempi ei estäisi tapaamisia, niin tapaamisiin liittyy vääryyden ja vihan tunteita, sillä joidenkin isien mielestä on alentavaa joutua kysymään lupaa oman lapsensa tapaamiseen. Etä-isän täytyy oppia laittamaan tunteensa päälle ja pois päältä. Isä saattaa näyttää lapsilleen kiintymystä ollessaan heidän kanssa, mutta kun tapaaminen on ohi, isän täytyy sulkea kiintymyksen tunteet pois, koska nämä tunteet eivät kuulu etä-isän rooliin hänen ollessa erossa lapsistaan. Jotkut isät eivät halua edes ajatella lapsiaan, koska ajattelu voi olla tuskallista. Menestyneet tapaamiset riippuvat isän kyvystä käsitellä suruaan ja voimattomuuttaan. (Loewen 1988, 204–205.) Hokkasen (2005, 147) mukaan etävanhemman kauaskatseisuus auttaa kestämään lasten lähtemisten ja poissaolojen aiheuttamia tunteita sekä näkemään oman toiminnan vaikutuksia.

4.3 Isän suhde lapseen eron jälkeen

Eron jälkeen lapset asuvat tyypillisesti äidin luona ja tapaavat isäänsä. Ajan myötä tapaamiset kuitenkin usein harvenevat. Eron jälkeen isät kokevat itsensä enemmän vierailijoiksi kuin vanhemmiksi, jolloin he vetäytyvät vanhemman roolista. (Linnavuori 2008, 15.) Hokkanen (2002) väittää, että muualla asuvat isät alkavat tuntea itsensä muukalaisiksi ja huijareiksi, jos he tapaavat lapsiaan vain silloin tällöin, eivätkä ole mukana lasten arjessa ja sen toiminnoissa. Kuitenkaan monet naimisissa olevatkaan miehet eivät vietä aikaa kotona paljon, menettämättä kuitenkaan isänä olemisen tuntua. (Mt., 133.) Tutkimusten mukaan useat isät ovat kertoneet haluavansa lastensa yksinhuoltoa, mutta ovat luopuneet toiveistaan eri syistä. Isät uskovat, että lapset

hyötyisivät enemmän läheisestä suhteesta äitiin tai isien joustamaton työ on ollut syynä siihen, että he eivät voi vastata yksin lasten kasvatuksesta. (Linnavuori 2008, 16; Pasley & Minton 1997, 122.)

Eroprosessin yksi suuri haaste on vanhempien roolien sekä suhteen uudelleenmäärittely, sillä vanhemmuus jatkuu, vaikka isä ja äiti eivät ole enää puolisoita keskenään (Linnavuori 2008, 16–17). Brobergin ja Hakovirran (2005) tutkimuksen mukaan suhteet vaikuttavat lasten tapaamisiin. Eronneiden puolisoitten väliset, isän ja lapsen väliset sekä vanhempien uusien parisuhteiden väliset suhteet vaikuttavat isien ja lasten tapaamisiin. (Mt., 147–148.) Koko perheen täytyy muuttaa käsitystä itsestään sekä perheenä että perheestä yleensä. Eron jälkeen vanhemmuus ja vanhemman sekä lapsen välinen suhde ei pysy samanlaisena kuin ennen eroa, mutta sen voi menetyksen sijaan ajatella tuovan myös uusia mahdollisuuksia ja tilaa uudelle äitiydelle, isyydelle sekä vanhempi-lapsi-suhteelle. Muutosta hyväksymättä on vaikea selvittää eron mukanaan tuomista haasteista. (Linnavuori 2008, 16–19.)

Smart ja Neale (1999) väittävät, että yhteydenpidolle pohjautuva isän ja lapsen suhde vaatii jatkuvasti ponnisteluja muualla asuvalta isältä, vaikka yhteydenpidot olisivatkin säännöllisiä. Ajan mittaan suhteet joko huononevat tai paranevat riippuen siitä, miten paljon isä panostaa yhteydenpitoon ja läheisen suhteen muodostumiseen. Läheisen suhteen muodostaminen voi olla erityisen vaikeaa niille isille, joilla ei ollut kovin läheistä suhdetta lapseen ennen eroa. Mahdotonta se ei kuitenkaan ole. (Mt., 98.) Samalla linjalla on Huttunen (2001, 116) jonka mukaan laadukkaan etä-isyyden tae on lapsen syntymästä alkanut sitoutunut isyys, jolloin lapsi tulee läheiseksi.

Smartin (1999) mukaan eron ei pitäisi vaikuttaa vanhempien ja lasten suhteeseen. Pasley ja Minton (1997) sekä Smart (1999) toteavat, että isän suhde lapseen on usein muotoutunut äidin kautta, koska äidit ottavat suuremman vastuun lapsista, jolloin isät ottavat avustavan roolin. Isällä saattaa olla siis hyvin vähän suoraa kontaktia lapsiinsa. Isälle on vaikeaa eron jälkeen luoda suora suhde lapseen ja voittaa vielä entisen vaimon tuki saamaan tämä aikaa. Isän onkin muutettava suhdettaan sekä lapseensa että lasten äitiin eron jälkeen. (Smart 1999, 101–103, 122; Pasley & Minton 1997, 122.)

Jos suhde lapseen on jännittynyt, etä-isät kokevat, että entinen puoliso sallii isälle vain pienen ja merkityksettömän roolin lapsen arjessa (Shapiro & Lambert 1999, 406). Isyys on kuitenkin pääasiassa miehen oma valinta, johon osana vaikuttaa äidin kyky antaa tilaa miehen isyydelle (Amnell 1998, 148). Vuoren (2001, 359) mukaan uutta isyyttä rakennetaan äidin kautta ja tilan antamisella tarkoitetaan ennen kaikkea

mahdollisuutta osallistua lapsen hoitoon sekä isien auttamista. Tätä ei kuitenkaan voi tehdä ilman miehen omaa halua. Keskinen (2005, 329) kritisoi nykyaikaista isyysdiskurssia siitä, että äitien tulisi houkutella miehiä isyyteen silloinkin, kun isät eivät siihen itse oma-aloitteisesti suuntaudu. Keskinen (2005) näkee haitaksi sen, että hyvää isyyttä ja lasten turvallisuutta ei pohdita tässä tarpeeksi. Skevikin (2006, 118) mukaan isät, jotka ovat ottaneet vastuuta avioliitosta, eli panostaneet lupaukseen yhteisestä tulevaisuudesta, tuntevat myös syvempää sitoutumista perheeseensä ja lapsiinsa.

Pasley ja Minton (1997, 119) toteavat myös, että monet isät heräävät isyyteen vasta eron jälkeen, kun yhteinen aika on kaventunut minimiin. Hokkasen (2005) tutkimuksessa juuri aika ja ajan vähyys määrittävät lapsen ja isän välistä suhdetta eron jälkeen. Asioita tehdään ajan säästämiseksi tai jätetään tekemättä ajan vähyyden takia. Isät tuntevat usein syyllisyyttä ja riittämättömyyttä juuri ajan vähyyden vuoksi. Tutkimuksen miehet yhtyivät Sinkkosen (1998, 38) ajatukseen siitä, ettei isän tarvitse muuttua, vaan hän on hyvä sellaisena kun on. Jos isältä jotain puuttuu, se on useimmiten juuri aikaa. (Hokkanen 2005, 110, 127–128.)

Skevik (2006, 114) toteaa, että isien asuminen erossa lapsistaan on nyt historiallisen korkealla. Eron vuoksi perheestä poissa oleva isä ei välttämättä ole kuitenkaan huono isä. Vanhemmuuden jatkuessa hyvin, isyys voi olla antoisampaakin kuin vaikeassa perhetilanteessa, jossa saattaa vallita riitaisia ja kireä ilmapiiri. (Koskinen ym. 1994, 110.) Smartinkin (1999, 110) mukaan jotkin isät ottavat enemmän vastuuta lapsistaan eron jälkeen. Sinkkonen (2003, 183) on samaa mieltä, että isän ja lapsen suhdetta kannattaa jatkaa eron jälkeen mahdollisista esteistä huolimatta, sillä joskus suhde alkaa kukoistaa vasta silloin, kun osapuolet panostavat tapaamisiin ja oppivat tuntemaan toisensa uudella tavalla. Lamb (1999, 106, 119) kannattaa laajaa kontaktia etä-isään, lukuun ottamatta niitä vanhempia, joiden välillä on suuria konflikteja tai heidän motivaationsa laajan kontaktin ylläpitoon on rajoittunut. Skevikin (2006, 115) mukaan sekä isät että lapset ilmaisevat haluavansa olla yhteydessä eronkin jälkeen. Pasley ja Minton (1997, 119) kirjoittavat, että eron jälkeen jatkunut suhde on hyödyllistä isän hyvinvoinnille, sekä tärkeää lapsen selviytymiselle erosta. Eron jälkeen lapsille avautuu tilaisuus oppia tuntemaan etä-isä uudella tavalla. Isien ottaessa lapsiaan enemmän huomioon kuin ennen, he siirtyvät uudenlaiseen asemaan suhteessa lapsiinsa. Samalla lastenkin lapsuus muuttuu ja tulee rikkaammaksi tässä suhteessa. (Smart & Neale 1999, 104–105.) Dunnin (2004) mukaan isät ovat aikaansaavia, heillä on parempi itsetunto sekä

he ovat onnellisempia perhesuhteista, jos suhde lapseen jatkuu. Tällöin isät myös vähemmän todennäköisesti kohtaavat sopeutumisongelmia eron jälkeen. (Mt., 666.)

Laatuaika- käsite oli jokin aika sitten hyvin pinnalla ja sen mukaan tärkeintä ei ole lapsen kanssa vietetyn ajan pituus, vaan sisältö -se mitä tehdään yhdessä. Toiminnan jälkeen vanhempi saattaa rauhassa palata omien kiireidensä pariin hyvällä omalla tunnolla. (Hokkanen 2005, 110.) Eron jälkeisessä yhteydessä laatuaika liitetään esimerkiksi ”Disneyland-isiin” tai Hokkasen suomalaisittain nimeämiin ”puuhamaa-isiin”. Tällöin tapaamiset ovat aina hauskoja, sillä isät viihdyttävät ja lahjoivat lapsiaan ottamatta heistä todellista vastuuta. Stewartin (1999) mukaan isät pyrkivät tekemään tapaamisista hauskoja ja konfliktivapaita, koska tapaamiset ovat usein niin lyhyitä ja samalla lasten hemmottelulla vähennetään omaa syyllisyyttä, joka johtuu poissaolosta. Isän avioliiton aikainen rooli toissijaisena huoltajana saattaa altistaa isät Disneyland-tyyppiseen vuorovaikutukseen lasten kanssa. (Mt., 540, 542). Nykyisin pidetään myös viikolla tapahtuvia tapaamisia tärkeinä, jotta lapsi ja etävanhempi voisivat elää myös yhteistä arkea viihteellisten viikonloppujen lisäksi (Taskinen 2001, 37).

Keltinkangas-Järvisen (2000, 287) mukaan laatu on sidoksissa lapsen kanssa käytettyyn aikaan, eikä laatua voi olla siis olemassa ilman määrää. Hokkasen (2005) mukaan etävanhemman ja lapsen välillä laatuaika ei ole edes mahdollista, sillä heillä ei useimmiten ole paljon aikaa käytettävissään, mitä laatuaika vaatii. Laatuaikaa on arvosteltu siitä, että se väsyttää sekä vanhemmat että lapset. Laatuaikaa arvosteltaessa olisi hyvä ottaa huomioon se, keneltä aloite tulee ja kenen ehdoilla mennään. Jos toimintaa ehdottaa lapsi ja hän näyttää jaksavan sen parissa, niin hän tuskin siitä väsyi, vaan saattaa saada jopa uutta energiaa. (Hokkanen 2005, 112.) Parsons (1996) toteaa, että laatuaika voi olla muutakin kuin tekemistä. Laatuajan ei tarvitse olla kallista, sillä se voi olla vain olemista. Lasten suurin kaipaus onkin se, että isä olisi läsnä. Useimmat isät haluavat sitoutua rakentamaan lujia ja kestäviä siteitä lapseen, mutta tällaisten siteiden rakentaminen vaatii aikaa. (Mt., 94–95.)

Tiina Piironen (1999, 21, 35–36) tutkimuksen mukaan muualla asuvan isän ja lapsen yhteydenpito on enemmän vapaa-ajan toimintaan ja kodin ulkopuolella tapahtuvaan toimintaan keskittyvää. Suhde kuitenkin muuttuu ja muotoutuu yhdessäolon aikana. Piironen (1999) tulosten mukaan, joita hän sai haastatteleamalla lapsia, yhdessäolo etä-isän kanssa on toiminnallista tekemistä, ei vain ”olemista”, mutta lasten mukaan tärkeintä on kuitenkin isän näkeminen, ei se mitä tehdään. Stewartin (1999, 551) mukaan sekä etä-äidit että etä-isät osallistuvat samankaltaisiin aktiviteetteihin lastensa kanssa.

Vapaa-ajan aktiviteettejä ei tutkimuksen mukaan selitä sukupuoli vaan etävanhemman roolin ympärillä olevat olosuhteet.

Useiden tutkimusten mukaan etä-isien osallistuminen lasten elämään on yhteydessä lasten hyvinvointiin (ks. esim. King & Sobolewski 2006; Amato & Gilbreth 1999). Monissa erolasten kokemuksista kartoittaneissa tutkimuksissa on todettu, että yksi tärkeimmistä lasten eron jälkeistä hyvinvointia selittävistä seikoista on ollut yhteyden säilyttäminen myös siihen vanhempaa, jonka luona lapsi ei asu (Taskinen 2001, 13). Kuitenkin jotkut tutkimukset ovat löytäneet vain vähän yhteyttä isien osallistumisen ja lasten hyvinvoinnin välillä (ks. esim. King 1994; Stewart 2003). Nämä erot voivat johtua muun muassa tutkittavien lasten iästä, siitä kauanko avioerosta on kulunut aikaa, mittaamistavasta sekä siitä onko tutkittu tapaamisten yleisyyttä vai suhteen laatua (Hetherington & Stanley-Hagan 1997, 202).

Amato ja Gilbreth (1999, 568) toteavat, että isä-suhteella on entistä suurempi vaikutus lasten hyvinvointiin. Tämä voi johtua siitä, että isät ovat aiempaa sitoutuneempia vanhemmuuteensa ja että yhteishuolto sekä lapsen ja isän kanssakäyminen eron jälkeen ovat lisääntyneet. Erityisesti isien auktoritatiivinen eli lapsikeskeinen vanhemmuus ennusti lasten hyvää suoriutumista. Myös etä-isä-lapsi-suhteen läheisyys on yhteydessä lasten ja nuorten parempaan suoriutumiseen. Läheisessä suhteessa olevilla lapsilla ja nuorilla ilmeni vähemmän stressiä sekä rikollisuutta. Läheisyys on tärkeää lasten hyvinvoinnille, sillä läheiset etä-isät pystyvät valvomaan lapsiaan tehokkaammin sekä kommunikoidaan ja opettamaan lapsiaan paremmin. (Scott ym. 2007, 1194; Amato & Gilbreth 1999, 559.) Lapsen hyvinvoinnin kannalta ei ole niinkään tärkeää kontaktin useus isään, kuin suhteen laatu (Skevik 2006, 115; Hetherington & Stanley-Hagan 1997, 202). Myös Amaton ja Gilbrethin (1999) meta-analyysi, jossa yhdistettiin 63 aiemman tutkimuksen tuloksia, puoltaa ajatusta, että ei ole niin tärkeää tapaamisten useus vaan se mitä isät tekevät, kun ovat lastensa kanssa.

Flourin (2006, 538) tutkimuksen mukaan etä-isien osallistuminen ei ennustanut lasten emotionaalisia eikä käyttäytymisongelmia tai lasten prososiaalista käyttäytymistä. Vaikka isät ovat tärkeitä lapsille, niin lapset pärjäävät ilman isääkin, mikäli lapset eivät ole muulla tavoin huono-osaisia. Usein perheet ovat kuitenkin köyhiä, kun isä on poissa. Tämä ei tarkoita, että isän poissaolo sinänsä vahingoittaa lasta. Sen sijaan isän poissaolo asettaa lapsen huono-osaiseen asemaan epäsuorasti aiheuttamalla muita ongelmia, kuten köyhyyttä. (DeBell 2007, 15.)

On jotain näyttöä siitä, että etä-isät osallistuvat enemmän poikien elämään kuin tyttöjen, koska isillä ja pojilla saattaa olla enemmän yhteisiä kiinnostuksen kohteita ja äidit saattavat kannustaa isää enemmän osallistumaan pojan elämään kuin tytön. Etä-isät kuitenkin keskustelevat todennäköisemmin tyttäriensä kanssa kuin poikien kanssa. (Flouri 2006, 529.) Amato ja Gilbreth (1999, 568) eivät löytäneet meta-analyysissään tukea väitteelle, jonka mukaan pojat hyötyisivät etä-isän sitoutumisesta enemmän kuin tytöt. Voisi olettaa, että isän poissaolo vaikuttaisi negatiivisesti enemmän poikiin kuin tyttöihin, mutta Maldonadon (2005, 30) mukaan isän poissaolo vaikuttaa tyttäriin samoin.

5 TUTKIMUSTEHTÄVÄ

Tämän tutkimuksen kohteena on eron jälkeinen vanhemmuus etä-isän näkökulmasta, isän ja lapsen välinen suhde eron jälkeen sekä etä-isän tunteet. Tutkimuksen avulla saan tietoa isän kokemuksista ja näkemyksistä siitä, miten isyys ja suhde lapseen ovat muuttuneet eron jälkeen sekä siitä millaisia tunteita liittyy etä-isyyteen.

Tutkimuskysymykset:

- 1) Mitä isät ajattelevat erosta ja eron jälkeisestä isyydestä?
- 2) Millainen suhde isillä on lapsiin?
- 3) Millaisia tunteita isillä ilmenee etä-isyyteen liittyen?

Tutkimuskysymykset muotoutuivat aiheesta lukemani aiempien tutkimusten sekä oman kiinnostuksen pohjalta. Ensimmäisen tutkimuskysymyksen kohdalla käsitelen kysymyksiä siitä, millaista isyys oli ennen eroa ja eron jälkeen ja miten se on muuttunut. Lisäksi käsitelen kysymyksiä etä-isyyteen liittyvistä haasteista ja positiivisista puolista. Toisen tutkimuskysymyksen kohdalla käsitelen kysymyksiä siitä, millainen suhde isillä on ollut lapsiin ennen eroa ja eron jälkeen ja sitä onko suhde mahdollisesti muuttunut. Lisäksi käsitelen kysymyksiä siitä, millaisia asioita isät tekivät lastensa kanssa ennen eroa ja eron jälkeen. Kolmannen tutkimuskysymyksen kohdalla käsitelen kysymyksiä siitä, millaisia tunteita olivat ennen eroa ja eron jälkeen liittyen isyyteen ja miten ne ovat muuttuneet. Lisäksi käsitelen kysymystä siitä, millaisia tunteita liittyy lasten tapaamiseen.

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

6.1 Tutkimusaineiston hankinta ja haastateltavat

Haastateltavia etä-isiä kysyin Pirkanmaan Elatusvelvolliset ry:n neuvontahenkilöltä sähköpostin avulla. Lisäksi kävin Jyväskylän perheneuvolassa ja jätin saatekirjeen heidän ilmoitustaululle sekä välitettäväksi eteenpäin torstaisin olevaan eroseminaariin. Otin yhteyttä myös Jyväskylän kaupungin sosiaali- ja terveystalokeskuksen lastenvalvojan, Keski-Suomen seurakuntien perheasian neuvottelukeskukseen perheneuvojan, Suur-Jyväskylän lehteen ja Keski-Suomen Elatusvelvolliset ry:n sihteeriin, joka laitto haastattelupyynnöni yhdistyksen internetsivuille ja lisäksi lähetin haastattelupyynnön sanomalehti Keski-suomalaiseen. Haastateltavani sain lehti-ilmoituksen avulla sekä tutun tuttujen kautta.

Tutkimusaineistoni koostuu kahdeksan etä-isän haastattelusta. Kriteereinä pidin sitä, että isien tuli olla eronneita 1–3 vuotta sitten ja lapsien tuli olla ala- tai yläasteikäisiä. Ajattelin näitä kriteereitä siksi, että eron tapahtumat ovat vielä hyvin isien mielessä, joten isät pystyvät helposti vastaamaan kysymyksiin miten asiat oli ennen eroa ja miten eron jälkeen. Lapset taas eivät ole vielä itsenäistyneet, mutta ovat osanneet kuitenkin tuoda esille mielipiteitään sekä tunteitaan eroon liittyen. Lasten eroon liittyvät ajatukset ja tunteet tulivat esille isien kautta, lapsia en haastatellut. Näistä kriteereistä jouduin hieman joustamaan, sillä varsinkin aluksi tuntui, että etä-isiä on vaikea saada haastatteluun. Yksi isistä oli eronnut jo kuusi vuotta sitten, mutta muut olivat eronneet 1–4 vuotta sitten. Kaikilla isillä oli kouluikäisiä lapsia ja lisäksi osalla oli myös täysi-ikäisiä lapsia.

Haastatteleman miesten olivat iältään 35–47-vuotiaita. Miesten keski-ikä oli 42 vuotta. Miehet olivat eronneet avioliitosta 1–6 vuotta sitten ja naimisissa he olivat olleet keskimäärin 13 vuotta. Eron hetkellä miehet olivat keskimäärin 39-vuotiaita ja lapset olivat keskimäärin 10-vuotiaita. Miehet solmivat avioliiton keskimäärin noin 28-vuotiaana. Miesten koulutustausta on muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta korkeakoulupohjainen. Useimmilla isillä oli kolme lasta, mutta lasten lukumäärä vaihteli yhdestä viiteen. Lapset olivat neljästä vuodesta 22 vuoden ikäisiä. Lasten keski-ikä oli 12 vuotta. Suurin osa miehistä tapaa lapsiaan joka toinen viikonloppu ja osa lisäksi myös yhtenä arkipäivänä viikossa. Mitä lähempänä lapsiaan isä asuu, sitä useammin hän heitä tapaa.

TAULUKKO 1. Haastateltavat

Nimi	Ikä	Naimi- sissa	Lapset	Huoltomuoto	Tapaamisuseus
Mika	35 vuotta	15 vuotta	5 lasta, 4-, 6-, 8- 10 ja 18-vuotiaat	Äidillä yksinhuolto	Noin joka toinen viikonloppu ja yhtenä arkipäivänä viikossa
Kauko	47 vuotta	20 vuotta	3 lasta, 14-, 18- ja 22- vuotiaat	Yhteishuolto	Joka toinen viikonloppu ja keski viikkoiltaisain
Antero	40 vuotta	16 vuotta	4 lasta, 8-, 13-, 15- ja 17-vuotiaat	Yhteishuolto	Joka toinen viikonloppu ja vähintään yhtenä arkipäivänä viikossa
Pasi	42 vuotta	16 vuotta	2 lasta, 6- ja 14- vuotiaat	Yhteishuolto	Joka toinen viikonloppu ja keski viikkoillasta torstaiamuun
Marko	43 vuotta	14 vuotta	3 lasta, 12-, 14- ja 18- vuotiaat	Äidillä yksinhuolto	Keskimäärin kerran vuodessa
Juhani	40 vuotta	10 vuotta	1 lapsi, 11 vuotta	Yhteishuolto	Joka toinen viikonloppu
Tero	45 vuotta	5 vuotta	3 lasta, 5-, 9- ja 12- vuotiaat	Yhteishuolto	Joka toinen viikonloppu
Niklas	43 vuotta	11 vuotta	2 lasta, 6- ja 12- vuotiaat	Yhteishuolto	Joka toinen viikonloppu ja yhtenä arkipäivänä viikossa

6.2 Aineistonkeruumenetelmänä teemahaastattelu

Kvale (1996, 1) toteaa, että jos haluaa tietää miten ihmiset ymmärtävät maailmansa ja elämänsä, niin miksi ei keskustelisi heidän kanssaan. Gallin, Gallin ja Borgin (2007, 228) mukaan haastattelun avulla tutkittavat paljastavat sellaista tietoa, mitä muilla menetelmillä ei saavutettaisi, kunhan haastattelija on rakentanut ensin luotettavan ilmapiirin.

Alusta alkaen halusin toteuttaa tutkimuksen haastattelemalla, jolloin etä-isät voivat itse kertoa vapaasti omista kokemuksistaan, ajatuksistaan ja tunteistaan. Muun muassa Niklas totesi, että on mielenkiintoista osallistua haastatteluun ja katsoa missä vaiheessa oma eroprosessi ja etä-isyys tällä hetkellä on. Haastattelun jälkeen Niklas totesi, että *”tää on ihan hyvä tällänen, mä sain vähä mieltä näitä itekki ja kiitos”*. Yksi motiivi haastatteluun osallistumiseen on voinut miehille olla se, että kerrankin heitä ja heidän kokemuksiaan kuunnellaan ja samalla he pääsevät itse ääneen pohtimaan miten eroprosessi on edennyt ja millaista eron jälkeinen isyys on.

Toteutin tutkimukseni puolistrukturoidun haastattelun eli teemahaastattelun avulla. Haastattelu etenee yksityiskohtaisten kysymysten sijaan tiettyjen keskeisten teemojen varassa. Tämän vuoksi teemahaastattelu vapautuu pääosin tutkijan näkökulmasta ja tuo tutkittavien äänen kuuluviin (Hirsjärvi & Hurme 2001, 48). Eskolan ja Suorannan (1998, 88) mukaan kerätyn aineiston voikin katsoa edustavan vastaajien puhetta itsessään. Haastattelu on joustava menetelmä, jossa on mahdollista saada esiin vastausten taustalla olevia motiiveja. Ei-kielelliset vihjeet auttavat ymmärtämään vastauksia. Haastattelussa on tärkeää se, miten haastattelija osaa tulkita haastateltavan vastauksia kulttuuristen merkitysten ja merkitysmaailmojen kanssa. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 34; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2005, 193–196.)

Haastattelun avulla saan etä-isistä enemmän irti ja pystyn kysymään tarkentavia ja syventäviä lisäkysymyksiä, verrattuna esimerkiksi kirjoitelma-aineistoon. Haastateltava voi myös kertoa itsestään ja etä-isyydestään laajemmin kuin etukäteen olisi pystynyt ennakoimaan. Haastattelun haasteena voidaan pitää sitä, että haastattelu vie aikaa, haastattelijalta vaaditaan taitoja ja kokemusta sekä haastattelun katsotaan sisältävän monia virhelähteitä, jotka voivat aiheutua haastattelijan johdattelevista kysymyksistä tai haastateltavan sosiaalisesti suotavista vastauksista. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 35.) Koin saavani isiltä totuudenmukaisia vastauksia ja isät kertoivat hyvinkin henkilökohtaisia ja vaikeita asioita, kuten esimerkiksi tyttären sairastumisesta anoreksiaan.

Teemahaastattelu-termiä ei esiinny muissa kielissä ja esimerkiksi Patton (2001, 342) käyttää tämäntapaisesta haastattelusta nimeä ”the general interview guide approach”. Teemahaastattelua käytetään paljon kasvatus- ja yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa, koska se vastaa hyvin monia laadullisen tutkimuksen lähtökohtia (Hirsjärvi ym. 2005, 197). Mitään yhtä kuvausta tästä haastatteluodosta ei ole. Eskolan ja Suorannan (1998) mukaan teemahaastattelussa aihepiirit on etukäteen määrätty, mutta tarkasti muotoillut kysymykset puuttuvat. Heidän mukaansa haastattelijan tehtävänä on varmistaa, että kaikki teema-alueet tulevat läpikäydyiksi haastattelun aikana, mutta teemojen järjestys ja laajuus voivat vaihdella eri haastatteluissa. Tutkijan etukäteen laatima teema-alueuettelo toimii eräänlaisena tuki- tai muistilistana haastattelussa. (Mt., 87.) Pattonin (2001, 343) mukaan teemahaastattelun etuna voidaan nähdä se, että haastattelija on etukäteen päättänyt miten käyttää parhaiten rajoitettu aika haastattelutilanteessa. Heikkoudeksi Patton (2001, 349) mainitsee sen, että haastattelijan joustavuus kysymysten järjestelmissä ja lausumisessa saattaa tuottaa tulokseksi huomattavasti erilaisia vastauksia erilaisista näkökulmista, jolloin se vähentää vastausten vertailtavuutta.

Haastattelun aluksi keräsin haastateltavilta taustatietolomakkeella (liite 3) tiedot iästä, koulutuksesta, ammatista, eron tapahtumavuodesta, huoltomuodosta, lasten lukumäärästä ja lasten iästä. Taustatietolomakkeen täyttäminen toimii tiedon kerääjänä ja hyvänä alkuna ennen varsinaisen haastattelun alkamista. Haastatteluissa minulla oli tukenani haastattelurunko (liite 1), jota en muuttanut ensimmäisen haastattelun jälkeen. Haastattelurunkoni sisältää taustatietojen lisäksi kolme teemaa: isien kokema ero ja eron jälkeinen isyys, etä-isän suhde lapseen sekä etä-isän tunteet.

Toki jokaisessa haastattelussa käytiin teemoja ja kysymyksiä hieman eri järjestyksessä ja eri laajuisesti läpi. Tämä kertoo mielestäni siitä, että olen reagoinut haastateltavien vastauksiin, enkä ole orjallisesti noudattanut haastattelurunkoa. Teemat syntyivät tutkimuskirjallisuuden ja aiempien tutkimusten perusteella sekä oman kiinnostuksen myötä. Tämän jälkeen lähdin pohtimaan sellaisia kysymyksiä, joiden avulla saisin mahdollisimman hyvin tietoa teemoista.

Aloitin haastattelut kysymällä millaisia ajatuksia isien oma etä-isyyden herättää ja miten he kokevat sen. Annoin isille mahdollisuuden kertoa mahdollisimman vapaasti omasta etä-isyydestään. Tällainen narratiivinen ote toimi hyvin muutamien isien kohdalla, jotka alkoivat kertoa vapaasti omasta etä-isyydestään, mutta monet isät eivät osanneet lähteä liikkeelle niin laajasta kysymyksestä, vaan kokivat parempana tapana mennä teema ja kysymys kerrallaan.

H:Nyt ihan alkuun voit kertoa, että mitenkä sä koet tän sun oman etä-isyyden?
 Niklas (43 v):En mä osaa oikeen sanoo yhdellä sanalla taikka lauseella sitä asiaa, et se on aika moni-ilmeistä touhua, niinku elämä yleensäkin lasten kanssa on, että nii, onhan se, siinä on hyvät ja huonot puolensa et tota, en mä nyt ihan lyhyesti sitä osaa tiivistää, et mennään vaan teema kerrallaan, ni ehkä se aukeee sitte enemmän.

Haastattelut tein helmi-maalis- ja huhtikuussa 2009. Haastateltavista etä-isistä kolme asui Jyväskylässä tai sen naapurikunnissa, kolme asui Pirkanmaalla, yksi asui Turussa ja yksi Kiinassa. Kolme isää haastattelin Jyväskylän yliopiston kirjaston tiloissa, kaksi heidän kotonaan ja kaksi heidän työpaikallaan. Kiinassa asuvan miehen haastattelin internetissä verkkopuheluna Skypein välityksellä. Haastateltava näki minut web-kameran avulla, mutta itse en nähnyt haastateltavaa. Haastattelu sujui yhtä hyvin kuin muutkin haastattelut. Haastattelut kestivät noin 40 minuutista kahteen tuntiin, useimmiten noin tunnin. Haastattelutilanteissa ei ollut paikalla muita ihmisiä, minkä koin hyväksi asiaksi, sillä kahden kesken miehet saattoivat puhua luottamuksellisista asioista helpommin.

Aineistonkeruussa käytin apuvälineenä mp3-soitinta, jonka avulla nauhoitin haastattelut ja siirsin myöhemmin tietokoneelle.

Haastateltavat keskustelivat kaikista teemoista ja vastasivat hyvin kysymyksiini. Isät pohtivat laajasti omaa etä-isyyttään ja paljon puhetta tuli esimerkiksi siitä, mitä isät ovat lastensa kanssa tehneet. Hankalin teemoista oli tunne-teema. Yksi isä ei kertonut lainkaan tunteistaan ja yksi isistä liikuttui puhuessaan eron jälkeisistä tunteistaan. Metsämuurosen (2008, 41) mukaan teemahaastattelu sopiikin hyvin käytettäväksi, jos tutkitaan intiimejä tai arkoja aiheita tai jos halutaan selvittää heikosti tiedostettuja asioita, kuten arvostuksia, ihanteita ja perusteluja. Myös Hirsjärvi ja Hurme (2001) toteavat, että teemahaastattelun avulla voidaan tutkia henkilön kokemuksia, ajatuksia sekä tunteita. Teemahaastattelu ottaa lisäksi huomioon sen, että ihmisten tulkinnat asioista ja heidän asioille antamansa merkitykset ovat keskeisiä. (Mt., 48.)

6.3 Aineiston analyysi

Eskolan (2007, 173) mukaan analyysin tehtävänä on tiivistää aineistoa, niin että sen informaatioarvo kasvaa, eikä mitään olennaista jää pois. Aineiston analyysin tarkoituksena on myös täsmentää tutkimustehtävää ja kohdistaa tutkimusta tarkoituksenmukaiseksi arvioituun suuntaan. Vähitellen tapahtuva tutkimuksellinen kehittyminen edellyttää prosessiluonteisuutta myös aineiston analyysin osalta, joten aineiston käsittelyä kannattaakin harjoittaa jo kenttävaiheen kuluessa. (Kiviniemi 2007, 79–80.) Nauhoitetut haastattelut litteroin eli kirjoitin puhtaaksi. Litteroinnin suoritin sanatarkasti, litteroimalla esimerkiksi kaikki ”niinku”-sanat. Litterointi oli todella aikaa vievää. Yhden haastattelun litteroiminen kesti monta tuntia, mutta litteroidessa aineistoon tutustui paremmin ja alustava analyysi alkoi jo tässä vaiheessa. Haastateltaville keksin uudet nimet heidän anonymiteetinsä suojaamiseksi. Litteroituja sivuja oli yhteensä 82 rivivälin ollessa 1.

Analysoinnin yhtenä tavoitteena on löytää keskeiset ydinkategoriat, jotka kuvaavat tutkittavaa kohdetta ja joiden varaan tulosten analysointi voidaan rakentaa. Tutkijan tehtävänä on löytää keskeiset käsitteet, joiden avulla runsastakin aineistokokonaisuutta voidaan tarkastella ja tutkimustehtävän kannalta epäolennaista aineistoa voidaan karsia. Analysoinnin lähtökohtana on siis kehittää käsitteellisesti mielekkäitä ydinteemoja kerätystä aineistosta. Käsitteellisyys nousee siis aineistosta.

(Kiviniemi 2007, 79–80.) Metsämuuronen (2006, 122) kutsuu abstrahoinniksi sitä, että johtopäätökset eivät edusta enää vain tutkittavia henkilöitä, vaan siirtyvät yleisemmälle käsitteelliselle ja teoreettiselle tasolle.

Eskola ja Vastamäki (2001, 41) toteavat, että teemahaastatteluaineistoa on useimmiten analysoitu teemoittelemalla ja tyypittelemällä. Teemoittelun avulla aineistosta voi nostaa esiin tutkimusongelmaa valaisevia teemoja. Näin voidaan vertailla tiettyjen teemojen esiintymistä aineistossa. Eskola (2007, 160) kuitenkin korostaa, että aineistosta ei nouse esiin tuloksia, vaan tutkijan on aktiivisesti työstettävä aineistosta analyysinsä ja tulkintansa. Teemoittelun avulla tarkastellaan mitä haastateltavat vastasivat kuhunkin teemaan ja etsitään yhteneväisyyksiä sekä erilaisuuksia kaikista vastauksista. Aineiston voi esimerkiksi järjestää litteroinnin jälkeen uudestaan teemoittain niin, että jokaisen teeman alla on kaikkien haastateltavien vastaukset liittyen juuri siihen teemaan.

Tässä tutkimuksessa käytän analysointimenetelmänä teemoittelua sekä osittain tyypittelyä. Tunneteemaa analysoin myös diskurssianalyysin avulla, koska olen kiinnostunut siitä, miten isät puhuvat tunteistaan. Puhuvatko isät tunteistaan lainkaan ja jos eivät, niin mistä he puhuvat sen sijaan? Puhutaanko tunteista suoraan vai kiertelemällä? Miten tunteista puhuminen sävyttyy?

Aloitin analyysin lukemalla koko aineiston monta kertaa läpi ja etsimällä oleellisimpia sisältöjä. Alleviivasin tietyn teeman aina tietyllä värillä isien litteroiduista haastatteluista, jolloin teemojen tarkastelu isien välillä helpottui. Monet vastaukset liittyivät moneen teemaan, joten värien käyttö auttoi aineiston jäsentämisessä. Tämän jälkeen pohdin mitä kaikkea sisällytän tutkimukseeni ja mitä en. Jätin pois esimerkiksi yhteishuollon käsittelyn, koska isät puhuivat siitä melko yleisellä tasolla. Päätin enemmän keskittyä etä-isien omiin kokemuksiin eron jälkeisestä isyydestä, isä-lapsi-suhteesta sekä tunteista.

Etä-isyyss- teemasta keskityin tarkemmin kysymyksiin: *miten koet etä-isyyden, millaista isyys oli ennen eroa ja eron jälkeen ja mitkä ovat etä-isyyden haasteita ja vastaavasti positiivisia puolia.* Etä-isän suhde lapseen- teemasta keskityin tarkastelemaan seuraavia kysymyksiä: *etä-isän suhde lapseen nyt ja ennen eroa ja miten suhde on mahdollisesti muuttunut.* Tarkastelin myös kysymyksiä siitä, *mitä isät tekevät lastensa kanssa ja mistä asioista he keskustelevat.* Ensimmäiset haastateltavat mainitsivat keskustelleensa lastensa kanssa erosta, joten kysyin sitä jatkossa muiltakin isiltä ja otin sen uutena teemana analysoitavaksi. Se on mielenkiintoinen ja tärkeä teema. Etä-isän tunneteemasta keskityin kysymyksiin: *millaisia tunteita liittyy etä-isänä olemiseen,*

millaisia tunteet oli ennen eroa ja eron jälkeen liittyen isyyteen ja miten tunteet ovat muuttuneet. Tunteista isät puhuivat myös muissakin yhteyksissä. Edellä olevat kysymykset antoivat parhaiten vastauksia tutkimusongelmiini.

Analysoin aineistoa teema kerrallaan ja kysymys kysymykseltä kokosin kaikkien isien vastaukset, jolloin pystyin vertailemaan isien vastauksia. Aloin tehdä kaikista kolmesta teemasta erilaisia taulukoita. Taulukoista näin kaikkien isien vastaukset yhtä aikaa tiettyyn kysymykseen. Esimerkiksi ensimmäisestä teemasta, *mitä isät ajattelevat erosta ja eron jälkeisestä isyydestä*, tein taulukon, jonka sarakkeissa oli isien nimet ja ylhäällä riveissä luki isyys nyt, isyys ennen eroa ja isyys eron jälkeen. Valmis taulukko helpotti minua jäsentämään ensimmäistä teemaa ja löytämään isien samankaltaisuuksia sekä eroavaisuuksia. Tämä taulukko oli pohjana isien tyypittelylle, jonka tein myöhemmin. Tyypittelyä vaikeutti se, että vastaukset eivät olleet toisiaan poissulkevia, yhden isän vastaus saattoi kuulua useaan eri tyyppiin.

Hirsjärvi ja Hurme (2001, 173) tarkoittavat teemoittelulla sitä, että aineistosta tarkastellaan sellaisia piirteitä, jotka ovat yhteisiä usealle haastateltavalle. Piirteet saattavat pohjautua teemahaastattelun teemoihin, mutta niiden lisäksi nousee tavallisesti esille muita teemoja, jotka ovat usein mielenkiintoisempia kuin lähtöteemat. Tuomen ja Sarajärven (2003, 95) mukaan teemoittelussa painottuu se, mitä jokaisesta teemasta on sanottu ja lukumäärillä on tai ei ole merkitystä riippuen laadullisen tutkimuksen perinteestä. Teemoittelu perustuu tutkijan tulkintaan. Tutkijan oivaltava tulkinta syntyy empirian ja teorian vuoropuhelusta, mikä voi toteutua vain siten, että tutkija on ottanut haltuunsa oman aineistonsa ja kykenee rakentamaan siitä tutkimustehtävänsä kannalta uutta tietoa ja ymmärrystä lisäävän kokonaisuuden. Teemoittelun onnistuminen edellyttää siis teorian ja empirian lomittumista toisiinsa tutkimustekstissä. (Eskola & Suoranta 1998, 175–182; Eskola & Vastamäki 2001, 24–42; Hirsjärvi & Hurme 2001, 173; Syrjäläinen, Eronen & Värri 2007, 8.)

Tyypittely tarkoittaa sitä, että tapauksia analysoimalla aineisto ryhmitellään tyypeiksi etsimällä samankaltaisuuksia, jolloin aineisto esitetään yhdistettyjen tyyppien, eräänlaisten mallien avulla. Tyypittely edellyttää kuitenkin aina jonkinlaista tarinajoukon jäsentämistä, eli teemoittelua. Tyypittelyssä on kyse aineiston ryhmittelemisestä selviksi ryhmiksi samankaltaisia tarinoita tai henkilöitä. Tyyppejä voi muodostaa Eskolan ja Suorannan (1998, 183) mukaan ainakin kolmella eri tavalla. Autenttinen, yhden vastauksen sisältävä tyyppi toimii esimerkkinä laajemmasta aineiston osasta. Yhdistettyyn, mahdollisimman yleiseen tyyppiin on otettu mukaan vain

sellaisia asioita, jotka esiintyvät suuressa osassa tai kaikissa vastauksissa. Mahdollisimman laajaan tyyppiin mukaan otetuista asioista osa on saattanut esiintyä vain yhdessä vastauksessa. (Eskola & Suoranta 1998, 182–183; Hirsjärvi & Hurme 2001, 174.) Itse tyypittelin isät neljään eri tyyppiin. Tyypit olivat: parempi isä (3 isää), edelleen isä (1 isä), omanlaisensa isä (2 isää) ja kokonaisvaltaisesti isä (2 isää). Tyypit kertovat siitä, millaisena isät kokevat oman isyytensä tällä hetkellä. Tyypittelyn apuna käytin taulukkoa, josta kerroin aiemmin.

Tutkimus on menetelmällisesti myös diskurssianalyttinen, sillä analysoin etäisien tunteita myös osittain diskurssianalyttisesti. Minua kiinnostaa se, miten isät puhuvat tunteistaan. Tähän paras analysointimenetelmä on diskurssianalyysi. Puhuvatko isät tunteistaan lainkaan? Miten tunteista puhuminen sävyttyy?

Diskurssianalyysin teoreettinen perusta on lähtöisin sosiaalisen konstruktionismin perinteestä (Jokinen 1999, 39). Sosiaalisen konstruktionismin keskeisiä ajatuksia on, että sosiaalinen todellisuus rakentuu ihmisten kesken heidän yhteisessä kielellisessä vuorovaikutuksessaan. Eli mitään yhtä pysyvää todellisuutta ei näin ollen ole. (esim. Shotter 1993, 179.) Diskurssianalyysi on ennen kaikkea väljä teoreettinen ja metodologinen viitekehys, jossa on tarjolla monenlaisia tutkimusmetodeja riippuen tutkimuksen tavoitteista ja ongelmista (Ilmonen 2007, 126). Diskurssianalyysissa katsotaan, että käyttäessämme kieltä, puhuessamme tai kirjoittaessamme, emme vain kuvaa maailmaa vaan merkityksellistämme sitä. Samalla rakennamme, järjestämme sekä uusinnamme ja muunnamme sosiaalista todellisuutta. (Jokinen, Juhila & Suoninen 2004, 18.)

Diskurssit ovat tutkijan tulkintatyön tulosta, eivät analyysin raakamateriaalia (Jokinen, Juhila & Suoninen 2004, 28). Diskurssianalyysissa painopiste on mitenkysymyksissä. Tulkinta eroaa selvästi kuvailusta (mitä-kysymys) ja selittämisestä (miksi-kysymys). Diskursseja rakentaessa pyritään samalla rakentamaan uudenlaista sosiaalisen todellisuuden käsitteellistämisen tapoja. (Raitanen 1996, 22.)

Pyrkimyksenäni on kuvailla sitä todellisuutta, jonka isät rakentavat puhuessaan tunteistaan. Vastauksia etsin tutkimalla isien diskursseja. Diskurssianalyysia tehdessäni keskityin teemoittelua enemmän sanoihin, siihen miten isät puhuvat tunteistaan. Teemoittelussa kävin aineistoa läpi teema kerrallaan ja kysymys kysymykseltä. Diskurssianalyysia tehdessä etsin koko aineistosta isien tunnepuhetta ja huomasin melko nopeasti, että isien puheessa tulee esille esimerkiksi negatiiviset tunteet, kuten suru, katkeruus ja ikävä. Siitä syntyi negatiivisten tunteiden diskurssi.

6.4 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimusmenetelmien luotettavuutta käsitellään usein reliabiliteetin eli tutkimustulosten toistettavuuden sekä validiteetin avulla. Validiteetilla tarkoitetaan sitä, onko tutkimuksessa tutkittu sitä mitä on luvattu. Esimerkiksi kyselylomakkeiden kysymykset vastaajat voivat käsittää aivan toisin kuin tutkija on ajatellut, mutta haastattelussa on helpompaa välttää väärinkäsityksiä. Laadullisen tutkimuksen piirissä näiden käsitteiden käyttöä on kritisoitu, sillä ne ovat syntyneet määrällisen tutkimuksen piirissä ja käsitteinä ne vastaavat lähinnä vain määrällisen tutkimuksen tarpeita. (Hirsjärvi ym. 2005, 216–217; Tuomi & Sarajärvi 2003, 131, 133.) Omassa tutkimuksessani suunnittelin haastattelurungon tutkimuskysymysteni pohjalta, jolloin varmistin sen, että saan tutkimukseni tarkoituksen kannalta tärkeää tietoa.

Eskolan ja Suorannan (1998) mukaan laadullisen tutkimuksen pääasiallinen luotettavuuden kriteeri on tutkija itse ja luotettavuuden arviointi koskee koko tutkimusprosessia. Luotettavuuden kriteereinä on pidetty uskottavuutta, siirrettävyyttä, varmuutta sekä vahvistuvuutta. Uskottavuudella tarkoitetaan sitä, että tutkijan on tarkastettava vastaavatko hänen tekemänsä tulkinnat tutkittavien käsityksiä. Tulosten siirrettävyys on mahdollista tietyin ehdoin, vaikka naturalistisessa paradigmassa ajatellaan, että yleistykset eivät ole sosiaalisen todellisuuden monimuotoisuuden vuoksi mahdollisia. Varmuutta tutkimukseen voi lisätä ottamalla huomioon myös tutkimukseen ennustamattomasti vaikuttavat ennakkoehdot. Vahvistavuus tarkoittaa sitä, että tulkinnat saavat tukea muista vastaavaa ilmiötä tarkastelleista tutkimuksista. (Eskola & Suoranta 1998, 211–213.)

Hirsjärven ja Hurmeen (2001) mukaan haastatteluaineiston luotettavuus riippuu sen laadusta. Laadukkuutta voidaan tavoitella etukäteen tekemällä hyvä haastattelurunko. Eduksi on myös miettiä ennalta, miten teemoja voisi syventää. Laatua voi parantaa myös huolehtimalla teknisestä välineistöstä sekä litteroimalla haastattelut mahdollisimman nopeasti. Haastatteluaineistoa ei voi sanoa luotettavaksi, jos vain osaa haastateltavista on haastateltu, jos tallenteiden kuuluvuus on huonoa tai jos litterointi noudattaa eri sääntöjä eri vaiheissa. (Mt., 184–185.) Olisin voinut litteroida haastattelut nopeammin, sillä siihen kului muutamia kuukausia aikaa, mutta en itse koe sen madaltavan tutkimukseni luotettavuutta. Nauhoitetuissa haastatteluissa oli muutama epäselvä kohta, mutta usein ne koskivat vain yksittäistä sanaa. Aineiston purkamiseen eli litterointiin kuuluu

luotettavuuteen sekä eettisyyteen liittyvät kysymykset, sillä on tutkijasta kiinni, miten tarkasti litterointi noudattaa haastateltavien suullisia lausumia. (Eskola & Suoranta 1998, 53; Hirsjärvi & Hurme 2001, 20; Hirsjärvi ym. 2005, 20; Tuomi & Sarajärvi s. 128–130.) Itse olen litteroinut haastattelut sanatarkasti ja jättänyt litteroimatta joitakin omia mmm-lausahduksiani, jotka olisivat katkaisseet sujuvan litteroidun tekstin lukemisen, mutta tutkimuksen luotettavuus ei kärsi siitä.

Laadullisen tutkimuksen arvioinnin luotettavuutta voi kohentaa kertomalla mahdollisimman tarkasti tutkimuksen kaikista vaiheista. Luotettavuuteen vaikuttaa lisäksi tutkijan perustelut tekemiinsä päätöksiin sekä tulkintoihin. Suorat haastatteluotteet auttavat lukijaa, kun tutkija perustelee tekemiään tulkintoja. (Hirsjärvi ym. 2005, 216–218.)

Kvalen (1996) mukaan haastattelun laadullisiin kriteereihin kuuluvat muun muassa haastateltavien vastausten teeskentelemättömyys, yksityiskohtaisuus, tarkoituksenmukaisuus ja runsaus. Haastattelu on sitä parempi mitä lyhyemmin haastattelijä kysyy kysymyksiä ja mitä pidempiä vastauksia haastateltava antaa. Haastattelijan tulisi pyrkiä varmentamaan tulkintonsa vastauksia haastattelun kulun avulla. Kvalen mukaan haastattelun tulisi olla myös tarina itsessään, joka ei juuri kaipaa ylimääräisiä kuvailuja ja selityksiä. (Kvale 1996, 145.) Aineistoesimerkkien avulla lisään tutkimuksen luotettavuutta, sillä niistä lukija voi itse päätellä päätelmäni oikeellisuuden ja samalla lukija pääsee lähemmäksi tutkittavaa aihetta. Olen tyytyväinen siitä, että kaikki isät pohtivat etä-isyyttään syvällisesti ja monisanaisesti. Ainoastaan yksi isä ei osannut kertoa tunteistaan liittyen etä-isyyteen: ”*en mä tiedä onko mulla mitään sen kummempia tunteita siihen.*” Hän ei juurikaan kertonut omista tunteistaan. Tunteista puhuminen saattaa miehille olla hankalaa, mutta olen tyytyväinen, että muut isät kertoivat erilaisista tunteistaan avoimesti.

Haastatteluaineisto on tilanne- ja kontekstisidonnaista. Haastateltavat saattavat siis haastattelutilanteessa puhua toisin kuin jossakin muussa tilanteessa, joten tulosten yleistämisessä ei pitäisi liioitella. (Hirsjärvi ym. 2005, 216–218.) Kvalen (1996) mukaan hyvä haastateltava on yhteistyöhaluinen, hyvin motivoitunut, vakuuttava sekä asiantunteva. Hyvät haastateltavat antavat totuudenmukaisia ja johdonmukaisia vastauksia ja pysyvät haastattelijan antamassa aiheessa sekä voivat antaa pitkiä ja eloisia kuvauksia elämästään. (Mt., 146.) Uskon, että haastattelemani isät olivat motivoituneita, koska he suostuivat haastatteluun ja ottivat itse yhteyttä minuun. Motivaation huomasi myös vastausten sisällöstä ja haastattelun pituudesta.

Hyvä haastattelija taas on aiheensa ja vuorovaikutuksen asiantuntija. Haastattelijan täytyy jatkuvasti tehdä nopeita päätöksiä koskien sitä, mitä hän kysyy ja miten. Haastattelijan pitää myös päättää mitä haastateltavan näkökulmaa seuraa, mitä vastauksia tulkitsee ja mitä ei. Haastattelijan tulee sietää taukoja ja antaa haastateltaville aikaa ajatella. Haastattelijan ei pidä vain kuulla mitä haastateltava sanoo, vaan myös se miten hän sen sanoo. (Kvale 1996, 147–148.) Fieldingin (1996) mukaan haastattelijan tekniikan tulisi rohkaista vastaajia kertomaan heidän perimmäisistä asenteistaan, uskomuksistaan ja arvoistaan, jotta vastaukset eivät olisi harkitsemattomia ja yksinkertaisia. Haastattelun tulisi olla niin avoin kuin mahdollista. (Mt., 138.) Haastattelut olivat avoimia ja niissä vallitsi luotettava ilmapiiri. Taukoja siedän mielestäni hyvin. Tosin Skypeen avulla tehtävässä haastattelussa taukojen sietäminen oli vaikeampaa, koska en nähnyt haastateltavaa. Usein henkilöstä näkee, jos hän miettii ja on vielä sanomassa jotain tai vastaavasti, jos kaikki on siitä aiheesta jo sanottu. Haasteellista haastattelutilanteessa on kysyä jatkokysymyksiä. Muutaman kerran litteroidessani ajattelin, että miksi en ole kysynyt tästä asiasta enempää. Luotettavuutta lisää se, että isät kertoivat etä-isyydestään kattavasti. Haastattelun lopuksi kysyin isiltä haluavatko he vielä kertoa jotakin etä-isyydestään tai jäikö jotakin keskeistä kertomatta. Isät joko kertoivat vielä jotain tai totesivat jo kertoneensa kaiken olennaisen.

H: No nyt tais tulla kaikki nää teemat käytyä, onks sulla vie jotain mikä jäi vähä vähemmälle tai jotain mitä haluaisit vie kertoo sun omasta etä-isyydestä?

Mika (35 v): No ei juurikaan, enköhän mä oo tässä jurputtanu sen verran, että posti on aika tyhjä

H: Joo

Mika (35 v): Ei o ku pieniä yksityiskohtia, mutta ne tuskin lisää antaa niin mahottomasti koska ne on vain yksityiskohtia, ne ei mitään suuria linjoja ole

H: Joo, no kiitoksia paljo haastattelusta

Laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää ottaa huomioon myös havaintojen puolueettomuus. Puolueettomuudella tarkoitetaan sitä, että tutkija pyrkii kuulemaan ja ymmärtämään haastateltavaa itseään, eikä haastateltavan kertomus saisi suodattaa tutkijan oman kehyksen läpi. Eli tutkijan sukupuoli, ikä, uskonto, virka-asema tms. ei saisi vaikuttaa siihen, miten hän kuulee ja havainnoi. Periaatteessa laadullisessa tutkimuksessa myönnetään, että näin väistämättä tapahtuu, sillä tutkija on tutkimusasetelman luoja ja tulkitsija. (Sarajärvi & Tuomi 2003, 133.)

Luotettavuus edellyttää tutkijalta rehellisyyttä. Tutkija ei saa syyllistyä vilpin harjoittamiseen, sillä se on missä tahansa muodossa vastoin tutkijan etiikkaa. (Pietarinen

2002, 65.) Tutkimusvilpillä tarkoitetaan epärehellisesti tuotettujen tutkimustulosten, -raporttien ja -suunnitelmien esittelemistä muille tutkijoille. Tavallisimmin tutkimusvilppi sisältää tekaistujen tulosten esittämistä, oikeiden tulosten väärentämistä tai muiden tutkijoiden tulosten tai tekstien esittämistä omina. (Karjalainen & Saxén 2002, 221.) Toisen tekstiä ei saa plagioida, sillä jokaisella on tuottamaansa tekstiin copyright-oikeus. Toisen tekstiä lainattaessa on lainaus osoitettava lähdemerkinnöin. Plagiointi ilmenee usein puutteellisena tai epämääräisenä viittaamisena. (Hirsjärvi ym. 2005, 27, 110–111.)

Omassa tutkimuksessani luotettavuuteen voi vaikuttaa se, että olen aloitteleva tutkija ja haastattelukokemukseni rajoittuu kandidaatin tutkielman tekemiseen. Joissakin kohdin olisin voinut esittää kysymyksen yksinkertaisemmin. Esimerkiksi kysymyksen: *”no mitensä koet sitte sun oman etä-isyyden, minkälaisia ajatuksia se härätti sulle tai herättää”*. Kysymysten kysymisessä on tärkeää, että kysymykset ovat yksinkertaisia ja selkeitä, jolloin niihin on helppo vastata. Luotettavuuteen voi vaikuttaa myös aineiston suhteellisen pieni koko, vaikka laadullisessa tutkimuksessa ei tärkeää olekaan määrä vaan laatu. Uskon, että tutkimukseni luotettavuutta lisää se, että olen saanut tutkimukseeni niin sanottuja ”tavallisia” etä-isiä haastatteleamalla tutun tuttuja ja saamalla haastateltavia lehti-ilmoituksen avulla. Kandidaatin tutkielmassani kaikki haastattelemani etä-isät sain Keski-Suomen Elatusvelvollisten liiton kautta, jolloin isät olivat todennäköisesti aktiivisempia etä-isiä sekä innostuneempia puhumaan isyydestään ja kokemuksistaan kuin muut isät.

6.5 Tutkimuksen eettisyys

Eskola ja Suoranta (1998, 52) toteaa, että jokainen tutkimus sisältää monia eri päätöksiä ja siten tutkijan etiikka joutuu koetukselle monia kertoja tutkimusprosessin aikana. Tuomen ja Sarajärven (2002, 122) mukaan tutkijalla on institutionaalinen asema, jolloin toisen väärin kohtelu tai vahingoittaminen saa aivan toisenlaisen merkityksen kuin arkielämän suhteissa. Pietarisen (2002, 58–62) mukaan tutkijan eettisiä perusvaatimuksia ovat muun muassa luotettavan informaation tuottaminen, eli tieto on perusteltava kriittisesti ja joskus tiedon hankkimisen menetelmille joudutaan asettamaan rajoituksia. Tieto on pystyttävä myös välittämään eli siirtämään toisille tutkijoille ja yhteiskunnan jäsenille ja siihen liittyy tulosten julkistamisen etiikka.

Pietarisen (2002, 67) mukaan tutkijalla on laaja sosiaalinen vastuu tiedon käyttämisestä. Tutkijan tulisi yrittää vaikuttaa siihen, että tutkimuksen tuomaa tietoa käytetään eettisten vaatimusten mukaisesti.

Ihmisoikeudet muodostavat ihmisiin kohdistuvan tutkimuksen eettisen perustan. Tutkittavien suojaan kuuluu muun muassa se, että tutkijan on selvitettävä heille tutkimuksen tavoitteet, menetelmät ja mahdolliset riskit, kuten fyysistä ja psyykkistä terveyttä mahdollisesti haittaavat uhat. Tutkittavien hyvinvointi on asetettava kaiken edelle, eikä heille pidä aiheuttaa vahinkoa. Haastattelutilanteessa tulisi ottaa huomioon, jos haastattelu voi aiheuttaa stressiä tai muutoksia minäkuvassa haastateltavalle. On myös harkittava miten lähellä haastattelu on terapeutista haastattelua. (Hirsjärvi & Hurme 2005, 20.) Patton (2001, 405) korostaa, että haastattelija ei ole terapeutti ja tutkimushaastattelun tarkoituksena on kerätä aineistoa, eikä muuttaa ihmisiä.

Haastateltavien on myös osallistuttava vapaaehtoisesti tutkimukseen ja heillä on oikeus kieltäytyä ja keskeyttää osallistuminen tutkimukseen milloin vain. Tutkittavalla on myös oikeus jälkikäteen kieltää aineistonsa käyttö tutkimuksessa ja oikeus tietää nämä oikeudet. Tutkijan tulee varmistaa, että haastateltava tietää mistä tutkimuksesta on kyse, kun hän suostuu tutkimukseen. Tutkimustietojen tulee olla luottamuksellisia, eikä niitä saa luovuttaa ulkopuolisille, eikä käyttää muuhun tarkoitukseen. Kaikkien osallistujien on jäätävä nimettömiksi ja tiedot on järjestettävä siten, että osallistujien nimettömyys taataan. Haastatteluita ei saa nauhoittaa salaa. Haastateltavilla on oikeus odottaa tutkijalta vastuuntuntoa ja tutkijan on noudatettava lupaamiaan sopimuksia. Omassa tutkimuksestani haastateltavat olivat saaneet etukäteen haastattelupyynnön (liite 2), josta selvisi tutkimuksen tarkoitus, luottamuksellisuus sekä haastattelun nauhoittaminen. Lisäksi osa miehistä kyseli tutkimuksesta lisää ennen haastattelua, jolloin kerroin mitä tutkin, miksi ja mihin tarkoitukseen haastattelut tulevat sekä miksi nauhoitan ne. Haastateltavien anonymiteetin olen taannut tutkimuksessani muuttamalla isien nimet ja kaikki nimet, jotka tulevat esille haastattelussa. Esimerkiksi paikkakuntia en mainitse nimeltä.

Tutkimuksen uskottavuus ja tutkijan eettiset ratkaisut liittyvät saumattomasti toisiinsa. Uskottavuus perustuu siihen, että tutkijat noudattavat hyvää tieteellistä käytäntöä. Hyvän tieteellisen käytännön loukkauksia ovat muun muassa puutteellinen viittaaminen aiempiin tutkimustuloksiin sekä tutkimustulosten tai käytettyjen menetelmien huolimaton ja siten harhaanjohtava raportointi. Hirsjärven ja Hurmeen

(2005, 20) mukaan tutkijan eettinen velvollisuus on esittää niin varmaa ja todennettua tietoa kuin mahdollista. Launiksen ja Sarvaksen (2002, 246) mukaan tieteellisessä tutkimuksessa vakavia ja ehkä jopa raskaimpina pidettyjä tutkimusetiikan ja tutkijoiden ammattietiikan loukkauksia ovat epärehellisyys sekä vilppi.

6.6 Millaista on naisena haastatella miestä?

Luotettavuuden ja eettisyyden kannalta on kiinnostavaa se, että haastateltavat olivat miehiä ja haastattelija nainen aiheen käsitellessä vanhemmuutta. Uskon, että miesten oli helpompi puhua etä-isyydestään ja tunteistaan naiselle kuin miehelle. Näin he saivat avattua miehistä näkökulmaa naiselle.

Merja Korhonen (1999) haastatteli väitöskirjassaan 41 miestä heidän lapsuuskokemuksistaan ja omasta vanhemmuudestaan. Korhonen (1999) toteaa, että sillä toimiiko haastattelijana mies vai nainen ei ollut olennaista merkitystä kerätyn aineiston kannalta. Korhosen (1999) mukaan haastattelijan sukupuolta olennaisempaa oli haastattelujen luotettavuus ja perusteellisuus. Korhonen (1999) kuitenkin painottaa, että on ilman muuta selvää, että sukupuoli on läsnä ihmisten kohtaamisessa. (Mt., 126.) Myös Fielding (1996, 144–145) toteaa, että rodulla, iällä, sukupuolella, sosiaalisella luokalla ja uskonnolla on todettu olevan vaikutusta vastauksiin ja se tulisi haastattelussa ottaa huomioon.

Soilevuo Grønnerød (2004) haastatteli 30 miestä, jotka soittivat harrastelija rokkibändissä ja tutki haastattelussa ilmenevää nauramista. Hän toteaa, että nauraminen voi olla vaikeaa toisilleen tuntemattomien naisten ja miesten välillä, sillä nauraminen liitetään seksuaalisen vietin ilmaisemiseen. Soilevuo Grønnerød (2004) toteaa, että naispuoliset tutkijat ovat kirjoittaneet voimattomuuden, haavoittuvuuden ja levottomuuden tunteista sekä vaikeuksista selvittää seksuaalisista jännitteistä haastatellessaan miehiä. Hänen mukaansa naistutkijat, jotka haastattelevat miehiä, yrittävät välttää seksuaalisia vivahteita, esimerkiksi kiinnittämällä huomiota vaatetukseensa. (Mt., 42–45.)

Lee (1997) teki tutkimuksen töissä tapahtuvasta seksuaalisesta häirinnästä miesten näkökulmasta. Leen (1997) mukaan on olemassa monia strategioita, joilla voi välttää seksuaalisen jännitteen riskit. Haastattelija voi tehdä tietoisien valinnan olla

olematta kovin naisellinen esimerkiksi valitsemalla tietynlaiset vaatteet, jättämällä ehostuksen pois sekä pitämällä oman käyttäytymisen ammattimaisena, jos kaksimielisyyttä nousee esille. (Mt., 553–558.) Itsekin huomasin kiinnostäväni huomiota pukeutumiseeni, kun menin haastattelemaan miehiä. En tietoisesti ajatellut asiaa, mutta osasyynä saattaa olla seksuaalisen jännitteen välttäminen. Lisäksi halusin pukeutua asiallisesti ja näyttää pätevältä haastattelijalta. Yhdellä haastateltavalla soi klassinen musiikki ja tarjolla oli punaviiniä, kun menin haastattelemaan häntä hänen kotiinsa. Olisiko musiikkia ja punaviiniä ollut tarjolla myös mieshaastattelijalle?

Arendell (1997, 347–348) teki tutkimushaastattelun eronneista isistä ja tutki artikkelissaan sukupuolen merkitystä kyseisessä haastattelussa. Arendell tunsi olevansa ristiriitaisessa asemassa haastatellessaan naisena miehiä, sillä monet miehet olivat kriittisiä naista kohtaan ainakin joissakin asioissa. Suurin osa miehistä väitti, että naiset ovat vastuussa avioerojen suuresta määrästä. Arendell (1997) toteaa, että miehet kuitenkin paljastivat kokemuksiaan ja tunteitaan syvällisesti ja emotionaalisesti juuri siksi, että haastattelija oli nainen. Miehet eivät välttämättä haluaisi keskustella erostaan ja eron jälkeisistä kokemuksistaan mieshaastattelijan kanssa, sillä miehet saattaisivat olla arvostelempia sitä emotionaalista ahdistusta kohtaan, jota eronneet miehet kokevat. Miehet eivät välttämättä jaa kokemuksiaan eron jälkeisestä elämästä muille ihmisille niin laajasti kuin haastattelijalle. (Arendell 1997, 348.) Itsekin olen tyytyväinen siihen, miten miehet jakoivat kokemuksiaan aidosti kanssani.

Itse en törmännyt haastatteluissa seksuaaliseen jännitteeseen, enkä sellaisiin negatiivisiin asioihin kuin Arendell (1997) haastatellessaan eronneita miehiä. Toisaalta aiheeni keskittyi isyyden kokemiseen eron jälkeen sekä isä-lapsi-suhteeseen, enkä kysellyt parisuhteeseen liittyviä asioita, joten haastattelu ei aiheuttanut jännitteitä sillä tavalla kuin esimerkiksi Leen (1997) tutkimus seksuaalisesta häirinnästä miesten näkökulmasta. Vaikka olin paljon nuorempi kuin haastateltavat miehet enkä tuntenut heitä etukäteen, niin en kokenut haastattelutilanteita vaaralliseksi. Tosin turvallisemmalta tuntui haastatella miehiä yliopiston tiloissa kuin miesten omassa kodissa. Kokemukseni on, että miehet olivat avoimia ja puhuivat etä-isyydestään totuudenmukaisesti. Uskon, että miesten on helpompi näyttää tunteitaan ja kertoa herkemmistä ja vaikeimmista asioista naishaastattelijalle kuin mieshaastattelijalle. Miesten kesken saattaa vallita sellainen ilmapiiri, että omia tunteita ja herkimpiä asioita ei uskaltaisi paljastaa.

7 ISIEN AJATUKSIA EROSTA JA ETÄ-ISYYDESTÄ

Tässä käsittelen ensimmäistä tutkimusongelmaani eli mitä isät ajattelevat erosta ja eron jälkeisestä isyydestä. Tähän tutkimuskysymykseen liittyvät seuraavat haastattelukysymykset: miten isät kokivat eron ja sen jälkeisen isyyden, miten isyys on muuttunut eron jälkeen sekä millaisia haasteita ja positiivisia puolia etä-isyyteen liittyy.

7.1 Isyys eron hetkellä ja eron sekä etä-isyyden kokeminen

Isät olivat ennen eroa perinteisiä isiä, jotka kävivät töissä ja iltaisin viettivät aikaa perheensä parissa.

H: No minkälaista sun isyys oli sitte ennen eroa?

Juhani (40 v): Ihan varmaan semmosta perinteistä, että päivät töissä, mutta illalla aina leikin sitte tytön kanssa ja pääs kyllä hyvin eroon niistä työhuolista aina sillon ku tyttö oli kotona ja oli se, kulissit kunnossa ja onnellinen perhe.

Juhani, Antero ja Niklas olivat koti-isiä 1–2 vuotta lasten ollessa pieniä. Niklas oli ollut ennen eroa vuoden verran koti-isänä: *”niin voi sanoo et mä olin sen aktiivinen isä siinä ja se oli semmosta onnellista aikaa, että kuitenkin sit sikäli, ku mun avioliitto nyt koskaan niin kauheen onnellinen oli, niin se oli hyvää aikaa”*. Niklas koki asioiden menevän huonompaan suuntaan toisen lapsen syntyessä: *”et sit se ei kyl enää ollu kovin miellyttävää sit se isyys sitte siitä lähtien, ku toinen lapsi valvotti öisin kovasti ja mejän välit alko meneen huonompaan suuntaan ja tuli semmonen negatiivinen kierre”*.

Esille nousi kolmenlaisia tapoja olla isä ennen eroa. Pasi, Kauko, Antero ja Juhani olivat osallistuvia isiä, eli he hoitivat liiton aikana kotitöitä ja ruoanlaittoa samoin kuin äitikin. Tero, Niklas ja Mika olivat avustavia isiä, eli kasvatusta- ja hoitovastuu oli suurimmaksi osaksi lasten äidillä. Marko totesi olleensa ennen eroa huono isä.

Osallistuvat isät. Antero vastasi ennen eroa perheen ruokahuollosta ja kodinhoidosta, kuten pyykinpesusta, koska lasten äiti teki kolmivuorotyötä ja lähti myöhemmin opiskelemaan uutta alaa, *elikkä se oli sit niinku mulla se perheen pyörittäminen, poikien arki rutiinien pyörittäminen* (Antero 40 v). Pasi, Juhani ja Kauko totesivat hoitaneensa yhtäläillä äidin kanssa lasten- ja kodinhoitoon liittyviä asioita. *”Mä tein aika paljo ruokaa sillä tavalla, jos tätä arjenpyörittämistä ajatellaan,*

että oon tykänny siitä aina ja tota, mutta lapsista tietysti huolehdittiin lasten tarpeista niinkun aika yhdessä tavallaan” (Kauko 47 v). Kauko ja Antero korostivat arjen jakamista lasten kanssa ja arjen rutiineja puhuessaan isyydestään ennen eroa. Vaikka isät osallistuisivat lasten- ja kodinhoitoon, niin esimerkiksi Kauko totesi, että ennen eroa isyyteen ei tullut satsattua, koska aika meni juuri arjen pyörittämiseen ja lapsiin ei tullut kiinnitettyä huomiota niin paljoa. Huttunen (2001) toteaa, että niin kutsuttu ”uusi isä”, jota kutsutaan myös osallistuvaksi tai hoivaavaksi isäksi, pyrkii tietoisesti luomaan läheisen suhteen lapsiinsa. ”Uuden” isyyden keskeinen edellytys on jaettu vanhemmuus, jossa vanhemmuus on hoivatyötä, joka tulee puolittaa äidin ja isän kesken. (Mt., 163–164.)

Avustavat isät. Tero kertoi, että häneltä luonnistuu kaikki kotityöt ja hän osaa tehdä ruokaa. Joskus Tero koki olleensa hieman sivussa lastenhoidosta, koska lasten äiti oli luonut tietynlaiset säännöt siitä, miten lasten kanssa toimitaan mihinkin aikaan ja niin edelleen. ”*Se lastenhoito oli niinku semmonen vaimon itselleen ottama maailma ja sitä ei niinku sopinu mennä sotkemaan kauheesti*” (Tero 45 v). Myös Niklas totesi olleensa avustavan isän roolissa koti-isyyden loputtua. Toisen lapsen synnyttyä kokonaisvastuu lastenhoidosta oli äidillä. Mika totesi, että hän ei voinut olla oma itsensä ennen eroa, koska hänen piti olla tietynlainen isä. Hänen vaimonsa määräsi mitä ja miten hän lasten kanssa tekee. Kokonaisvastuu oli äidillä, joka oli kotiäiti. Mika taas oli päivät töissä. Huttunen (2001) toteaa, että perinteisen isän rinnalle noussut avustava isä osallistuu enemmän kotitöihin, lastenhoitoon ja kasvatukseen. Tämä helpottaa etenkin työssäkäyvän äidin elämää. Avustava isä on kuitenkin riippuvainen äidin ohjeista. (Huttunen 1999, 178–187; 2001, 151, 163–164.)

H: No mitenäs teillä sitte kasvatus- ja hoitovastuu jakautu ennen eroa

Mika (35 v): No eksäni oli kotirouva, minä olin töissä eli niin sanottu pirttihirvi hoiti aika hyvin postin. Ei siinä ollu sen kummempaa nokan koputtelua, siinä asiassa.

Huono isä. Marko totesi olleensa huono isä ennen eroa, koska hänellä ei ollut aikaa riittävästi lasten kanssa olemiseen. Marko opiskeli työn ohella ja avioliiton aikana hän tuli arkisin kotiin myöhään illalla, joten isyys painottui viikonloppuihin. ”*Se tavallaan se työura ja vaurastuminen meni ehkä sen lasten ja perhe-elämän edelle*” (Marko 43 v). Markon kohdalla lasten kasvatus- ja hoitovastuu oli lähes kokonaan äidillä. Huttunen (1999) puhuu ohenevasta isyydestä, jolla on nykyään monia ilmenemismuotoja. Isän osuus perheen arjessa voi olla marginaalinen monista syistä johtuen. (Mt., 180.)

Huttunen (2001, 154) kirjoittaa niukasta isyydestä, jolla hän tarkoittaa sellaista isänä olemista, jossa toteutuu isyyden biologinen, juridinen ja sosiaalinen puoli, mutta psykologista isyyttä ei kunnolla synny. Esimerkiksi Markolla ei ollut mahdollisuutta viettää aikaa lastensa kanssa arkisin, joten psykologinen isyys kaventui.

Isät pitivät eroa oikeana ratkaisuna. Ainostaan Tero pohti oliko ero oikea vaihtoehto, koska lasten tapaamiset ovat niin haastavia eron jälkeen. Toisaalta hän ei tiedä olisiko perhe-elämä parantunut, joten loppujen lopuksi hän koki tehneensä oikean ratkaisun päätyessään eroon.

Ero koettiin kahdella eri tavalla. Suurin osa isistä koki eron raskaana ja vaikeana. Ero vaimosta ei tuntunut isistä vaikealta, mutta ero lapsista oli vaikeaa. Raskaaksi eron teki muun muassa se, että isät eivät enää asu lastensa kanssa ja lisäksi isät pohtivat sitä, miten ero vaikuttaa lapseen. Myös eron jälkeinen yksinäisyys koettiin vaikeana. Ainoastaan yksi isä, Pasi, koki eron helppona.

Lähes kaikissa haastatteluissa tuli esille, että eron jälkeinen isyys oli haastavaa, koska lasten kanssa yhteistä aikaa oli vähemmän kuin ennen. Katkeruutta herätti lasten menettäminen: ”*se eron kaikkein niinku katkerin paikka just on tavallaan tää lapsien menettäminen (Marko 43 v)*”. Erossa vaikeinta oli lapsien menettäminen ja lapsille tuotettu mielipaha. Vaikka ero puolisoista tuntui oikealta ratkaisulta, huoli siitä miten ero vaikuttaa lapseen, painoi isien mieltä. Antero totesi, että kyllä ”*mä niinku lapsilleni olen aiheuttanu vaikka mitä*”. Mutta hän ei itse tiedä mitä. ”*Monta kertaa miettii, että minkälaisen isän ja miehen mallin sitä on tullu ny tarjonneeks*” (Antero 40 v). Markon lapsi ei ollut kehdannut kertoa koulukavereilleen vanhempiensa erosta, vaan sen sijaan lapsi valehteli, että isä on paljon työmatkoilla.

Marko (43 v): Oikeestaan se kaikkein rankin kokemus on ton nuorimman lapsen[...]kanssa [...]ku mä kuulin, että vaikka mä olin muuttanu jo, ja me oltiin erottu jo[...], ni hän ei ollu koulussaan kehdannu kenellekään puhua, että tota hänen vanhempansa on eronnu ja hän oli vaan kavereille kertonu, et tota isi on niin paljo työmatkoilla.

Kauko (47 v): Että sit ku se niinku ilmoitus (erosta), niin se oli niin vaikee, että niinku elämäni vaikeimpia asioita mitä koskaan on joutunut kohtaamaan ja sitte se lastensa niinku tunteet, niinku sillä hetkellä.

Juhani totesi, että ”*ne viikot tietysti yksin, ni olihan ne ihan kamalia. Kyllä siihenki sitte tottu*”. Aluksi eron jälkeinen aika oli vaikeaa ja raskasta, mutta ajan myötä tilanne helpottui.

Niklas (43 v): Et kyl se alku vaihe on aika semmonen herkkä ja vaikee sitte että mullakaan ei ollu mitään ikävää siihen vanhaan perhe-elämään, mutta kuitenkin oli sit semmonen olo, että tässä on aika heikoilla nyt kyllä, että vähän myllersi sisällä ja sit piti aina se viikonloppuki, et ei se mikään nautinto aina ollu ku ne lapset tuli käymään, et se oli sit semmonen et tää tarvii nyt työnä vaan taistella, et kyl mä näkisin et se helpottaa sitte ajan mittaan, et se alku oli kyllä ehkä raskain kuitenkin.

Myös Markon mukaan ”*alussa se oli aika semmosta rankkaa, että tota varsinki vanhin lapsista, tytär, tuomitsi aika tylästi*”. Marko koki kuitenkin, että lastenkin näkemys on muuttunut myönteisempään suuntaan. Vaikka lapset eivät hyväksyisi eroa, niin he oppivat elämään uudessa elämäntilanteessa.

Ero koettiin kuitenkin oikeaksi ratkaisuksi ja Niklas totesi avioeron olevan toiveikas, sillä ”*siinä alkaa uus elämä ja sitte pääsee eroon siitä pitkäaikasesta kärsimyksestä*”. Perhe-elämä ei ollut Niklakselle helppoa ja hän totesikin isyyden olevan harmonisempaa eron jälkeen, koska saa itse päättää elämästään.

Pasi totesi, että eron kokeminen ei ollut kovin rankkaa, vaan oikeastaan helppoa. Ero on ollut hänelle ehdottomasti oikea ratkaisu ja sen huomaa hänestä itsestään ja ”*pojistaki huomaa et on paljo vapautuneempia*”.

Puolet isistä toi esille sen, etteivät he suosittele etä-isyyttä kenellekään. Anteron mukaan etä-isänä oleminen ei ole helppoa, ”*eikä oo ollu sitä elämän juhla-aikaa*”.

Juhani (40 v): En suosittele tätä kohtaloa kuitenkaan kenellekään, vaikka sen kans oppii elämään, sen haluaisin sanoa.

Ero ja sen myötä etä-isyyys nähtiin kuitenkin lasten etuna silloin, kun parisuhde on riitainen tai kun kotona on ahdistava tunnelma. Pasiin mukaan etä-isyyys ei ole paras mahdollinen tilanne, koska lapsia on ikävä. Nykyään lasten kanssa voi kuitenkin kommunikoida monilla välineillä, mikä helpottaa yhteydenpitoa. Tero totesi, ettei avioero ole lasten kannalta hyvä tilanne, koska isä asuu muualla. Toisaalta tilanne ei ole hirvittävän huonokaan, jos pystyy lapsille osoittamaan, ”*et heistä välittää ja että on kuitenkin heidän isänsä siitäki huolimatta, että vanhemmilla ei o niinku parisuhde jatkunu*”.

Pasi (42 v): En mä tiedä, on tää parempi vaihtoehto ku se huonoissa oloissa kotona oleminen. Sitä kesti ihan liian kauan.

Pasin mukaan lasten takia ei kannata olla naimisissa. Myös Antero totesi, ettei hän pystyisi lasten takia olemaan naimisissa ja pitämään kulusseja pystyssä. Monille etä-isyys on antanut myös voimia, sillä erosta huolimatta elämä jatkuu ja vaikka isä ei enää asu lasten kanssa, niin hän on kuitenkin tarpeellinen ja lapsille tärkeä. Niklas näki hyvänä sen, että pystyy tapaamaan lapsiaan. Etä-isyystestä huolimatta isät kokivat olevansa edelleen isä ja vastuu lapsista tuntui merkitykselliseltä.

7.2 Miten isyys on muuttunut eron jälkeen?

Isät yrittävät pitää isyytensä samanlaisena kuin ennen eroa. Pasi totesi, että isyys on ”*samanlaista periaattees, että pystyy jatkaa sitä*”.

Niklas (43 v): No kyllä se periaatteessa aika pitkälle on samanlaista ku mä tosiaan olin niitten kanssa jo aika paljon tekemisissä, ettei siinä radikaalia muutosta sitte silleen oo tullu, niinku siinä isyden luonteessa mun mielestä kuitenkin.

Isien haastatteluista kävi ilmi, että isät kokevat isyytensä muuttuneen positiivisemmaksi eron jälkeen. Ainoastaan Antero totesi, että ei koe olevansa parempi isä, vaikka kokeekin isyytensä tärkeäksi.

TAULUKKO 2. Isätyypit

Isyys nyt	Isyys ennen eroa	Isyys eron jälkeen
Parempi isä (Marko, Kauko ja Juhani)	Arkea, rutiinia, ei tunnetasoa lapseen, perinteinen isä, perheen isä	Arvostaa enemmän isyyttä, tietoisemmin isä, lasten isä, parempi isä
Kokonaisvaltaisemmin isä (Tero ja Niklas)	Perinteinen ja avustava isä kokonaisvastuun ollessa äidillä.	Kokee enemmän vastuuta lapsista nyt. Isyys on kokonaisvaltaisempaa.
Omanlaisensa isä (Mika ja Pasi)	Ei ollut oma itsensä. Mika teki niin kuin vaimo käski	Löysi isän roolin, oma itsensä, vapautuneempi
Edelleen isä (Antero)	Koti-isä lasten ollessa pieniä, loi silloin pohjan isä-lapsisuhteelle. Arkea ja rutiinia.	Isyys on muuttunut, tuntee enemmän vastuuta, kokee olevansa tärkeä, mutta ei parempi isä

Juhani, Kauko ja Marko kokivat olevansa parempia isiä nyt. Juhani totesi isyyden muuttuneen ainakin tunne-tasolla. Isyyttä arvostaa, kun on vaarassa menettää sen. ”*Et koen olevani ihan yhtä hyvä isä, ku ennenki. Jopa parempi*” (Juhani 40 v). Hän koki arvostavansa isyyttä nyt enemmän kuin liiton aikana. ”*Ku se arki oli siinä ympärillä ja perhe kasassa ja kulissit kunnossa, niin ehkä se oli yks syy, et sillon mä en saanu sitä niinku semmosta tunnetasoo siihen lapseen, isyyteen*”. Asioiden menettämisen mahdollisuus nostaa niiden arvostusta.

Kauko oli tullut tietoisemmaksi omasta isyydestään ja ”*ehkä nyt on enemmän jopa sitte tellu lapsiin kiinnitettyä huomiota, et ku ne oli siinä joka päivä niin sitä ei niinkun, öö, tellu ehkä sitte sillä tavalla niin satsattua*”. Nyt Kauko kiinnittää erityistä huomiota esimerkiksi asioista keskustelemiseen. Ennen eroa elämä oli enemmän arjen pyörittämistä. Kun Kauko ei ole enää entisen vaimonsa puoliso, niin hänen isyytensä on irronnut tavallaan omaksi palasekseen. ”*Mä en o enää sen perheen isä tavallaan, et mä olen niinku tietosemmin lasten isä*” (Kauko 47 v). Kauko uskoo olevansa nyt enemmän lastensa henkisenä tukena siten, että lapset tietävät voivansa tulla puhumaan murheistaan hänelle milloin vain. Tämän lapsia tukevan puolen hän on löytänyt itsestään selkeämmin eron jälkeen, koska parisuhteen sijaan hän on voinut keskittyä vain lapsiin.

Kauko (47 v): Kun on persoonallisuutena muuttunu jollain tavalla, et on ollu niinku mahdollista muuttua ja se on myös ollu se muutos niinku siinä niinku ehkä isyydessä sitte. Koen, että ehkä olen nyt erilainen meidän uudelle lapselle jollain tavalla, kuin ehkä nuorena isänä meidän esikoiselle, et on niinku jollain tavalla niinku miehenäki muuttunu paljo tietysti, kasvanu ja, henkisesti.

Eron jälkeen Kauko on työstänyt omaa tunne-elämäänsä ja eroon liittyviä asioita. Hän on tiedostanut, miten hän on kasvattanut lapsiaan aiemmassa parisuhteessa ja miten uuden puolisonsa kanssa. Aiemmin Kaukon kasvatustyyli oli enemmän tunteita tukahduttava. Hänen kykynsä kestää lasten negatiivisia tunteita, kuten kiukuttelua, oli huonompi. Nyt hän kokee olevansa levollisempi ja itsevarmempi isyydessään. Kauko sai siis eron jälkeen mahdollisuuden toteuttaa uudenlaista isyyttä ja kasvatustyyliä.

Myös Marko toivoi olevansa eron jälkeen aiempaa parempi isä uudessa liitossa syntyneelle lapselleen ja hän toivoi oppineensa virheistään. Aiemmin hän ei antanut lapsilleen tarpeeksi aikaa, sillä työura ja vaurastuminen menivät perhe-elämän edelle.

Marko (43 v): Nyt ku mä oon toista kertaa naimisissa ja mulla on pieni, pieni lapsi niin kyl täs niinku toivottavasti on oppia ottanu ensimmäisestä että, ensimmäisestä erosta, mut tota kyl mä niinku välillä poden semmosta huonoo omaatuntoa siitä, että mä oon

ollu huono isä näille kolmelle ensimmäiselle lapselle, mut toivottavasti nyt sitte uuden lapsen kanssa oon parempi.

Niklas ja Tero olivat liiton aikana olleet avustavan isän roolissa. Eron jälkeen he kokivat isyyden kokonaisvaltaisemmin ja heillä oli vastuuta enemmän itsellään. Ennen eroa Niklas koki olevansa apu-isän roolissa lähinnä tiskaaja, siivooja ja ruoanlaittaja, kokonaisvastuun ollessa lasten äidillä. Myös Tero koki olleensa joskus sivussa lastenhoidosta, koska entinen vaimo oli luonut tietynlaiset säännöt, miten lasten kanssa toimitaan.

Tero (45 v): Sitte kun ite oli joskus vastuussa niistä asioista ja jotaki tietynlaista ruokaa tiettyyn aikaan tai jotain muuta, ni se ei ollukka sitte niinku oikein.

Tero koki isyyden olevan eron jälkeen selkeämpää ja kokonaisvaltaisempaa, sillä hän sai päättää yksin mitä tehdään ja vastuu oli yksin hänellä, kun lapset olivat hänen luonaan.

Tero (45 v): Et ku ne on mulla, ni me ollaan niinku yhdessä ja mä päätän mitä tai siis päätetään yhdessä mitä tehään ja ei o semmosta, että tarttis miettiä että onks tää ny sitte tai voiks näin tehä tai sillee, että se on niinku aika selkeempää se isyys jotenki, kokonaisvaltasempaa.

Smart (1999, 110) toteaaakin, että eron jälkeen isä voi ottaa jopa enemmän vastuuta lapsista. Niklas koki eron jälkeen ottaneensa enemmän kokonaisvastuuta lapsistaan, mutta hän jäi kuitenkin pohtimaan, että onko se kokonaisvastuun ottamista, kun näkee lapsiaan vain viikonloppuisin. Niklas on tyytyväinen siihen, että nykyään hän saa itse päättää mitä he tekevät ja syövät lasten kanssa, eikä asioista tarvitse riidellä puolison kanssa.

Mika koki eron jälkeen olevansa omanlaisensa isä ja oma itsensä. Ennen eroa Mikan piti olla tietynlainen isä ja tehdä tietynlaisia asioita lasten kanssa. Mikan entinen vaimo oli määrännyt millainen Mikan piti olla ja mitä hän sai tehdä. Vaimo kertoi Mikalle ”*mitä saa sanoa, miten pitää reagoida, jos joku tyttö jotaki tekee, ne ei välttämättä ollu minua itseäni, mutta katsoin parhaakseni kuitenkin tehdä niin kuin parempi osapuolisko, silloinen, sanoi*”.

H: No millasta isyys on eron jälkeen, millä tavalla se on muuttunu?

Mika (35 v): Tärkein oikeestaan pointti on se, että mä saan olla oma itseni. Ja omana itsenäni hoitaa sen roolin nimeltä isä. [...] se ettei tarvi näytellä, että mä olen isä, vaan

mä oikeesti olen isä, se on rentoo ja kyl sen varmaan likatki huomaa, että mä, ei tarvi enää pingottaa missään.

Eron jälkeen Mika on huomannut, että hänelläkin on omia näkemyksiä ja mielipiteitä asioista ja hän antaa niiden tulla esille. Nyt hän voi ja haluaa olla oma itsensä. Ennen eroa vanhemmuus oli hallitsemista, nyt Mikan rooli isänä on muuttunut ohjaavaksi.

Mika (35 v): Mun rooli on muuttunu just tämmöseks ohjaavaksi ja jotenki se tuntuu sopivan tyttöjen omaan luonteeseen, ettei niitten perässä o koko ajan hallitsemassa mitä ne tekee, millä ne saa leikkiä ja mitä ne saa leikkiä, että rakentaaks ne tänään lumilinnan vai lumiukon, vaan ne ihan ite päättää.

Myös Pasi tunsii olevansa vapautuneempi isänä eron jälkeen, koska hänen mukaansa ennen eroa olo oli perheessä piinaavaa. Nyt isyys on helpompaa.

Antero on pyrkinyt siihen, että isyys pysyisi samanoloisena kuin ennen eroakin. Antero totesi, että on vaikea sanoa miten isyys on muuttunut, mutta hän koki, ettei isyys ihan samanlaista ole kuin aiemmin. Antero toivoo, että isyyteen ei tulisi isoja muutoksia. Antero kokee ärähtävänsä lapsilleen samoista asioista kuin ennenkin, mutta ”*ehkä oma niinku rima on noussu, että nyt sitä kattoo ja varmaan mieltii, laskee kymmeneen ehkä herkemmin ja sil tavalla ehkä kuitenkin haluaa miellyttää, vaikka niinku se on, se on sanana ihan kaamee*”. Antero totesi olevansa pehmeämpi isä nyt, mutta se voi johtua siitäkin, että hänelle on tullut ikää lisää. Hän ei koe olevansa parempi isä, mutta kokee olevansa edelleen isä ja yrittää erityisesti panostaa isänä olemiseen, jotta kaikki menisi mahdollisimman hyvin.

Antero (40 v): Entistä enemmän se isyys on mulla, niinku päällä, vaikken mä pääse sitä niinku kokemaan, ku aina sillon tällön. Kyl mä sen niinku tossa, kyl mä niinku, se on niinku päällimmäisenä, jotenki se niinku on syvällisempi.

Antero (40 v): Sit taas toisaalta niin kyl mä, kyl mä itte sitä arvostan, vaikkei kukaan muu maailmas niinku arvostaiskaan, että mun mun isyyttä, että se nyt vaan on näin. Et niinku tää on se kuvio millä mennään ja täs niinku ollaan isänä niin hyvin ku pystytään. Et koen sen niinkun tärkeeks.

7.3 Etä-isyyden haasteet

Isät mainitsivat haasteeksi yhteisen arjen ja ajan puuttumisen. Muita haasteita olivat muun muassa välimatka, tiedon puute, lasten mustasukkainen suhtautuminen uuteen kumppaniin, katkenneet sukulaissuhteet, isyyden uudelleen puntarointi ja yksinäisyys.

Yhteisen arjen ja ajan puuttuminen. Monet isät pitivät etä-isyiden haasteena sitä, että enää ei ole jatkuvaa läsnäoloa, eikä arkea lasten kanssa. Isät ei voi seurata lapsen päivittäistä kasvamista, eivätkä pysty auttamaan lastaan kouluasioissa tai muissa asioissa. Juhani totesi, että *”on ikävää tai hyvinki ikävää, ku ei nää niinku sitä kuinka se lapsi kasvaa joka päivä”*. Mikan suurimpia haasteita on ajankäyttö, koska aikaa on rajallisesti ja se pitää lasten kanssa jakaa tasapuolisesti. Myös *”asenoituminen siihen, että nää tytöt kokoajan kasvaa”* on haasteellista Mikalle. Isät haluaisivat tavata lapsiaan useammin ja viettää enemmän aikaa lastensa kanssa. Marko totesi, että *”se tapaamiskertojen määrä, niin se on niinku suurin hankaluus”*. Hän tapaa lapsiaan vain muutamia kertoja vuodessa, koska hän asuu eri mantereella. Etä-isyys aiheutti isille tunteen, että heillä ei enää ole samanlaista kosketusta lasten arkeen.

Pasi (42 v): Niin kyllähän sillä (pojalla) varmaan on, mutta tota, paljo asioita mitä pitäis olla joka päivä selvittämässä, mutta nää olosuhteet on nämä.

Mika (35 v): Kyllä kerta, vähintään kerta viikkoon näistä jokaista tulee mietittyä sillä lailla, et ois kiva, että ne olis nyt tässä. Ja se on paskamainen olotila.

Kauko pohti sitä, että tullaanko hänen luokseen vain pitämään hauskaa ja *”kuinka niitä sitte murheita kerrotaan isälle ja muuta sellasta, että ja kuinka sitte tietyllä tavalla ne murheet jää sitte tonne äidin kannettavaks.”* Vaikka Kaukon lapset asuvat hänen naapurissaan, niin silti arjen puuttuminen harmitti.

Kauko (47 v): Vaikka mä paljon oon tekemisissä lasten kanssa, niin kuitenkin se arjesta poistuminen, koska heidän varsinainen kotinsa on tossa, että he käyvät täällä viikonloppuja ja kerran viikossa tulevat illalla tuota iltateelle, nii kuitenkin se on aina sellasta spesiaalia.

Välimatka lapsen kotiin. Ero oli helpompaa, jos etäisyyttä lapseen ei tullut paljoa. Kauko, Mika, Antero ja Niklas asuvat alle kahden kilometrin päässä lapsistaan. Juhani, Tero ja Pasi asuvat 25–150 kilometrin säteellä lapsistaan ja Marko asuu Kiinassa lasten asuessa Suomessa. Kiinassa asuva Marko tapaa lapsiaan keskimäärin kolme tai neljä kertaa vuodessa riippuen siitä, miten usein työmatkoja tulee Suomeen. Mitä lähempänä toisiaan isät ja lapset asuvat, niin sitä useammin he tapaavat. Esimerkiksi arkipäivien tapaamisia on lähes mahdotonta järjestää, jos välimatka on pitkä. Samalla paikkakunnalla asuessa lapset saavat isältä tukea ja apua helpommin ja heillä on mahdollisuus nopeisiin ylimääräisiin tapaamisiin. *”Ja se niinku et kuitenki asun samalla paikkakunnalla, ni se on ainaki mulle ollu henkilökohtasesti hyvin tärkeetä”* (Antero 40

v). Antero totesi, että lasten etu on se, että hän on lähellä, tavoitettavissa ja saatavilla. Linnavuori (2007) toteaa, että toiselle paikkakunnalle muutolla, koska se sitten lapsia tai pelkkää vanhempaa, on negatiivisia vaikutuksia lapseen. Nämä lapset kärsivät muita erolapsia enemmän taloudellisesta tilanteesta ja huonoista ihmissuhteista. (Mt., 21.) Juhani totesi, että ”*mun mielestä niinku etävanhemmista ei voi ees puhua, jos asuu samassa kaupungissa suunnilleen*”.

Tero (45 v): Tietenki se, että asuu eri paikkakunnalla ni asettaa niinku paljo enemmän haasteita siihen, ku se taas et asuis niinku samalla paikkakunnalla, ku lapset vois tulla koska tahansa, ni se olis niin hyvä tilanne, mut se nyt ei sitte enää oo mahdollista, työ ja muitten juttujen takia.

Tiedon puute lapsen koulu- tai hoitoasioista. Kolme isää mainitsi haasteena sen, että he eivät saa päiväkodilta tai koululta tietoa siitä, miten lapsilla menee, vaan tieto menee vain äidille. Antero totesi, ettei tiedä lapsiansa arjesta juurikaan, jollei ole itse todella aktiivinen. ”*Mulle ei kukaan tu kertomaan, jos koulussa jotain sattuu semmosta, josta, tietysti jotkut tapaturmat tai muut, mut niinkun muuten miten, miten niinku esimerkiks koulussa menee*” (Antero 40 v). Yhteishuoltajuudesta huolimatta äiti on käytännössä lapsesta vastuussa oleva vanhempi ja isän on oltava hyvin aktiivinen saadakseen tietoa lastensa asioista ja se taas vie todella paljon voimia. ”*Se on tosi hankalaa. Sitte ei tietenkä aina ittekkään jaksa, että en mä joka päivä ala soittelemaan tuonne opettajille*” (Antero 40 v).

Tero (45 v): Vaikka on yhteishuoltajuus, niin ne on aina yhteydessä siihen, jonka luona lapset asuu ja sitte tää etävanhempi niinku tavallaan unohdetaan kokonaan, että siinä tavallaan yks osa siitä lapsen arjesta jää siltä etävanhemmalta pois, semmonen tärkeä osa, josta haluais tietoo.

Kouluilta lähtevät tiedotteet menevät yleensä vain yhteen osoitteeseen oppilaan mukana ja ne lähtevät ”*äidille ja niistä mä en tiedä mitään*” (Antero 40 v). Terokin toteaa, että ”*ikään ku lapsella yhtäkkiä oliski vaan yks vanhempi. Et se toinen on niinku häippässy jonneki, eikä siitä ny tarvi sitte niinku välittää enää*”. Tämä asia harmitti myös Pasia. Tero totesi, että hän haluaisi tiedon lasten arjesta suoraan koululta tai hoitajilta, koska äidin kautta asiat saattavat tulla värittyneenä tai suodattuneena.

Suhde lasten äitiin. Yhtä isää lukuun ottamatta kaikki isät mainitsivat haastattelussa äidin jotenkin negatiivisessa valossa. Kuitenkin haastatteluhetkellä Terolla, Kaukolla ja Juhaniolla oli entiseen puolisoon suhteellisen hyvät välit. Pasin, Markon ja

Anteron suhteet lasten äitiin ailahtelevat ja vaihtelevat. Brobergin ja Hakovirran (2009, 194) tutkimuksessa vajaa puolet isistä koki, että heillä oli edelleen hyvät välit lasten äitiin. Pasi totesi, että *”on ne välillä ihan oookoo, mutta sitte välillä ne ei o taas oikeen mistään kotosi”*. Entinen puoliso aiheutti erinäisiä haasteita isille.

Marko (43 v): Sit tietysti ne haasteet tulee tavallaan ex-vaimon suunnalta, taloudelliset haasteet, ja ja syytökset ja tavallaan sitten ne moitteet mitkä hän tavallaan, niinku oman näkemyksensä kautta lapsille antaa, että kuinka huono tai hyvä isä on ollu. Et ne tuo tavallaan omia haasteitaan et tavallaan kokee, et toinen osapuoli ei osaa pitää niinku lapsia erossa niinku kahden aikuisen ihmisen ongelmista. Vaan ne ongelmat tavallaan viedään niinku lapsille saakka.

Markon entinen vaimo on sanonut lapsille, että isä on alkoholisoitunut. Tämä ei Markon mukaan ole totta ja hän on vanhemman tytön kanssa keskustellut tästäkin asiasta. Pasi kokee hankalaksi sen, kun *”ex-puoliso ajattelee asioita omalla laillaan ja itte ajattelee omalla laillaan.”* Esimerkiksi lasten kuljetukseen liittyvissä asioissa ei puolisolta löydy joustavuutta. Pasi voisi tuoda tai viedä lapset, kun kulkee muutenkin lasten kodin ohi, mutta se ei sovi lasten äidille. Tästä koituu Pasille ylimääräistä ajamista. Kaunojen vuoksi äiti ei myöskään meinannut päästää poikia pääsiäiseksi Pasiin vanhempien mökille. Mika on sanonut lapsilleen, että he voivat tulla koska vain käymään, jos hän itse vain on kotona, mutta *”sielä toisessa päässä eksä jollakin tavalla estää nämä ylimääräiset tapaamiset sitten omalla toiminnallaan”* (Mika 35 v). Äiti on siis estänyt tapaamisia siitä huolimatta, että sekä isä että lapset olisivat halunneet tavata. Myös Hokkanen (2005) toteaa, että äidit, joiden luona lapset useimmiten asuvat, saattavat käyttää valtaansa ja vaikeuttaa tai estää isän ja lapsen välisiä tapaamisia (Mt., 90).

Anteron ja hänen entisen vaimonsa suhde on hankala. Yhteishuollosta huolimatta hän ei saa lasten äidiltä tietoa esimerkiksi poikien arjesta. Entinen vaimo ehdotti eron yhteydessä, että Antero muuttaisi etäämmälle asumaan, mutta Anteron mukaan lasten edun mukaista on se, että hän asuu lähellä heitä. Juhani totesi, *”et etäisällähän on ne tietyt elatusvelvollisuudet ja tälläset, niin kauan ku niistä selviää, ni asiat on hyvin varmaan ja pysyy hyvissä väleissä sen eksän kanssa”*. Juhani on selvinnyt hyvin elatusmaksuista, mutta laman myötä tulevat lomautukset aiheuttavat haasteita tulevaisuudessa.

Silloin, kun isä ei asu lapsen kanssa samassa paikassa, niin äidin antamalla kuvalla on ratkaiseva merkitys luoda lapselle kuva hyvästä isästä (Amnell 1998, 151). Äidin luomalla kuvalla tarkoitetaan äidin omaa sisäistä kuvaa siitä, millainen isä äidin

mielessä on. Äidit pystyvät tekemään paljon hyvää isien ja lasten suhteiden eteen. Äidit voivat valmistella lapsia tapaamisiin ja puhua isistä myönteisesti. (Tuomi 2008, 75.) Lapset joutuvat erossa helposti lojaliteettiongelmiin, jos vanhemmat mustamaalaavat toisiaan. Tällöin lapsen on vaikea tietää totuutta, eikä lapsi välttämättä uskalla puhua toisesta vanhemmasta toiselle.

Uusi kumppani ja lapset. Pasilla, Anterolla, Kaukolla, Niklaksella ja Markolla oli uusi kumppani ja usein lapset suhtautuivat uuteen puolisoon myönteisesti. Esimerkiksi Pasin lapsilla ja uudella puolisoilla on hyvät välit. Lapset saattoivat olla onnellisia isän puolesta ja siitä, että isän ei tarvitse olla yksin. Tosin lasten tunteet olivat ristiriitaisia, jos isällä oli uusi kumppani, mutta äiti oli yksin.

Antero (40 v): Et pojat varmasti, jos nyt ihan vaan niinku maalaisjärjellä ajattelen, niin totta kai se tuntuu, että jos äidillä ei ole mitään uutta onnea siinä tai ei voi kokea semmosta onnen tunteita, et jos vaikka tai en mä tiedä mitä se heidän arki on, mut sit taas, jos mulla on ni mä kerron, kerron niinku, niin totta kai se on ristiriitasta.

Anteron mukaan uuteen puolisoon liittyvät asiat ovat todella vaikeita lapsille ” ja sen mä oon aistinukki niistä, että esimerkiks isommat ei pysty niinku niistä oikeen keskustelemaan”. Tulevaisuudessa Antero muuttaa naisystävänsä kanssa yhteen ja se ”tulee vaikuttamaan siihen etä-isytyteen kyllä ratkasevasti. Ne on niinku niitä mitkä pohdituttaa”. Juhaniin tytär on mustasukkainen isän uudesta puolisoista, sillä uuden puolison myötä isän ja tyttären yhteinen aika on vähentynyt. Juhani oli tyttärensä ja avopuolisonsa kanssa lomalla lapissa ja loman kuluessa tyttären ja avopuolison välille syntyi riitaa. Tytär ”rupes oleen niin ilkeä tälle avokille, että avokilta palo sitte pinna.” Juhani totesi, että tytär puolustaa omaa asemaansa suhteessa isään. Nyt Juhania mietityttää, että hyväksyykö tytär ikinä isän uutta suhdetta.

Juhani (40 v): Siinä tavallaan on niinku kahden tulen välissä sitte tää isä, että on niinku se lapsi, jota rakastaa ja sitte on se toinen jota rakastaa ja sit niinku ne keskenään siinä, ei niinku tu toimeen keskenään, ni se on hyvin ikävää mun kannalta.

Nicklaksella on suuria haasteita tällä hetkellä, sillä hänen vanhimmalla tyttärellään on anoreksia. Niklaksella on uusi kumppani toisella paikkakunnalla ja lasten äidin mukaan tämä on saattanut herättää tyttäressä isän menettämisen pelon ja sitä kautta laukaista syömishäiriön.

Niklas (43 v): No siitä anoreksiasta nyt oli pieni epäily, et oisko se voinu vähä olla semmosta myös pelkoa isin menettämisestä, että ainaki tämmönen epäily mulle esitettiin, että sehän saattaa olla, että se on yks laukaseva tekijä tommoset elämänmuutokset.

Niklas on yrittänyt puhua asiasta tyttärensä kanssa, mutta tytär ei ole sanonut, että anoreksia johtuisi isän uudesta suhteesta. ”*Mut en tiedä, että mitä se sisimmässään sitte, että tiedostaako se esim. kaikkia tunteita, jos se on enemmän semmonen tunteiden torjuja tyyppi että näin*”. Taskisen (2001, 12) mukaan isommat lapset pakenevat kodin ongelmia kaveripiiriin tai sulkeutuvat itseensä masentuneina, siinä missä alle kouluikäiset näyttävät tunteensa usein suoraan.

Muita haasteita: isyyden uudelleen puntarointi, sukulaissuhteiden katkeaminen ja yksinäisyys. Kaukon haasteena etä-isyydessä on ollut oman isyytensä ja miehisyytensä uudelleen puntarointi, joka on tapahtunut avioero-prosessin myötä.

Kauko (47 v): Suhde koko miehenä ja isänä olemiseen jollain tavalla mikä liittyy avioero-prosessiin ylipäättään [...] tulee niinkun puntaroivaks, uudestaan tulee puntaroitavaks suhde niinkun isyyteen ja miehyyteen, miehenä ja puolisona olemiseen.

Anteroa on jäänyt vaivaamaan se, että etä-isyyden myötä sukulaisuussuhteet ovat katkenneet lasten äidin puolelta ja se, että ”*ystäväpiiriki vähän niinku, erotessa ni näemmä, niin kyl sekin sitte vähän jakaantuu*”. Anterolle tämä on ollut pettymys ja hänellä on huoli siitä, miten se vaikuttaa lapsiin.

Antero (40 v): No tietysti sit täs on kaikki nää sukulaisuussuhteet mikä mua on jääny tavattomasti vaivaamaan, et sit niinkun poikien äidin puolen suku on niinkun, se peli on niinkun pelattu, et ei mulla o mitään yhteydenpitoa et et mulle on lyöty niinku luukut kii, ei mun aloitteestani mut sieltä päin ni, et niinkö mietin sitä, et miltä se pojista tuntuu, et kuitenkin ennen, ennen aina on oltu sen niinku suvun kans tekemisis, mä en o nyt sitte enää yhtään mikään.

Myös Juhani totesi, että sukulaiset arvostavat häntä nykyään vähemmän. Niklas on vieraantunut entisen vaimonsa sukulaisista, vaikka välit ovat hänen mukaansa suhteellisen hyvät. Pasiille on näytetty jopa keskisormea sen takia, että hän on eronnut. ”*Eihän se täällä pienellä paikkakunnalla tää elo mitään mukavaa oo tämmösessä tilanteessa*” (Pasi 42 v). Niklas totesi, että eronneet on hieman eri porukkaa kuin ei-eronneet. Myös Kauko totesi, että eron jälkeen ”*jollain tavalla ni sitä niinku sitte niinku joutu myöntämään, että joutu tähän ny tähän samaan kastiin tähän näin*”.

Niklas (43 v): Vähä yksinäistä puuhaahan tuo on kuitenkin, että aika paljo kavereita edelleen on naimisissa, että pieni semmonen sosiologinen ero siinä on, että eronneet on vähä eri porukkaa, että, et joku jännite siinä usein on, ettei ihan samalla tavalla olla kuitenkaan tekemisissä sitte, et saa, ainaki mun mielestä se on vähä sellasta, että saa vähä itekki joskus tuppautua niitten perhe-elämäihmisten, ne ei kauheesti eronneita kutsu kylään.

Perhe-elämässä isät ovat tottuneet taustameluun, joten etä-isyyden liittyvä hiljaisuus ja yksinäisyys koettiin myös yhtenä haasteena.

Niklas (43 v): Kai se oli semmonen tottumattomuus asua yksin, on siinä hyvin tyyppillistä. Mä olin kuitenkin 12 vuotta ollu silleen siinä naisen kanssa asunu ja siinä perhe-elämämyllyssä sitte 10 vuotta, ni se oli aikamoinen muutos kuitenkin siihen, että oli jatkuva säpinä ympärillä ja meteliä, meillä oli aika riitasa ja äänekkäs perhe, ja yhtäkkiä sä oot sie tyhjen seinien keskellä sitte yksinäisenä ihmisenä.

7.4 Positiivisena koetut asiat

Isät löysivät etä-isyydestä myös positiivisia puolia, kuten vapauden arjen rasitteista, oman ajan sekä lähentymisen lastensa kanssa. Ainoastaan Marko ei löytänyt etä-isyydestä mitään positiivista. Haasteita ja ongelmia koettiin etä-isyydessä kuitenkin olevan enemmän kuin positiivisia puolia.

Pasi totesi positiivisena puolena sen, että ”*saa olla ja mennä ja tulla niinku haluaa*”. Juhani puolestaan sen, ”*että saa olla lapsen kanssa aina lomilla ja juhlina. Se on hauskaa*”. Etä-isyyden positiivisiin puoliin liittyi vapaus arjen rutineista sekä oma aika. Etä-isyyden antaa mahdollisuuden matkustella työssä enemmän sekä edetä uraputkessa. Positiivisena asiana mainittiin hankalasta perhe-elämästä pois pääseminen. Mika totesi nauttivansa nykyisistä olosuhteistaan lastensa kanssa paljon enemmän kuin aikaisemmin. ”*Näistä puutteistaki huolimatta mä oon nyt kyllä onnellisempi, ku sillon viimesinä aikoina perhe-elämässä*” (Niklas 43 v).

Niklas (43 v): Se itsemääräämisen mahdollisuus ilman muuta, että että tota sitte ku saa sen rullaamaan sen viikonloppujen pyörittämisen ni sitte ei tosiaan tartte kränätä sen puolison kanssa, että mitä me tänään tehdään, mitä me syödään ja ei o semmosta niinku kissan hännän veto.

Kaukon mukaan etä-isänä voi olla kokonaan lasten kanssa. Isyys tulee tietoisemmaksi, koska ei ole enää aviollisia murheita. Kauko toteaa, ”*että siitä tulee niinku enemmän itseisarvollista kuin se, että se on vaan niinku osa sitä perheen niinku arjen*

pyörittämistä, ne lapset siinä että". Eron jälkeen Kauko on ajatellut enemmän mitä lapsille kuuluu, kun vastaavasti ennen eroa *"saatto mennä päiviä sillä tavalla ettei ihan niin aina kauheesti kysellykkään"*. Myös Tero toteaa, että lasten kanssa oleminen on *"semmosta selkeesti niinku enemmän niinku läsnäolemista kun mitä se aikasemmin oli"*. Ennen eroa sekä ansiotyö että kotityöt veivät paljon Teron aikaa ja hän koki rasittuneensa ja kuormittuneensa niistä, mutta eron jälkeen hän on paremmin pystynyt keskittymään isyyteen. Antero arvostaa etä-isyydessä sitä, että saa tavata lapsiaan *"ja mul on kyllä semmonen tunne, et kyl mä niinku edelleen heille olen isä. Se on paljon kyllä. Ja se vastuu siitä ja sitä niinkun. Se tuntuu musta niinku hyvältä"*.

Juhani piti ikävänä asiana sitä, ettei näe lapsensa kasvamista päivittäin, mutta Mika näki sen asian positiivisena.

Mika (35 v): Joka viikko näkee uusia ihmeitä näistä, varsinkin pienimmästä, koska se kasvaa kaikkein vilkkaiten suhteessa muihin. Ja koska on pienin, ottaa oppia kokoajan vanhemmista ja oikeestaan oppii parhaiten, koska on suurimmat näytön paineetkin. Sitä on mielenkiintosta seurata ikään ku pikkasen kauempaa, eikä koko ajan joka päivä siitä vierestä koska sit ne erot näkee. Ja niistä eroista nauttii. Mulle toimii ainaki hyvin henkilökohtasesti tilanne.

Marko (43 v): Et lapset mun mielestä tarvii aina sekä äidin että isän ja tota niin tietysti on sitte tilanteita millon esimerkiks jompikumpi ei pysty lapsia tapaamaan säännöllisesti, mutta en mä, en missään nimessä en sano, että ois mitään hyvää puolta.

Markon mukaan etä-isyydessä ei ole mitään positiivista. Ainoastaan avioliiton ollessa riitainen tai väkivaltainen, vanhempien ero ja etävanhemmuus voi olla hyvä vaihtoehto.

8 ETÄ-ISIEN SUHDE LAPSIIN

Tässä tarkastelen toista tutkimuskysymystäni eli sitä millainen suhde isillä on lapsiin. Käsittelen seuraavia haastattelukysymyksiä: millaisia asioita isät tekivät lastensa kanssa ennen eroa ja eron jälkeen. Millainen suhde isillä on ollut lapsiin ennen eroa ja eron jälkeen ja onko suhde mahdollisesti muuttunut sekä ovatko isät keskustelleet erosta lastensa kanssa.

8.1 Mitä isät ja lapset tekevät eron jälkeen yhdessä?

Isät tekevät lastensa kanssa osaksi samoja asioita kuin ennen eroa. Toki yhteisen ajan vähyyks on vaikuttanut siihen, mitä yhdessä tehdään.

Pasi (42 v): Ei me varmaan erilaisia, yhdessä ollaan sitte tietysti, ku ollaan lasten kanssa, ni ollaan yhdessä, en mä niitä kellekkä muulle vie. Ja tota, ei se, yhdessäoloa. Ihan niinku, se on vaan toinen koti.

Pasi tekee lastensa kanssa kaikkea arkista, kuten käy uimassa, luistelemassa ja pelaa korttia sekä auttaa koulutehtävissä: ”*eilen laskettiin tota kuution avaruuskulma*”. Välillä on jotain ekstraakin, kuten elokuvissakäyntiä. Kaukon yhdessäolo lasten kanssa liittyy edelleen harrastuksiin. Lasten kasvaessa heidän tarpeensakin ovat muuttuneet ja tällä hetkellä vanhimman tyttärensä kanssa Kauko puhuu muun muassa tyttären opinnoista. Uutena asiana eron jälkeen Kauko on alkanut käymään poikansa kanssa kuntosalilla. Siinä samalla tulee juteltua tärkeistäkin asioista.

Niklaksen viikonloppuun lasten kanssa kuuluu muun muassa muistipelin pelaamista, telkkarin katsomista, läksyjen tekoa, marketeissa ja kaupungilla kiertelyä, kylässä käymistä ja hamsterin hoitamista. Hamsteri ostettiin lapsille eron jälkeen. Niklas kokee, että hän saa käyttää kaiken luovuutensa keksiessään tytöille viikonlopuksi tekemistä. ”*Ni se on usein tosi hienoo siinä aluks pari iltaa nähä tyttöjä, mutta sit sunnuntaina mä joudun oikeen jo miettimään et mitäköhän mä vielä tän pitkän päivän teen.*” Lapsilla ei ole lähellä lähipiiriä eikä kavereita, joten ”*niille saa sit järjestää ihan kissojen ja koirien kans, suurin piirtein ettii välillä seuraa.*” Niklas oli isistä ainoa, jonka mukaan on haastavaa keksiä tekemistä lasten kanssa koko viikonlopuksi.

Ennen eroa aikaa vietettiin enemmän kotona ja muun muassa hiekkalaatikolla, kun lapset olivat pieniä. Pasi totesi, että ennen eroa lasten kanssa oli enemmän yhdessäoloa ja he polkupyöräilivät metsässä sekä kävivät jääkiekkopeleissä ja sirkuksessa. Marko vietti aikaa lasten kanssa mökillä muun muassa kalastelemalla, uimalla ja kävelemällä metsässä. Antero teki ennen eroa lasten kanssa kaikkea liikunnallista ja kuljetti lapsia harrastuksiin. Anterolla meni ennen eroa paljon aikaa perheen ruokahuoltoon. Marko ei muista, mitä kaikkea hän on tehnyt lastensa kanssa. Hän koki olevansa huono isä lapsilleen, koska hän ei viettänyt aikaa tarpeeksi lastensa kanssa.

Marko (43 v): No tää just liittyy tähän huono isä- syndroomaan kaikki, et tota oikeestaan mä en hirveesti muista. Et nyt esimerkiks tän pienen vauvan kanssa, niin oon nykyisen vaimon kanssa jutellu, et tuntuu et en oo tätä ja tätäkään asiaa tehny entises, tai omien lasteni kanssa, aikasempien lasten kanssa.

Mika totesi, että ennen eroa elämänrytmi oli hyvin kiireinen, joten todellista laatu-aikaa ei Mikalla ja lapsilla ollut, paitsi kesäisin pitkinä viikonloppuina pihalla.

Alkuun eron jälkeen Antero ohjelmoi viikonloppuja liikaa ja mietti tarkkaan mitä viikonloppuna tehdään. Viikonloppuisin urheiltiin, käytiin elokuvissa ja syötiin hyvää ruokaa. Myöhemmin Antero huomasi, että lapset eivät kaipaa juhlavampaa viikonloppua, vaan pojat tykkäävät touhuta sitä mitä ne touhuaisivat muutenkin viikonloppuisin, ovat kavereidensa kanssa ja niin edelleen. Myös Kaukon ja Mikan lapset viettävät viikonloppuisin paljon aikaa omien kavereidensa kanssa.

Niklas (43 v): Että mä oon vähä hysteerinen, että mennääs ny tekeen, että ne haluis vähä levätäki ja olla, että se on vähä niinki päin että mä jotenki pelkään sitä että jos sie ny tulee kaikille pirun tylsää, että nyt täytyy kauheesti ideoida ja joskus ne on sitte sanonukki et kyl täs ny välillä voi kämpilläki vaan löhötä ja syödä karkkia ja pelata tietokonepelejä.

Suurin osa isistä mainitsi, että eron jälkeen tapaamisissa on arkea ja rutiinia, mutta toisaalta tehdään myös kaikkea kivaa. Isät eivät halua tuhlatu lyhyttä tapaamisaikaansa riitelyyn tai huonoon ja kireään ilmapiiriin vaan mieluummin panostavat siihen, että yhteinen aika on mukavaa.

Pasi (42 v): Ku kumminki noita yhdessäolopäiviä on kuitenkin niin vähä, ni ei se varmaan ihan samanlaista oo, että nyt tehdään isän kanssa, ne ajat mitä on, ni kaikkee, pyritään tekeen kaikkee kivaa. Uskosin näin sen poikien mielestä olevan.

Ohan siinä ihan normaalia arkeeki ja täytyyki olla, mutta tota ja sitte ittekki haluaa, että on sitte mukavaa.

Antero totesi, että tapaamiset poikien kanssa on ”*vähä semmosta ehkä sit niinku juhlaa tai vähä viihdyttävämpää et ollaan niinku vapaana viikonloppuna ja muuta ni, sillen ei paljoo oo niinku sitä just, sitä arki, arkitouhua*”. Antero ei kuitenkaan tietoisesti pyri järjestämään viikonloppuina mitään erityistä eikä ole lähtenyt ”*millekään tavaralinjalle*”, vaan pyrkii siihen, että yhdessä tehdään kaikkea arkista. Viikonloput eivät nyt eroa perheviikonlopuista, niihin kuuluu edelleen paljon urheilua. Tosin nyt perjantaille on muodostunut sellainen tapa, että silloin vuokrataan jokin dvd.

Tero (45 v): Jotenki haluaa, että sitte ku ne lapset on mulla ni ollaan niinku, tehään yhdessä jotain semmosta mistä jää vähä, ettei o ihan vaan sitä rutiinia siinä kotona, mutta kyllä toki sitten niitä rutiinejakin on, että laitetaan ruokaa ja syödään ja pelataan jotain pelejä ja semmosta, että ihan normaalia.

Juhani totesi, että viikonloput ovat tavallista arkea, kuten television katselua, karaoken laulamista, uimista ja ulkoilua, lukuun ottamatta pidemmällä lomilla tehtäviä lapin- tai ulkomaanmatkoja. Juhani totesi, että on tärkeää saada viettää laatu-aikaa tytön kanssa ihan kaksin vailla kotitöitä. Juhani myönsi, että hän antaa välillä lapselle eri vapauksia ja joustaa esimerkiksi nukkumaanmenoajoista. Myös Pasi totesi, ettei aina viitsi kieltää ja komentaa lapsiaan niin paljoa.

Mika totesi, että aiemmin laatu-aikaa ei ollut, koska työ vei ajan ja arki oli pakkopullaa, mutta nyt Mikalla on laatu-aikaa lastensa kanssa. Mika kokee nyt olevansa lastensa kanssa paljon enemmän tekemisissä. Hänen kolme vanhinta lastaan vaatii kahdenkeskistä aikaa, yksi tytöistä tykkää pelata mastermindia, joka on kahden hengen peli ja muuten aika kuluu muun muassa luonnossa kävellessä ja leikkiessä. ”*Semmosta vakavaa viikonloppua ei o ollu kertaakaan, ku avioliiton aikana oli perusarkipäivä. Niin paljon nauretaan, hymyillään*” (Mika 35v).

Mika (35 v): Sillon ku tytöt tulee, ni me ollaan kaikki maataan kahen hengen sohvalla kaikki viis, no varmasti ollaan päällekkäin ja ristikkäin ja poikittain, mut me ollaan kaikki siinä kimpassa, jos me katotaan televisiota tai sitte jos he kattoo televisiota, ni mulla on hyvää aikaa tehdä sapuskat, siivota, laittaa pyykkiä, vaihtaa petivaatteet, raivata paikkoja, mut mä oon kokoajan kuitenkin siinä läsnä.

Kiinassa asuvalla Markolla ei ole mahdollisuutta arkeen, joten hänen tapaamisiinsa liittyy aina jotakin hauskaa tekemistä, kuten elokuvissa käynti, huvipuistoihin meno tai laserpyssysodat.

Marko (43 v): et lapset saa sitte melkein sanoo et mitä tehdään ja mihin mennään, et ehkä se on vähän toisaalta vähän semmosta lasten lahjontaa mut mä nyt oon ottanu sen etuoikeudekseni, kun niin harvoin näkee niitä.

Laatuaika- käsitteen mukaan tärkeintä ei ole lapsen kanssa vietetyn ajan pituus, vaan sisältö -se mitä tehdään yhdessä. Toiminnan jälkeen vanhempi saattaa rauhassa palata omien kiireidensä pariin hyvällä omalla tunnolla. Eron yhteydessä laatuaika liitetään esimerkiksi ”Disneyland-isiin” tai Hokkasen suomalaisittain nimeämiin ”puuhamaa-isiin”. Tällöin tapaamiset ovat aina hauskoja, sillä isät viihdyttävät ja lahjovat lapsiaan ottamatta heistä todellista vastuuta. (Hokkanen 2005, 110.) Parsons (1996, 94–95) toteaa, että laatuaika voi olla muutakin kuin tekemistä, se voi olla vain olemista. Suurin osa haastattelemistani isistä tarkoittivat laatuaajalla yhdessä vietettyä aikaa, eikä niinkään sitä, että yhdessä tehtäisiin jotakin hauskaa ja erityisen viihdyttävää. Isille oli tärkeää panostaa läsnäoloon silloin, kun lapsia tavataan.

8.2 Onko isien suhde lapsiin muuttunut eron jälkeen?

Kaikilla haastattelemillani isillä oli omasta mielestään hyvä suhde lapsiinsa ennen eroa.

H: No minkälainen suhde oli sitte tyttöön ennen eroa?

Juhani (40 v): Ihan hyvä seki, että siinä nyt se ikäero tietysti taas, et silloin se oli ihan pieni lapsi. Lapsi mut tota niin kovasti yritettiin leikkiä ja olla yhdessä. Ja oltiin paljon yhdessä. Että tyttö on ollu sitte paras kaveri mulle sen jälkeen ku se synti. Näin se vaan on. Varmaan toiseenki suuntaan silloin alussa tietysti, mutta nyt on niin paljo omia kavereita työllä, että tuskin isi on enää paras kaveri.

Ainoastaan Mikalla ei ollut minkäänlaista suhdetta nuorimmaiseen lapseensa, sillä tämä oli eron hetkellä vauva ja suhde muotoutui vasta myöhemmin, kun tapaamiset alkoivat.

Mika (35 v): Eli mä olen aikasemmin ollu vaan jonkunlainen semmonen kummallinen olento, joka pyörii, tekee sapuskaa, pyyhki takapuolen, nenän, putsaa korvat. Jotenki vaan sinä kesänä sitten toinen kampesi jopa syliin vapaaehtosesti. Se oli niinku semmonen yksinkertainen, tilanne vain muuttui. Eli hänen suhtautuminen minuun yhtäkkiä niin, sanotaanko normalisoitui. En tiedä mikä oli taustalla, ehkä se kaks viikkoo yhtä mittaani minun kanssa, se oli sen verta intensiivinen paukku.

Kaikki isät kuvasivat suhdettaan lapsiin tällä hetkellä hyväksi ja läheiseksi. ”*No, mun mielestä mulla on ihan hyvä ja läheinen suhde*” (Tero 45v). ”*Erittäin hyvä*” (Pasi 42 v). ”*Kyllä se on hyvä*” (Kauko 47 v). Terolla oli kuitenkin huoli siitä, että läheinen suhde

muuttuu tulevaisuudessa etäisemmäksi, jos siitä ei pidä hyvää huolta. Antero totesi, että on ennen eroa luonut isä-lapsi-suhteeseen sellaisen pohjan, että eron jälkeen sitä on hyvä jatkaa. Vain Markolla ei ollut niin läheinen suhde nuorimmaiseen lapseensa kuin muihin, koska tällä ei ole ikinä ollut läsnä olevaa isää.

Marko (43 v): No sanotaan, että ehkä nuorin on kärsinyt erossa kaikkein eniten ja varmasti onkin, että et tota niin, siihenki on, mun näkemys on, että meillä on hyvät välit, mutta mä aistin, että meillä ei o niin läheiset välit, ku esimerkiks kahdella vanhemmalla on.

Tero, Pasi, Antero ja Niklas totesivat, että isä-lapsi-suhde ei ole muuttunut. He kokivat voivansa jatkaa jo aiemmin luotua suhdetta.

Tero (45 v): No kyllä mulla mun mielestä ihan samanlainen suhde oli ennen eroa, että ei, ei se (ero) siihen oo niinku sillä tavalla vaikuttanut.

Toisaalta Antero kuitenkin sanoi, että jotakin suhteessa on muuttunut, mutta hän ei tiennyt johtuuko se vain lasten vanhenemisesta vai avioerosta. Pasi totesi, että suhteet lapsiin ennen eroa olivat: ”*Samanlaiset. Mennä viuhdottiin keskenämme*”. Toki lasten kasvaminen on vaikuttanut siihen, että nyt muun muassa puhutaan hieman erityyppisistä asioista. Niklas totesi, ettei suhde ole kauheasti muuttunut, eikä ainakaan huonontunut. Vanhimman lapsen kanssa hän on keskustellut eron jälkeen enemmän ihmissuhdeasioistakin. Aikuisten asioita on tullut 12-vuotiaalle tyttärelle kerrottua ehkä liikaakin. Furstenbergin ja Cherlingin (1991) mukaan vanhempia usein varoitetaan puhumasta omista ongelmistaan ja sysäämstä tunteitaan lasten kestäviksi. Neuvo on hyvä, mutta sitä on usein vaikea noudattaa. (Mt., 27–28.)

Niklas (43 v): Mun mielestä isomman kans (suhde) ei o oikeestaan muuttunu millään tavalla paitsi et hän on, mun mielestä se on siinä mielessä muuttunu, et hän on kasvanu, et isomman kans puhutaan nyt vähä eri tyyppisistä asioista. Hän on jo aika järkevä ja voi vähän paljastaa omia tuntemuksiaanki ja puhuu ihan ihmissuhdeasioista ja varottava tosin sitä ettei sit rupee liika, ehkä se virhe tehtiinki vähä että helposti tekee niin että sen isomman kans rupee liikaakin vähä luottamaan, et se on jo aika aikuismainen ja sille voi vähä kertoa, että hänestä tulee sit semmonen taakankantaja helposti, että en nyt sentää terapeutina häntä käyttäny mutta oli siinä vähä sellasta, että ehkä sitte olis pitäny varjella häntä enemmän aikuisten asioilta ja puolisokin on sen myöntäny että.

Juhani, Marko, Kauko ja Mika totesivat, että suhde on muuttunut. Isät kokivat suhteiden muuttuneen läheisemmiksi ja paremmiksi muun muassa perhetilanteen rauhoittumisen

myötä. Myös lasten kasvaminen muuttaa suhdetta. Suhteeseen vaikuttaa myös se, että eron jälkeen isät arvostavat isyyttään enemmän.

Juhani (40 v): Onhan se muuttunu. Tokihan se muuttaa sitä jollain tavalla ku mä oon niinku. Niinku mä sanoin, ni mä arvostan tätä suhdetta paljo enemmän ku aikasemmin. Tiedän mitä voin menettää, enkä halua menettää. Menetin eksän, aviopuolison, mutta en halua menettää lasta, että siinä mielessä on muuttanu. Ei nyt muuta tu mieleen mutta arvostan tätä kuvioo.

H: No mitenkä sä koet, että ne suhteet muuttu sitte eron jälkeen?

Marko (43 v): No toisaalta, toisaalta ne niinku muuttu paremmiks siinä mielessä, että niinku lapsetki sanoo, että tavallaan se niinku se perhetilanne rauhottu, mut et en mä niinku muuten pysty sanomaan, et oisko siinä ollu mitään niinku merkittävää, oleellista eroa.

Kauko kokee eron jälkeen vastuuta siitä, miten lapset ovat kokeneet eron ja hän on aloitteellisempi virittelemään keskustelua ja kyselemään lapsilta kuulumisia kuin ennen eroa. Mika totesi käyttävänsä enemmän aikaa lastensa kanssa leikkimiseen ja yhdessä tekemiseen kuin ennen. Iltasatujakin hän on enemmän lukenut etä-isänä kuin perheen isänä.

Mika (35 v): Mä väitän, että mä oon muuttunu läheisemmäksi kaikille ja kukaan ei ole ainakaan tosinpäin menny mulle sanomaan, että näkisi.

Läheisen suhteen muodostaminen voi olla erityisen vaikeaa niille isille, joilla ei ollut kovin läheistä suhdetta lapseen ennen eroa. Mahdotonta se ei kuitenkaan ole. (Smart 1999, 98.) Samalla linjalla on Huttunen (2001, 116) jonka mukaan laadukkaan etä-isyyden tae on lapsen syntymästä alkanut sitoutunut isyys, jolloin lapsi tulee läheiseksi.

8.3 Ovatko isät keskustelleet eroista lasten kanssa?

Isät olivat yhtä lukuun ottamatta keskustelleet lastensa kanssa eroon liittyvistä aiheista. Ainoastaan Juhani ei ole keskustellut eroista lapsensa kanssa. Tero totesi, että hän ei ole paljoa jutellut lastensa kanssa eroon liittyvistä asioista. Tero on kysellyt miltä lapsista tuntuu ja onko surullista, kun isä ei enää asu lasten kanssa, mutta lapset eivät ole kertoneet tuntemuksistaan. Teron mukaan lapsia on todella vaikea saada ilmaisemaan tunteitaan.

Tero (45 v): Ehkä se on vähä vaikeita asioita silleen käsitellä, että se on parempi, ehkä niille helpompi, että ne ei niinku ajattele sitä kauheesti että. Ajattelee, että elämä nyt on niinku tällästä ja on ihan kuitenkin, kyllä niistä on kiva, kiva tulla käymään ja olla mun luona, mutta ei ne ny hirveesti sitä analysoimaan rupee.

H: Ootteks te puhunu eroon liittyvistä asioista tytön kans?

Juhani (40 v): No ei itse asiassa olla. Sitä mä ootanki, että ku ikää tulee lisää ni varmasti niitä tulee. Ja ja, mut en niinku ite halua olla viemässä sitä sinne suuntaan, että saa kysyä sitte ku kysyy.

Juhanin lapsi on 11-vuotias ja Juhani ajattelee, että lapsi alkaa muutamien vuosien kuluttua esittämään kysymyksiä erosta. Juhani ei kuitenkaan itse aio tehdä aloitetta keskusteluun. Juhani totesi, että isä ei saa syyllistää lapsen äitiä keskustellessaan lapsen kanssa erosta. Samalla hän toivoo, että lapsen äiti ei myöskään syyllistä häntä. ”*Täytyy tavallaan semmonen yhteinen sotasuunnitelma ehkä joskus laatia eksän kanssa*” (Juhani). Kauko totesi, että heti eron jälkeen hän ei keskustellut lastensa kanssa eroon liittyvistä asioista, koska aika meni oman surun käsittelyyn.

Kauko (47 v): Ehkä siinä just siinä eron jälkeen, siinä oli jollain tavalla niinku omassa niinku niin paljo tekemistä jollain tavalla, et siinä ei niinku ihan hirveesti niinku siinä just niinku eron siinä vaiheessa ni kyselly ehkä sitten niin paljoo niiltä lapsilta.

Kauko totesi, että lasten surutyön tukeminen on vaikeaa, koska avioliiton aikana negatiivisia tunteita ei ole perheessä käsitelty. Hokkasen (2005, 125) mukaan vanhempien ero voi synnyttää lapsissa monia voimakkaista ja negatiivisiakin tunteita, joita heidän tulisi saada ilmaista. Vanhempien tulisi ottaa vastaan lastensa tunteet ja hyväksyä ne. Vanhempien eron yhteydessä lapset tarvitsevat erityisen paljon emotionaalista tukea (Furstenberg & Cherlin 1991, 66). Pikku hiljaa Kauko keskusteli erostakin lastensa kanssa. Yhteisen kodin hajoaminen oli lapsille rankkaa. Kauko toteaa, että lapset ovat kantaneet huolta siitä, miten isä jaksaa: ”*että sureeko isä, kun se ei näe meitä niin paljoo, et heillä oli niinku semmonen kuitenkin tunne siitä, että he ovat tärkeitä isälle*”. Taskinen (2001, 12) toteaaakin, että erityisesti isommat lapset saattavat olla hyvinkin huolissaan vanhempiensa selviytymisestä ja he ottavat liiankin aikuismaista vastuuta perheestä.

Mika (35 v): No Minttu tossa viime kesänä asiasta mun kans vähä keskusteli kahdenkesken ja totes että miten asiat hänen näkökulmastaan on silloin oli ja ero ei ollut, kerta kaikkiaan se oli huono hetki, mutta erossa ei ajatella ensimmäisenä että olis se lapselle huono hetki, koska lapsellehan kaikki hetket on huonoja hetkiä erota.

Minä lähdin lätkimään siinä vaiheessa kun totesin, että mä en enää jaksa. Enkä mä siitä neuvotellu enkä konsultoinu lasta yhtään.

Nyt Mikan vanhimmalla tytöllä on monta pientä kysymystä hautumassa mielessä. Moneen kysymykseen tyttö ei ole palannut uudelleen ja moneen isä ei ole edes vastannut ”*muuta kuin kysymällä, että ootsä varma, että sä haluat tietää*” (Mika 35 v). Mikan lapsille ero ei ollut selkeä kuvio. Mika rakensi taloa uuden naisystävänsä kanssa ja lapset olivat sitä mieltä, että taloon muuttavat lapset ja äiti isän kanssa. Pari viikonloppua keskustelu oli samanlaista, kunnes lapset ymmärsivät, ettei äidillä ole uuden talon kanssa mitään tekemistä. Lapsien piirustukset olivat myös aluksi eron jälkeen sellaisia, että siellä oli äiti, isä ja lapset tekemässä yhdessä asioita. ”*Kesti kauan ennen ku siellä rupes ilmestymään asioita, että minä ja isä, sisko, siskot ja isä. Sitte rupes, koska rupesin seurusteleen, niin sinne ilmesty myöskin silloinen puolisko, hänen lapsiansa*” (Mika 35 v). Piirustusten väritys lähti tummista sävyistä liikkeelle, mutta pikkuhiljaa niihin ilmestyi muun muassa aurinko. ”*Se oli loistavaa havaita, että lapselta katos siinä vaiheessa jonkilainen masennus pois*” (Mika 35 v). Myös Niklaksen nuorimmainen lapsi halusi pitkään ja haluaa vieläkin joskus, että vanha perhe olisi koossa. Myös Kaukon poika luuli, että vanhemmilla menisi paremmin ja vanhemmat pysyisivät yhdessä.

Kauko (47 v): Mutta se semmonen niinku hiljasuus sillon oli niin tavallaan, että tota noin niin. Hänen repliikkinsa vain, että luulin, että teillä kuitenkin sitten hyvin menis, että kun tehtiin viimeinen yhteinen matka Helsinkiin, niin niin tuota noin niin, niin pettymys siitä sitten tavallaan, että hän luuli, että kaikki ehkä hyvin olis kuitenkin, kun tämmönen matkakin vielä tehtiin, näin mutta että niin

Taskinen (2001, 12) toteaaakin, että lapset elättelevät varsin pitkään toiveita, että vanhemmat palaisivat uudelleen yhteen. Niklaksen nuorimmalta lapselta ero pidettiin salassa hänen nuoren ikänsä vuoksi. Isä asui eropäätöksen jälkeen vielä kotona yhdeksän kuukautta, koska kouluvuosi oli kesken, eivätkä vanhemmat halunneet ylimääräistä dramatiikkaa siihen. Niklaksen mukaan vanhempi lapsi vaistosi eron. Vaikka eroasioista ei puhuttaisi perheessä suoraan, niin lapset osaavat hyvinkin ennakoita, että isä ja äiti ovat eroamassa (Taskinen 2001, 12).

Niklas (43 v): Kyllähän ne sen sitte vaistos, isompi ensi, että se oli tietysti sillon jo semmonen kymmenvuotias, ni se sitte huomaski aikasemmin ja sille se oli vaikee sitte se vaihe siinä ja siltä pienemmältä me sitte salattiin se pitkään, et se oli siinä vasta kolmeki siinä täytti neljä keväällä, että se oli raskasta sitte sille kertoo ja se kyllä otti sen, se oli kyllä jälkeenpäin sitte niin, että tää pienempi otti sen vakavammin sitte että

tää oli ehtiny sen jo käsitellä tää isompi jo sinä aikana ku mä asuin siellä vielä, että se oli kauheen reipas, ennenku se sairastu anoreksiaan, kuitenkin se oli suuri tuki sit siinä, tukipilari sit siinä kriisivaiheessa. Hän ei silloin juurikaan oireillu. Voi sanoa, että se pienempi kyllä sitte pitkään kyseli ja kysyy vieläki ja haluais vähä joskus, että vanha perhe olis koolla.

H: Ootteks te sitte lasten kans puhunu niinku eroon liittyvistä asioista?

Antero (40 v): No aika vähän nyt täs vaihees, et silloin aluks, aluks enemmänkin. Et lähinnä, et miten nyt on menny ja muuta mut, aika vähän suoranaisesti ero tapahtumia, et jotenki mullaki on vähä ollu siihen kyllä kynnystä, et mä oon halunnu antaa ajan kulua et kaikki tää pysyis täs ympärillä kuitenkin silleen mahdollisimman jotenki tasasena. Et ei sinänsä niinku erosta, eron tai muuten, mut ihan niinku vaan niinku et lähinnä et miten tästä nyt eteenpäin. Minkälaisia suunnitelmia mulla on, niinku mä oon kertonu niistä ja tota ja halunnutki sen, et kaikki niinku pojat tietää ensimmäiseks et jos mulla on niinku, et mitä suunnitelmii, niinku jatkossa on ja et ne tietää sit sen, ne saa sen kuulla mun suusta ihan ensimmäisinä ja sit, ettei joltain kyläläiseltä.

Antero toteaa, että ero on varmasti ollut lapsille järkyttävää, mutta ei tiedä lasten suhtautumista sen paremmin, koska hän ei ole arjessa enää läsnä. *”Totta kai ne viestit mitä on niinku ex-puolisolta tullu sitte, ni ne, kyl se on ollu kyl niinku et, et kyl mä niinku lapsilleni olen aiheuttanu vaikka mitä”*. Antero ei tiedä, että vaikuttaako asioihin lasten ikä vai avioero. Antero pohtii, että ero on ollut lapsille varmasti traumaattinen, mutta kanssakäyminen lasten kanssa on ollut yllättävän hyvää, eikä ollenkaan synkkää, niin kuin jotkut saattavat luulla. Antero on kertonut pojilleen, että ero ei ole heidän syytä. Hän on korostanut olevansa edelleen poikien isä.

Antero (40 v): Olen pyytäny niinku anteeks mitä itse oon niinku aiheuttanu. Mä en tiedä mitä mä oon aiheutanu. Et ei ne sillain mulle tuu kertomaan, et hei tiedäks äijä mitä oot tehny.

Pasin 6-vuotias poika kyseli kovasti miksi isä ei ole enää äidin kanssa. Isä yritti lapselle selittää tilanteen parhaansa mukaan. Pasi totesi, että *”mä muutin tähän kylälle ja pikkupoika kysy vaan, että mikset sä enää asu kotona. Sitä sitte, se oli sitä selvittämistä ja sitä tilanteen aukasua.”* Vanhemman 14-vuotiaan pojan kanssa asia oli selvempää, koska poika ymmärsi, ettei avioliiton kuulu olla sellaista, että *”samassa talossa asutaan, mutta eri huoneissa, niin eihän siinä oikein järkeä oo”*.

Marko toteaa, että ero on ollut lapsille rankka kokemus ja kaikki lapset ovat kärsineet erovaiheesta. Marko on puhunut erosta lapsilleen ja painottanut sitä, että ero ei johdu lapsista, vaan se oli isin päätös ja *”vaikka niinku isi on lähteny pois, ni se ei tarkoita, että rakkaus olis mitenkään vähentyny”*. Marko kokee, että tilanne on nyt helpompi, kun nuorinkin on jo 12 -vuotias ja kasvaessaan lapset alkavat ymmärtää eroa

paremmin. Lasten ikä tuli esille, kun isät kertoivat avioeroistaan. Niklas totesi, että ei voi suositella avioeroa alle 4-vuotiaiden lasten vanhemmille. Eron käsittely ja erosta puhuminen on helpompaa, kun lapset ovat sen ikäisiä, että he pystyvät ymmärtämään ja käsittelemään asiaa. Lasten reaktiot vanhempien eroilmoitukseen vaihtelevat iän mukaan. Alle kouluikäiset lapset, joiden kyky ymmärtää tilannetta on rajoittunut, ovat useimmiten peloissaan ja hämmentyneitä. Pienet lapset näkevät maailman hyvin itsekeskeisellä tavalla, joten he usein olettavat, että vanhempien ero on heidän syytään – heidän on täytynyt tehdä jotain paha ja siksi toinen vanhempi lähtee. Kouluikäiset lapset ymmärtävät tilanteen paremmin ja sen, ettei ero ole heidän syytään. Silti he voivat ahdistua miettiessään, mitä ero tulee heille merkitsemään. Lähes kaikki lapset ovat jonkin verran tai erittäin onnettomia vanhempien erotessa. Monilla lapsilla hämmentyneisyys, suru tai viha jatkuu kuukausia tai jopa vuosia. (Furstenberg & Cherlin 1991, 65, 67.)

Taskisen (2001) mukaan monet lapset pelkäävät olevansa syyppäitä vanhempiensa eroon. Parhaiten erosta selviävät lapset, joita on pidetty ajan tasalla eron suhteen, joiden tunteet on otettu huomioon ja joiden vanhemmat ja sukulaiset säilyttävät kohteliaat välit. (Mt., 12–13.)

9 ETÄ-ISYYTEEN LIITTYVÄT TUNTEET

Tässä käsittelen kolmatta tutkimuskysymystäni eli sitä millaisia tunteita isillä liittyy etä-isyyteen. Käsittelen tässä seuraavia haastattelukysymyksiä: millaisia tunteet olivat ennen eroa ja eron jälkeen liittyen isyyteen ja miten ne ovat muuttuneet. Lisäksi käsittelen kysymystä siitä, millaisia tunteita liittyy lasten tapaamisiin.

9.1 Miten isien tunteet ovat muuttuneet eron jälkeisestä ajasta?

Ennen eroa isien isyyteen liittyvät tunteet eivät olleet voimakkaita, niitä ei osannut kuvailla tai ne olivat jopa pessimistisiä. Marko ja Juhani totesivat, että ennen eroa isyyteen liittyvät tunteet eivät olleet niin vahvoja, koska isyyttä ei tullut ajateltua niin paljoa.

Juhani (40 v): Joo, varmaan tosiaanki oli niin, että ennen eroa ne tunteet ei ollu niin vahvoja niinku isyyden, mä en niinku sillä tavalla kokenu, että isyydessä olis mitään hirveen kummallista. Se oli semmosta niinku arkea ja rutiinia ja niin pääs käymään, se oli biologinen tosiasia. Kuulostaa julmalta.

Tero totesi, että ei oikein osaa sanoa millaisia tunteet olivat ennen eroa. Tunteista puhuminen ei ole miehille helppoa. Markosta tuntui eron jälkeen, että hän on ollut huono isä. Hän alkoi eron jälkeen *”arvostamaan sitä isyyttä ja sitä mahdollisuutta, että on saanut olla isä”*. Niklaksen mielestä perhe-elämä ei ollut helppoa ja hän liittyy isyyteen pessimistiset tunteet. Niklas oli kuitenkin myös toiveikas, koska isyyteen liittyy lapsen ja isän välistä rakkautta ja kiintymystä.

H: No millasia sun tunteet oli sitte ennen eroa isyyteen ja lapsiin liittyen?

Niklas (43 v): Ne oli vähä semmoset pessimistiset kuules, että perhe-elämä on vaikee suo, että kyllä mä nyt jotenki isänä niin pärjäisin, mutta tää perhe-elämä on raskasta ja vaikeeta, niinku se mun tapaukses oli ja vähä semmosta myllerrystä siinä oli, että miten tästä nyt voi ihminen selvitä.

Tero, Niklas ja Mika kokivat, että tunteet ovat rauhoittuneet eron jälkeisestä ajasta siten, että enää ei ole niin suuria huolen ja syyllisyyden tunteita kuin aiemmin. Antero, Juhani ja Marko kokivat, että isyyttä koskevat ja lapseen kohdistuvat tunteet ovat vahvistuneet.

Eron jälkeen isyyteen liittyviä asioita osaa arvostaa enemmän. Pasi koki, että tunteet eivät ole muuttuneet eron jälkeisestä ajasta.

Tero totesi, että hänen tunteensa lapsia kohtaan eivät ole muuttuneet, mutta tunteet ovat rauhoittuneet. Enää ei ole niin suuria huolen ja syyllisyyden tunteita kuin aiemmin. Niklas totesi, että tunteet ovat muuttuneet, koska eron jälkeen oli hyvin herkkä, vaikea ja synkkä vaihe, josta hän on nyt päässyt yli. Hänen elämänsä on hyvin erityyppistä nyt. Myös Mika totesi käyneensä todella syvällä, mutta aika on ollut myös hänelle hyvä lääke.

Niklas (43 v): Mä muistan semmosena vähä raskaana sen kesän 2007 ja semmosena niinku uuden elämän suunnan hakemisen vaiheena et jälkeenpäin ajatellen mä koin kyllä, et siinä oli kyllä varmaan aika voimakkaita tunteita.

Mika (35 v): Ne tunteet on ollu hirveitä, enkä halua enää ikinä kokea sitä skaalaa, eli voidaan puhua maanisista hetkistä, voidaan puhua depressiivisistä hetkistä ja sitte ku on tullu saman viikonlopun aikana semmonen aalto, etten mä o oikeen tuntenu edes itseäni siinä vaiheessa, kun se aalto tulee.

Antero koki, että eron jälkeen tunteet ovat vahvistuneet. Hän totesi tuntevansa vastuun nyt erilailla, kun kaikki ei olekaan itsestään selvää. Antero kokee olevansa isänä herkempi lasten tarpeille nyt, kun arjen pyörittämiseen ei mene enää voimavaroja. Myös Juhani kokee, että tunteet ovat vahvistuneet lasta kohtaan eron jälkeen, koska hän itse arvostaa isyyttä nyt enemmän. Juhani arvosti isyyttä ennen eroakin, mutta arvostus on kasvanut, kun hän on tutustunut lapseen paremmin ja yhdessäolo on rajallista. Eron jälkeen Juhani on tiedostanut tunteitaan paremmin. Ennen eroa hän koki olevansa tunteeton eikä hän näyttänyt tunteitaan kuten nyt. Ennen eroa perhettä ja lapsia saattaa pitää itsestään selvänä, jolloin niihin liittyviä tunteita ei tietoisesti käsittele, eikä niistä tule puhuttua. Eron jälkeen lasten menettämisen vaara nostaa tunteet pintaan ja tekee ne tietoisiksi.

Juhani (40 v): Mut jotain positiivistakin, on niinku tajunnu sen, että on niinku tunteita. Että kyllähän niinku oli hyvin tunteeton varmaan sit sillon ennen eroa. Tai niitä ei näyttäny, tai tiedostanu niitä tunteita, koska niitten kanssa ei joutunu painiin yksin, vaan pidin itsestään selvyutenä, että mul on tässä lapsi, tässä onnellinen vaimo, kaikki on hyvin, kulissit kunnossa.

Markolle tulee vieläkin eteen tilanteita, jolloin hän miettii mitä lapsille kuuluu ja voi olla, ”että tulee kyynel silmäkulmaan ja sit vaan täytyy soittaa lapsille ja kysyä vähä, että miten asiat menee”. Marko näkee lapsiaan vain muutamia kertoja vuodessa, joten

on luonnollista, että tunteet nousevat pintaan lapsia ajatellessa. Pasi koki, että tunteet eivät ole muuttuneet. Hän koki kuitenkin eron jälkeen olevansa vapautuneempi ja helpottunut.

Pasi (42 v): En mä usko, että mun on ne tuntemukset muuttunu siitä, ennen sitä taikka eron aikana taikka nyt tän tilantenteen vakiintuessa tähän. En mä koe että siinä olis mitään suurempia muutoksia ollu.

9.2 Lasten tapaamisiin liittyvät tunteet

Lasten tapaamisiin liittyy positiivisia tunteita. Kun lapsia nähdään, niin se on hienoa, kivaa, mukavaa ja isät tuntevat iloa. Lasten lähtiessä isät tuntevat haikeutta, mutta odottavat hyvillä mielin seuraavaa tapaamista.

Anteron mukaan alkuun lasten tapaaminen *”oli kyllä tavattoman hienoa ja jännittäväkin jotenkin, vaikka omien lapsien tapaaminen, mutta kuitenkin että. Ja varmaan niinku latas ittestään aika paljo ja mietti tarkkaan, et mitä se viikonloppu on”*.

Mika totesi, että on ilo tavata omat lapsensa.

Mika (35 v): Ei voi sanoo muuta ku, että ihan sen takia että mä tiedän että viikonloput on pääsääntöisesti hauskoja tapahtumia ja se lähtee liikkeelle siitä, että on ilo tavata omat lapsensa, se ei ole pakko tavata vaan on ilo tavata. Ja se sama ilisuus jatkuu ihan sinne loppuun saakka, ihan viimeeseen hetkeen, viimeeseen halaukseen, siihen ku ovi menee kiinni ja vielä joku vilkuttaa ovenraosta tai ikkunassa. Siitä jää aina hieno maku odottaa seuraavaa tapaamista. Semmosta hetkee mä en edes muista, että musta olis ollu perkeleen kiva päästä niistä eroon.

Markolle tulee tapaamisissa itku, koska hän näkee lapsiaan niin harvoin.

Marko (43 v): kyl se ensireaktio, ku lapset näkee, että pojat on isänsä kokosia ni ensimmäinen asia on itku. Tavallaan tulee se niinku, et se kaipauksen purkauma tulee siinä ihan ensimmäiseks.

Muiden isien tunteet ovat jo hieman tasoittuneet. Juhanilla tunteet ovat hyvin pinnassa silloin, jos lapsen viime tapaamisesta on kulunut tavanomaista pidempi aika, esimerkiksi kuukausi. Juhani totesi, että tunteita on enemmän silloin, kun hän on yksin. Kun tyttö on hänen luonaan, niin välimatka ja ikävän tunteet unohtuvat. Myös Niklas totesi eron hetkien olevan vaikeimpia hetkiä. Juhani totesi myös fyysisen ikävän lastaan kohtaan. Hänestä tuntuu nykyään hyvältä halata lastaan. Juhani totesikin, että jos he jakaisivat arjen yhdessä, niin ei varmaan tarvitsisi halailia.

Juhani (40 v): Et tämmöstä niinku tavallaan siihen liittyy semmonen fyysinenki ikävä. Että on tärkeetä, että pääsee isin kainaloon katsomaan televisioo, niinku sillä tavalla että siinä iässä vielä että on vähä sylivauva. Eikä haittaa vaikka olis vielä kuinka pitkään, että tota se tuntuu itestäki hyvältä, että saa sitä omaa lasta halata. Ihan semmonen niinku fyysinenki läheisyys, siihen tulee se etäisyys tavallaan, et sit ku se on siinä lähellä, ni on kiva myöskin että se on kainalossa, vähän aikaa edes. Puolin jos toisin. Varmaan, jos koko ajan olis tässä arjessa, ni ei tarttis halata. Juoksis karkuun (naurahtaa) isi yrittäis tästä halata.

Anteron kaksi vanhinta poikaa ei aina tule tapaamisiin, jos heillä on meno omien kavereidensa kanssa. ”*Totta kai se aluks tuntu ihan kaameelta, että he, et mitä hittoa, et eiks ne nyt tukkaan mulle*”. Antero ei kuitenkaan missään nimessä halua pakottaa tai houkutellessa lapsiaan luokseen. Hänestä on luontevaa, että lapset viettävät aikaa ystäviensä kanssa, eivätkä tule velvollisuudentunnosta isänsä luo. Myös Mika lähtee ”*liikkeelle tapaamisissaki siitä, et onks tytöt suunnitellu koulukavereitten kanssa tapaamisia. Mä en halua sotkee niitä kuvioita, ku mä tiedän miten tärkeitä kaverit ton ikäsillem ihmisille on*”.

Kun lapset lähtevät tapaamisesta, niin isille jää ikävä ja haikeus. Anteron mukaan haikeus on kuitenkin helpottanut, kun tapaamiset ovat muuttuneet joustavimmiksi ja lapset saattavat käydä muutenkin isällään kuin tapaamisaikoina.

Antero (40 v): Kyl se oli, kyl se hemmetinmoinen ilo tietysti oli se kyllä, ku kävin hakemassa ja ensimmäiset, ja sit myöski hemmetinmoinen suru, haikeus tai haikeus, en mä nyt surusta voi puhua, mut haikeus sit, se sunnuntai-iltapäivä, ilta, kun vein pojat ja se. Se on haikeeta vieläkin, et se vähän vaihtelee sitte, et mitä siinä on ollu ja se oli tota. Se on kamalaa kyllä.

Kaukosta on mukavaa, kun lapset asuvat lähellä ja ainakin osaa lapsistaan hän näkee lähes päivittäin. Kauko ja Mika totesivat jäävänsä aina odottamaan seuraavaa tapaamista hyvillä mielin. Mika totesi tapaamisten olevan iloinen tapahtuma.

Mika (35 v): Et se on aina ollu niin ilonen tapahtuma kaikin puolin, kaikille osapuolille, ja aina on jääny hyvä maku suuhun. Aina jää odottaan seuraavaa kertaa. Enemmän tai vähemmän. Ja yleensä mä vähän mietinki, et mitä tänään tehtäisiin, ennen seuraavaa tapaamista, aina on muutama varavaihtoehto, että haluttasko käydä siellä täällä tai tuolla.

Isien mukaan tunteet olivat erovaiheessa paljon voimakkaammat, mutta nyt tapaamisiin on alkanut jo tottua. Juhaniin mukaan palautusvaihe on aika kivuton, koska voi luottaa siihen, että tyttö pärjää kotonaan hyvin. Marko totesi, että ”*siinä kun jätetään hyvästit*

niin ne on aina ollu kuitenkin semmosia ilosia, ilosia, että nähtiinpäs taas pitkästä aikaa, et siinä ei o tarvinnu enää nyyhkytellä”

Niklas (43 v): mut se on ehkä se vaikein hetki kuitenkin sit se, ne eron hetket sit siinä, siinä sitte tunteellisuuden kannalta, joskus siinä se haikee olo tulee sitte että. Varsinki nytte ku mä sunnuntai-iltasin oon palauttanu. Et viime vuonna mä tein niin, että mä vein maanantai-aamuna tarhaan, ni se oli loppujen lopuks, mä ajattelinki et me palattais takasi siihen, et se on psykologisesti kivempiki että viikko sit alkaa tarhas tarmokkaasti ja mäki meen arkitouhujani touhuumaan siinä, et sit se vähä se sunnuntai-illan yksinäisyys siihen päälle, ni ei se oikeen urheiluruutu sit lämmitä sieluu kuitenka siinä kohtaa, ku lapset on häipyny, että se on vähä semmonen kolkko. Mutta ei se nyt kyyneliin saa, mutta sellanen ehkä huono hetki sit siinä usein hiukan.

Shapiron ja Lambertin (1999) mukaan eronneet isät, jotka eivät asu lapsensa kanssa, tuntevat usein syyllisyyttä, turhautumista, ahdistusta, ikävää, surua ja tyhjyyttä menetettyään jatkuvan suhteen lapseensa. Monet etä-isät sanovat menettäneensä lasten elämään liittyvän hallinnan. Tämä hallinnan menetys voi merkitä isien vetäytymistä lastensa elämästä, psykologista stressiä tai epäonnistumista lapsen taloudellisessa tukemisessa. (Mt., 399.)

9.3 Isien diskurssit etä-isyyteen liittyvistä tunteista

Isien tunnepuheesta nousi esille kolmenlaisia diskursseja. Kaikkien isien puheesta ilmenee negatiivisten tunteiden diskurssi. Teron, Anteron, Niklaksen ja Markon puheesta nousi esiin myös ristiriitaisten tunteiden diskurssi. Pasiin oli erittäin vaikea puhua tunteistaan, joten hänen puheensa nimesin tunteista puhumattomuuden diskurssiksi.

Negatiivisten tunteiden diskurssi. Etä-isyyteen liittyy paljon negatiivisten tunteiden kokemista. Isät toivat esille muun muassa tuskan, surun, ikävän, syyllisyyden ja kaipauksen tunteita. Niklas totesi etä-isyyden olevan aluksi tuskallista, mutta ajan myötä etä-isyyteen on tottunut. Tero totesi, että lapsia on ikävä, eivätkä puhelut ja tekstiviestit korvaa lapsien tapaamista. Mika totesi, että ikävä muuttui katkeruudeksi ja kateudeksi, koska lapset asuivat äidin luona, eikä hän enää isänä voinut asua lastensa kanssa. Juhani koki katkeruuden tunteita liittyen puolisoon. Lasta kohtaan hän tunsi ikävää ja sääliä. *”Säälin välillä ku se ressurkka pakkaa tuolla sitä laukkaa joka toinen viikonloppu”.*

H: No minkälaisia tunteita sulla sitte liittyy siihen eron jälkeiseen isyyteen tai etäisyyteen?

Mika (35 v): Päälimmäisenä tulee mieleen ikävä. Mutta tota se ikäväki muuttu hyvin nopeesti pieneks katkeruudeksi jopa kateudeks, että lapset ovat hänen kanssaan, ei minun kanssa ja niitten kans elämiseen meni ehkä puolivuotta ennen ku mä olin niitten kans sinut ja hyväksyny tilanteen, et näin tilanne on ja tästä se ei mikskään muutu, lapset muuttuu kyllä, minäkin varmaan muutun, mut tilanne on sama.

Kaukosta tuntui pahalta, että hän ei enää isänä asu lasten kodissa. Se, että lapset tulevat vain käymään isän uudessa kodissa herätti surua.

Kauko (47 v): Niinkun se tuntu tavallaan pahalta, että niinkun lasten kodiks tuli tavallaan se, että he ei niinku, heidän varsinainen koti ei ole niinkun enää täällä, et he käyvät täällä käymässä, mutta että heidän varsinainen koti, missä he asuvat, niin on entisen vaimon luona tavallaan.

H: Mitenkäs sitte, millasia sun tunteet oli sitte eron jälkeen liittyy isyyteen?

Tero (45 v): No varmaan semmosta pelkoahan siinä ainaki oli siitä, että miten sen niinku sen isyyden ja miten sen suhteen niihin lapsiin niinku käy tässä yhteydessä. Varmaan semmosta huolta ja tietenki surua siitä, että se parisuhde oli kariutunut, mutta kyl mulla niinku ajatuksena päällä oli se, että se isyys ei kuitenkaan muutu mikskään.

Terolle surua ja huolta aiheutti kariutunut parisuhde ja pelkoa aiheutti huoli siitä, miten isä-lapsi-suhteen käy. Niklakselle surua aiheutti epätietoisuus siitä, miten etä-isyyys jatkuu ja hän pelkäsi tapaamisten vähenevän tulevaisuudessa, koska työn ja uuden puolison myötä hän joutuu muuttamaan kauemmaksi lapsistaan. Marko totesi raadollisimpien tunteiden liittyvän siihen, kun ei näe lasten kehitystä ja sitä kautta hän kokee, että häneltä puuttuu yksi osa elämästä.

Niklas (43 v): Ohan siinä pieni sellanen surullinen leima kuitenkin siinä touhussa, et ei tiedä kuinka monta vuotta tää systeemi on voimassa ja mitä tässä, kuitenkin on vaan etä-isä ja tollasiaki tunteita välillä tulee.

Marko (43 v): Kyllähän tää tämmönen, semmonen niinku ison kysymysmerkin paikka aina on että, et tota sanotaan että ne raadollisimmat tunteet just liittyy siihen, että joskus tulee mieleen et ku koulu, tulee toukokuun loppu ja koulut alkaa päättymään ni ensimmäiseks alkaa miettiin, et mitäköhän pojat on tuonu puukäsitöistä ja ei tavallaan näe sitä niitten kasvamista ja menestymistä ja niitten kokemuksia ja oppimisia, mitä on niinku heillä tapahtunu, et tavallaan niinku yks osa niinku elämästä puuttuu tavallaan.

Kauko tunsi syyllisyyttä erosta ja siitä, että hän särki unelman eheästä kodista, jonne lapset voisivat palata vanhempanakin.

Kauko (47 v): Tavallaan niinku, särki lasten unelman tavallaan niinku siitä eheestä kodista johon voi palata vielä vanhanakin sitten, tai vanhempanakin, että on niinkun, siellä on isä ja äiti ja ehyt koti jollain tavalla, että niinkun se syyllisyys siitä, että niinkun se lasten unelma särky ja niinkun, että mitenkä he ehkä sitten voi luottaa tavallaan sitten niinkun parisuhteen, elinikäiseen parisuhteeseen, kun on oma isä ja äitikään ei siihen pystyny.

Kauko tuntee syyllisyyttä myös siitä, miten lapset voivat luottaa elinikäiseen parisuhteeseen, kun isä ja äitikään eivät siihen pystyneet. Toisaalta tällaisien kriisin läpi käyminen vahvistaa ja Kauko toivoo, että kokemus kasvattaa lapsia avoimmiksi. Enää Kauko ei tunne syyllisyyttä, sillä lapsiaan voi vahvistaa vain tiettyyn pisteeseen asti. Kaukon mukaan avioeroa tärkeämpää on se, miten elettiin ennen eroa ja millainen varhaislapsuus lapsilla on ollut. Tero tuntee syyllisyyttä siitä, kun hän ei voi tavata lapsiaan niin paljon kuin haluaisi.

Kun Antero alkoi miettiä eroa, ”*ni se oli aivan kaameeta et, ainaki mulle, et se oli kyllä niinku, sitä mielti tota just, et voiko tämmöstä tehdä lapsille*”. Hän tuntee syyllisyyttä siitä, mitä ero on aiheuttanut lapsille, eikä Anteron syyllisyyden tunteet ole vähentyneet. ”*Et se syyllisyys mulla täs kulkee, että itte mä oon tän aiheuttanu*” (Antero 40 v).

Antero (40 v): Et olisko niitä tullu esimerkiks näitä ensimmäisiä kaljokokeiluja, jos mä olisinki ollu kotona. Se olis niinko mielenkiintosta, jos joku olis semmonen meedio ja pystyis tähän vastaamaan. Et näitä näitä tulee miettineeks.

Antero kokee syyllisyyttä asioista, jotka luultavasti olisivat tapahtuneet, vaikka hän ei olisi eronnut.

Antero (40 v): Kyl se (syyllisyys) sieltä vaan se niin herkästi pulpahtaa, että jos jotain tulee nii kyl sen sitte, sen ottaa kyllä itteensä et se, ei se o vähentyny mun mielestä. Sen kanssa pystyy ehkä elämään jotenki paremmin, mut edelleen se on kyllä tuolla olemassa.

Ristiriitaisten tunteiden diskurssi. Neljä isää puhui etä-isyyteen liittyvistä tunteista siten, että niistä tuli esille selvä ristiriita. Tero totesi, että tunteet ”*saattaa niinku ailahdella aika paljo, että välillä, välillä niinku oma elämä tuntuu, että kaikki on niinku hyvässä, et asiat on niinku ihan hyvin ja tunnen niinku, että lapsillaki on asiat hyvin*”. Toisaalta Terolle tulee välillä huonoja päiviä, jolloin ”*tuntuu, että, että tota niinku tai*

tavallaan sitä, että onko nyt tehny niinku oikeen ratkasun sit sillon ku, vaikka me niinku yhdessä sillon sitä eroa päätettiin, no miten se nyt sitte menikään, mut kummiski ni”. Tero pohti onko ero oikea ratkaisu ja hän tunsu syyllisyyttä ja surua siitä, että ei pysty tapaamaan enää lapsiaan niin paljon kuin haluaisi. Toisaalta hänestä kuitenkin tuntuu, että asiat omassa ja lasten elämässä ovat nyt hyvin.

Myös Antero totesi, että ”haluais olla jollain tavalla enemmän niinkun tekemisissä, nimenomaan semmosessa arjessa ja siihen ei o mahdollisuuksia. Ni onhan se pirullista”. Toisaalta Antero totesi, että ”ihan tyytyväinen niinku vallitsevaan olosuhteisiin nähden mä olen kyllä. Ja näihin mun ratkasuihin, et mä olen kuitenkin tässä samalla paikkakunnalla ja aina tavotettavissa. Siit mä oon kyl niinku itte tyytyväinen”. Anterolle ristiriidan tunteen aiheutti se, että hän haluaisi tavata lapsiaan useammin, mutta kuitenkin hän on eropäätökseensä tyytyväinen sekä siihen, että jäi asumaan samalle paikkakunnalle lasten kanssa. Niklaksesta eron jälkeinen aika tuntui herkältä ja tuskalliselta ja hänestä tuntui kurjalta olla yksin. Ristiriidan Niklaksen tunteisiin tuo se, että hänestäkin avioero tuntui hyvältä ratkaisulta ja elämän uudelta alulta.

H: No minkälaisia tunteita sulla liittyy tähän etä-isänä olemiseen?

Niklas (43 v): [...] et tietysti se aina niin, tuntu varsinki sellaselta nostalgiselta ja herkältä se alkuvaihe just jälkeenpäin ajatellen, et kyl sitä sillon oli aika liemessä, että tavallaan ku oli vähä vereslihalla, kyllä mulla oli sit kuitenkin ihan sellasta, että musta oli kurjaa olla vähä yksinki siinä.

Niklas (43 v): [...] että ensin siinä on se tuska, mutta kyllä siinä on myös semmonen hieno vaihe sit, että ku alko päästä vähän sisälle siihen, ni mä jossain vaiheessa vähän huomasin sitte siihenki tyyliin puhuvani, kaljapäissäni, jopa selvinkipäin ehkä, että se on hyvä homma tää avioero, että sitte elämä lähtee uudestaan käyntiin ja oli hyviä fiiliksiä, ku pääsi siihen juttuun kiinni.

Markollakin ristiriitaisia tunteita aiheutti pohdinta siitä, onko eropäätös oikea ratkaisu, koska lapset kärsivät erosta. Marko päätyi kuitenkin siihen, että oman elämän ja onnellisuuden löytäminen on tärkeämpää kuin onnettomassa parisuhteessa oleminen. Muutamia kuukausia eron jälkeen Marko näki eron kahdella eri tavalla: ”siinä oli se itsesyytöksen vaihe ja sitte toisaalta taas oli se kiitollisuus”. Itsesyytös johtui siitä huolesta, mitä ero aiheuttaa lapsille ja kiitollisuus mahdollisuudesta saada olla isä.

Marko (43 v): Mut sanotaan että kyl mä niinku erovaiheessa tietysti rupes pohtimaan sitä, että onks mä tekemäs ny oikeen päätöksen et lapset tulee kärsimään siitä mun päätöksestä, mut sitte niin kuitenkin niinku lopulta päädyin siihen, että on niinku kaks vaihtoehtoo, et joko kaks ihmistä on onnettomia parisuhteessa tai sitten kaks ihmistä

yrittää löytää niinku oman elämänsä ja jatkaa sitä elämäänsä ja lapset niinku vaan jotenki sitte sopeutuu siihen tilanteeseen.

Tunteista puhumattomuuden diskurssi. Pasi oli vaikea puhua tunteistaan. Tunteiden sijaan Pasi puhui muun muassa siitä, miten hän oli poikansa kanssa sopinut, että poika voi tulla milloin vain käymään ja sen jälkeen hän alkoi puhumaan siihen liittyvistä hankaluuksista. Pasi myös totesi, että tunteet eivät ole muuttuneet eron jälkeisestä ajasta, koska hän on aina tykännyt lapsistaan. Pasi totesi, että ei tiedä onko hänellä kummempia tunteita liittyen etä-isyyteen. Myös Tero totesi aluksi, että ei osaa sanoa millaisia omat tunteet olivat ennen eroa. Tunteiden sijaan hän alkoi puhumaan isyyteen sitoutumisesta ja siitä miten perhesuunnittelu on usein äidin puolelta lähtöisin.

H: No minkälaisia tunteita sulla on liittynyt sitte tähän etä-isänä olemiseen, silloin eron jälkeen?

Pasi (42 v): En mä tiedä onko mulla mitään sen kummempia tunteita siihen. Siihen liittynyt silloin. Me sovittiin jo Jessen kanssa, ku mä tässä asuin tässä kylällä, että se nyt voi tulla koska vaan tota käymään tossa polkupyörällensä sun muuta, mutta ei sekä sitte o niin, mennykkään niinku piti, että tota. Kaikkia hankaluuksia oli siinä.

H: Minkälaisia sun tunteet oli sitte ennen eroa liittyen niinku sun omaan isyyteen ja lapsiin?

Tero (45 v): No en mä oikeen osaa sanoo. Se on ihan tota, kyl mä niinku olin, olin ja olen niinku isyyteen sitoutunut.

Tunteista puhuminen on vaikeaa ja tunteita on vaikea pukea sanoiksi. Siksi isät alkoivat puhua jostakin helpommasta aiheesta ja välttivät näin tunteista puhumisen. Juhani ja Kauko totesivat, että miesten on vaikea puhua tunteistaan ja pukea tunteiden eri vivahteita sanoiksi.

H: No miten sä koet, että tunteet on muuttunu siitä eron jälkeisestä ajasta niinku tähän päivään?

Juhani (40 v): Tunteet ovat muuttuneet monessakin mielessä. Eli kuten sanoin ni vahvempia niinku lasta kohtaan, tietystä mielessä, koska arvostaa sitä enemmän. Tämän toistanu monta kertaa (naurahtaa). Mitäs taas muuta tulis mieleen. Oikeestaan se on se, niinku pääasiallinen siinä, tietysti paljo jotain vivahteita varmaan, mitä niinku tällöinen miespuolinen ei voi sanoiksi pukea. Tunteita on muutenkin aika vaikee pukea sanoiksi.

Kauko (47 v): Ehkä se niinku se tunteiden äärelle pysähtyminen, ni se ei oo niinku ehkä meille ny ylipäätään suomalaisille niin tuttua asiaa jollain tavalla, et koetaan niinku hankalaks, hankalaks sitten, ehkä miehille ylipäätään, jotka on sitte niinku touhuaa suruissansa mieluummin kuin jää istuskelemaan ja potemaan.

10 POHDINTA

Tässä luvussa selvitän tutkimuksen tärkeimpiä tuloksia tutkimuskysymys kerrallaan. Tutkimuksessani pyrin siis selvittämään miten etä-isät kokevat eron jälkeisen isyyden ja suhteiden lapsiin muuttuneen eron jälkeen ja millaisia tunteita etä-isyyteen liittyy. Tarkoitukseni on verrata saatuja tuloksia aiempiin tutkimustuloksiin, tehdä tuloksista johtopäätöksiä sekä arvioida tutkimustani.

10.1 Isyys jatkuu erosta huolimatta

Ensimmäisenä tutkimusteemana oli se, mitä isät ajattelevat erosta ja eron jälkeisestä isyydestä. Tutkimus osoitti, että vaikka isät kokivat eron puolisoista helpottavana ja oikeana ratkaisuna, niin ero tuntui raskaalta lasten menettämisen pelon ja epävarman tulevaisuuden vuoksi. Tästä johtuen ero koettiin ristiriitaisena. Marjo Kuronen (2003, 105) kirjoittaa, että eropäätöstä vaikeuttaa halu pitää kiinni perheestä, vaikka puolisoista halutaankin erota. Lisäksi Linnavuoren (2007, 18) mukaan eroamassa olevat vanhemmat kamppailevat erokysymyksen kanssa pitkään nimenomaan lasten vuoksi, sillä he ovat huolissaan eron vaikutuksesta lapsiin.

Haastattelemani isät pohtivat paljon lasten etua ja sitä kuinka he pystyisivät säilyttämään mahdollisimman hyvät välit lapsiinsa erosta huolimatta. Isät pelkäsivät, että tulevaisuudessa tapaamiset vähenevät lasten kasvamisen myötä. Etä-isyyden myötä isät eivät enää asu lastensa kanssa, eivätkä he pysty enää jakamaan yhteistä arkea lasten kanssa ja yhteinen aikakin on vähentynyt. Tässä tilanteessa pelko lasten menettämisestä valtaa mielen. Etä-isyyys vaatii totuttelua, eikä se missään nimessä ole helppoa, eivätkä isät suositelleet sitä kenellekään. Etä-isyyys nähtiin etuna kuitenkin silloin, jos parisuhde on riittävä. Taskinen (2001, 13) toteaa, että ero voi olla lapselle helpotus, jos aiempi kireä perhetilanne laukeaa sen yhteydessä.

Haastateltavat kokivat isyyden muuttuneen eron jälkeen. Ennen eroa isät eivät juuri satsanneet isyyteen. Vasta eron jälkeen isyyttä alettiin arvostaa ja isyys tuli tietoisemmaksi, koska asioiden menettämisen mahdollisuus nostaa niiden arvostusta. Pasley ja Minton (1997, 119) toteavatkin, että monet isät heräävät isyyteen vasta eron jälkeen, kun yhteinen aika on kaventunut minimiin. Myös Kääriäisen (2008, 87) tutkimuksessa vanhemmat ovat kertoneet, että vasta eron jälkeen he saattoivat nähdä oman vanhemmuutensa puutteita ja kehittämiskohteita.

Tyypittelin isät neljään eri tyyppiin. Tyypit olivat: parempi isä (3 isää), edelleen isä (1 isä), oikeanlainen isä (2 isää) ja kokonaisvaltaisesti isä (2 isää). Tutkimukseni isistä seitsemän koki isyyden muuttuneen positiivisempaan suuntaan ja yksi ei kokenut olevansa parempi, vaan edelleen samanlainen isä erosta huolimatta. Lähes kaikilla haastattelemillani isillä oli korkeakoulukoulutus. Isät ovat siten valikoituneita. Tämä kertoo siitä, että isiä oli vaikea saada osallistumaan haastatteluun. Isien valikoitumisen vuoksi huonoimmat etä-isyyden tarinat jäivät kertomatta. Ihinger-Tallman ym. (1995) mukaan on paljon etä-isiä, joiden isyys ei jatku eron jälkeen. Tutkimukset osoittavat, että merkittävä osa isistä lakkaa hoivaamasta lapsiaan eron jälkeen. (Mt., 57–58.) Isän katoamiseen lapsen elämästä on monia syitä. Huttunen (2002, 112) toteaa, että valitettavan moni ero- isä rapistuu sosiaalisesti ja terveydellisesti. Tällöin isiä voi vaivata yksinäisyys, päihde- ja mielenterveys- sekä työelämäongelmat.

Aineisto on uskottava ja siirrettävä hyvin koulutettujen isien kokemuksiin etä-isyydestä. Haastattelemieni isien erosta oli aikaa vain muutamia vuosia. Myös tämä voi vaikuttaa siihen, että tutkimukseni isät katsoivat isyytensä muuttuneen positiiviseen suuntaan. Kun erosta kuluu aikaa ja lapset kasvavat, niin tapaamiset usein vähenevät, jolloin isyyttä ei nähdä niin positiivisena.

Liiton aikana isän suhde lapseen on usein äidin välittämää ja tukemaa (ks. esim. Furstenberg & Cherlin 1991, 39). Eron jälkeen äidit voivat edelleen kannustaa ja tukea tapaamisia isän ja lapsen välillä, mutta varsinaisissa kohtaamisissa ei äiti ole enää läsnä. Hokkasen (2005) mukaan isä saattaa olla ihmeissään, että miten lasten kanssa ollaan, kun äiti puuttuu. Oman suhteen muodostaminen vaatii tahtoa ja työtä. (Mt., 93.) Tässä tutkimuksessa isät olivat tyytyväisiä eron jälkeiseen isyytensä juuri sen vuoksi, että saivat toteuttaa omaa isyyttään haluamallaan tavalla.

Etä-isyyden haasteina tutkimuksen perusteella voidaan pitää ajan ja arjen puutetta olla lasten kanssa. Myös aikaisemmissa tutkimuksissa on esitetty, että isät haluaisivat osallistua lapsen arkeen enemmän kuin mitä perinteiset tapaamiskäytänteet mahdollistavat (ks. esim. Broberg & Hakovirta 2009; Huttunen 2001). Mitä pidempi välimatka isillä oli lasten kotiin, niin sitä harvemmin he tapasivat. Pitkä välimatka koettiin haasteena. Jos kotien välimatka oli vain muutamia kilometrejä, niin lapset saattoivat tulla käymään isän luona milloin vain. Haasteena koettiin myös se, että isät eivät saa tietoa lasten hoito- ja kouluasioista yhteishuollosta huolimatta. Usein kotiin lähetetään vain yksi tiedote, mikä menee äidille. Olisikin tärkeää, että äidin ja isän suhteet olisivat kunnossa, mutta näin ei aina ole. Pahimmissa tapauksissa haastatteluissa

tuli esille, että lasten äiti hankaloitti ja esti tapaamisia, valehteli lapsille isästä sekä puhui isästä negatiiviseen sävyyn. Tässä tutkimuksessa tuli esille vain isien näkökulma ja kokemukset, joten en tiedä poikkeaisiko äidin näkökulma samasta asiasta.

Linnavuori (2007, 17) toteaa, että lasten sopeutumiselle eron jälkeiseen elämään on ensiarvoisen tärkeää isän ja äidin kyky yhteistyöhön vanhempina sekä lapsen suhteen laatu vanhempiin. Myös Taskinen (2001, 13) toteaa, että parhaiten avioerosta selviävät lapset, joiden vanhemmat säilyttävät kohteliaat välit ja välttävät kritisoimasta toista osapuolta lapsen kuullen.

Haasteellisena koettiin myös isän uusi kumppani. Uuden puolison hyväksyminen oli vaikeaa ja herätti ristiriitaisia tunteita lapsissa varsinkin, jos äidillä ei ollut uutta kumppania. Yhden isän tyttärelle uusi kumppani aiheutti mustasukkaisia tuntemuksia, koska tytär pelkäsi, että hänen ja isän välinen aika vähenee ja hän koki asemansa uhattuna. Hokkasen (2005) mukaan monet lapset eivät halua tulla läheisiksi vanhempiensa uusien kumppaneiden kanssa sekä varovaisuudesta ja itsensä suojelemisesta että lojaalisuudesta toista vanhempaa kohtaan (Mt., 163). Joskus vanhemman uusi kumppani voi edustaa lapselle menetystä, jos hän ei saa yhtä paljon huomiota vanhemmaltaan kuin ennen. Lasten karsastaminen voi siis johtua pikemminkin mustasukkaisuudesta kuin siitä, että uusi kumppani olisi itsessään epämiellyttävä. (Smart, Neale & Wade 2001, 78.) Hetherington ja Stanley-Hagan (2002) toteavat, että varhaisnuoruus on vaikeinta aikaa vanhemman uudelleen avioitumisen kannalta. Nuoret ja nuoret aikuiset saattavat sen sijaan olla huojentuneita taloudellisten, emotionaalisten ja sosiaalisten paineiden helpottaessa uudelleen avioitumisen myötä. (Mt.)

Vaikka etä-isyudessa nähtiin runsaasti haittoja ja haasteita, niin positiivisia asioitakin tuli esille. Etä-isyys vapautti isät arjen rasitteista, jolloin aikaa jäi omaan käyttöön enemmän. Isät toivat esille sen, että etä-isyden myötä he ovat isinä enemmän läsnä ja kokonaan lasten kanssa, koska enää ei ole perhe-elämää, aviollisia murheita ja kotitöitä on vähemmän. Tästä syystä isät kokivat myös lähentyneensä lastensa kanssa enemmän eron jälkeen. Hokkasen (2005, 114) mukaan ruumiillisen läheisyyden ajan vähäisyydestä huolimatta – tai juuri sen vuoksi- etä-isälle voi tulla entistä läheisempi suhde lapsiinsa henkisesti.

Isien haastattelujen pohjalta voi todeta, että eron jälkeen biologinen isyys jatkuu juridisen isyyden kaventuessa, sillä esimerkiksi lapsen huoltajuus ei ole etä-isälle itsestään selvyys. Kuudella isällä oli yhteishuolto ja kahden isän entisellä vaimolla oli lasten yksinhuoltajuus. Isien haastatteluissa tulivat esiin tapaamisoikeudet ja

elatusmaksut, jotka liittyvät juridiseen isyyteen. Nämä asiat pohdituttivat isiä ehkä siitäkkin syystä, että erotessa näitä asioita käsitellään, kun avio- tai avoliiton aikana esimerkiksi huoltajuutta pidetään itsestään selvyytenä, eikä tapaamisoikeudesta ole tarvetta puhua. Erityisesti sosiaalisen isyyden toteuttaminen on etä-isille haasteellista, sillä isä ei enää pysty jakamaan arkea lasten kanssa. Huttusen (2001, 62) mukaan sosiaalisella isyydellä tarkoitetaan lapsen kanssa asumista, arjen jakamista sekä ajan ja hoivan antamista. Haastattelemi isät kuitenkin toteuttivat psykologista isyyttä olosuhteisiin nähden hyvin. Psykologisella isyydellä Huttunen (2001, 64) tarkoittaa isäsuhteen tunnepohjaista, kiintymykseen perustuvaa puolta, joka usein määrittyy lapsen kautta. Psykologisen isyyden voi tunnistaa silloin kun isällä on halu hoivata ja suojella lasta sekä olla hänen lähellään ja viettää aikaa yhdessä.

10.2 Suhde lapseen on pysynyt läheisenä

Toinen tutkimuskysymys käsitteli isien suhdetta lapseen ennen eroa ja eron jälkeen sekä sitä mitä isät tekivät lasten kanssa yhdessä ennen eroa ja sen jälkeen sekä sitä ovatko isät keskustelleet erosta lastensa kanssa.

Isät totesivat tekevänsä samanlaisia asioita lastensa kanssa kuin ennen eroakin. Tutkimuksen perusteella voi todeta, että isien tapaamiset lasten kanssa olivat arkisia, eli isät tekivät yhdessä lastensa kanssa kouluun ja harrastuksiin liittyviä asioita sekä kodinhoitotöitä, kuten siivousta ja ruoanlaittoa. Toki ajan vähyys ja viikonlopputapaamiset vaikuttavat siihen, että arki ei ole samanlaista kuin ennen eroa. Isät halusivat pitää isyytensä samanoloisena kuin ennen eroa, mutta isät totesivat, että haluavat yhteisen ajan olevan mukavaa ja kivaa. Lyhyille tapaamisille ei haluta kireää tunnelmaa. Ei voida kuitenkaan puhua Hokkasen (2002) mainitsemista ”Disneyland-isistä”, jotka tekevät lyhyellä tapaamisajallaan pelkästään kaikkea hauskaa ja viihdyttävää. Ainoastaan Kiinassa asuva isä, joka näkee lapsiaan vain muutamia kertoja vuodessa, viihdyttää lapsiaan huvipuistoissa käynnillä ja laserpyssysodilla. Muille isille laatu-aika tarkoitti läsnäoloa. Eron jälkeen sitä oli enemmän, koska ennen eroa perhe-elämä oli kiireistä, eikä lapsilta tullut välttämättä edes kysyttyä mitä heille kuuluu. Eron jälkeen arvostus isyyttä kohtaa nousi, eikä lapsia enää voi pitää itsestäänselvyytenä, koska eron myötä lasten menetys tulee mahdolliseksi.

Kaikki isät kuvasivat suhdettaan lapsiin hyväksi ja läheiseksi. Puolet isistä totesi, että suhde ei ole muuttunut, vaan he kokivat voivansa jatkaa jo aiemmin luotua suhdetta erosta huolimatta. Toki lasten kasvaminen on vaikuttanut suhteeseen siinä mielessä, että lasten kanssa esimerkiksi puhutaan eri asioista kuin ennen. Puolet isistä totesi suhteen muuttuneen läheisemmäksi ja paremmaksi. He arvostivat isyyttä enemmän eron jälkeen, koska perhetilanne on rauhoittunut ja isyys on enemmän läsnäoloa nyt kuin kiireisessä avioliiton aikaisessa elämässä, jolloin perhettä piti itsestänselvyytenä. Kääriäinen (2008) kirjoittaa, että kodin ahdistava tunnelma välittyy myös lapsille. Kääriäisen (2008) tutkimuksessa kävi ilmi, että ennen eroa lasten kanssa oli erilaista olla, kun molemmat vanhemmat olivat yhtä aikaa kotona. Tunnelma oli teennäistä sekä varovaista ja tunnelma muuttui välittömämmäksi, kun lasten kanssa sai olla vain keskenään. (Mt., 62.)

Isät käyttävät enemmän aikaa yhdessä tekemiseen lasten kanssa eron jälkeen. Vaikka suhde koettiin tällä hetkellä läheiseksi, niin isillä oli huoli tulevaisuudesta. He pelkäsivät, että suhde muuttuu etäisemmäksi, jos lapsen kanssa ei pysty viettämään enempää aikaa. Isät totesivat, että suhteesta on pidettävä huolta. Broberg ja Hakovirta (2009, 197) toteavat, että alle 10-vuotiaita lapsia tavataan useammin kuin vanhempia lapsia. Siinä mielessä isien pelko ja huoli on aiheellista. Jotta suhde pysyy läheisenä, niin sen eteen on tehtävä töitä.

Hokkasen (2005) mukaan läheisyyden ja etäisyyden asetelma eron jälkeen onkin monimutkaisempi kuin se, että lähivanhemmat olisivat läheisiä ja etävanhemmat etäisiä. Hokkasen (2005) tutkimuksessa selvisi, että liiton aikana isät eivät aina olleet täysillä mukana perhe-elämässä, eli he olivat ruumiillisesti läsnä, mutta henkisesti kaukana. Eron jälkeen läheisyyden ja etäisyyden kortit jaetaan uudelleen, jolloin etäisälle voi syntyä entistä läheisempi suhde lapsiinsa henkisesti fyysisestä etäisyydestä huolimatta. (Mt., 114.) Eron jälkeen vanhemmuus ja vanhemman ja lapsen välinen suhde eivät ole enää samanlaisia kuin ennen eroa. Tämä voidaan nähdä menetyksenä, mutta se antaa tilaa myös uusille mahdollisuuksille, uudellelaiselle isyydelle ja vanhempi-lapsi-suhteelle. (Linnavuori 2007, 19.)

Kuusi isistä oli keskustellut erosta lastensa kanssa. Yksi isä odottaa, että lapsi kasvaa vanhemmaksi ja alkaa kysellä itse erosta. Yksi isä oli yrittänyt kysellä lasten tunteista eroon liittyen, mutta lapset eivät puhuneet erosta juuri mitään. Lapset kokivat isien mukaan yhteisen kodin hajoamisen rankkana ja eron raskaana ja vaikeana. Tutkimuksessa tuli esille, että lasten surutyön tukeminen on vaikeaa, kun suree itsekkin.

Lapset saattoivat myös olla huolissaan siitä, miten isä jaksaa, kun hän asuu yksin erillään muusta perheestä. Lapset myös monesti haluavat, että perhe palaa yhteen. Myös lasten ikä vaikuttaa siihen miten lapset kokevat eron. Vanhemmat lapset vaistoavat ja ymmärtävät vanhempien eron paremmin. Monet isät totesivat kertoneensa lapsilleen, että ero ei missään nimessä ole heidän syynsä ja että rakkaus lapsia kohtaa ei ole muuttunut, vaikka vanhempien parisuhde päättyy. Taskisen (2001, 13) mukaan parhaiten erosta selviävät lapset, joiden tunteet on otettu huomioon ja joille on kerrottu, että ero ei ole lapsen syy. Isät ajattelivat paljon lasten etua erossa ja ovat huolissaan siitä, mitä ovat eron vuoksi aiheuttaneet lapsilleen. Monet lapset kärsivät pitkäaikaisista ongelmista vanhempien eron jälkeen ja monilla nuorilla aikuisilla on tuskallisia muistoja vanhempiensa erosta. Niistä tuntemuksista ei kuitenkaan välttämättä seuraa heikentynyttä kykyä toimia aikuisena omassa parisuhteessa. Jos lasten vanhemmat eivät olisi eronneet, lapsilla voisi silti olla yhtä kipeitä muistoja avioeron sijaan riitaisasta avioliitosta. (Furstenberg & Cherlin 1991, 68.)

Tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että etä-isän ja lapsen välistä suhdetta voi kuvata prosessina, joka kehittyy ja muuttuu kaiken aikaa. Suhteen kehittymiseen vaikuttaa muun muassa äiti, isä, tapaamisten useus ja toimivuus sekä isän ja lapsen halu ylläpitää suhdetta.

10.3 Eron jälkeen koettiin voimakkaita tunteita

Kolmas tutkimuskysymys käsitteli sitä, millaisia tunteita isillä ilmeni ennen eroa ja eron jälkeen liittyen isyyteen ja miten tunteet ovat muuttuneet eron jälkeisestä ajasta.

Miesten isyyteen liittyvät tunteet eivät olleet ennen eroa kovin vahvoja, koska isyyttä ei ajateltu ennen eroa niin tietoisesti. Osalla isistä tunteet vahvenivat ja niistä tultiin tietoisemmiksi eron jälkeen. Isät tunsivat enemmän vastuuta lapsistaan ja kokivat arvostavansa isyyttään enemmän, kun kaikki ei olekaan itsestään selvää. Osa isistä koki, että tunteet ovat rauhoittuneet eron jälkeisestä ajasta, koska enää ei ole niin suuria huolen ja syyllisyyden tunteita kuin heti eron jälkeen. Eron jälkeen isät kävivät läpi synkän ja vaikean vaiheen, mutta ajan ja tottumisen myötä tunteet ovat tasaantuneet.

Tutkimuksen tunneteemasta nousi esille kolmenlaisia diskursseja. Tunteista puhumattomuuden diskurssi ilmeni siten, että muutaman isän oli myös vaikeaa pukea tunteitaan sanoiksi. Tunteiden sijaan he puhuivat muista asioista ja sillä tavoin välttivät

tunteista puhumisen. De Bruijnin, Hommin ja Talasterän (1994, 53) mukaan yksi julkisessa keskustelussa ja mediassa välitetty kuva suomalaisen miehen huonosta selviytymisestä erossa liittyy miehen puhumattomuuteen -puhuminen ei ole miehelle selviytymiskeino. Myös Kääriäinen (2008, 63) pohti eronneiden vanhempien haastatteluja analysoidessaan, että onko puhumattomuus erityisesti suomalainen tapa olla vuorovaikutuksessa silloin, kun ihmissuhteissa on vaikeaa. Mykkänen (2010) tutki väitöskirjassaan isäksi tulon tarinoita, niissä esiintyviä toimijuuksia sekä tunteita. Miesten tarinoissa tuli esille ilon, epäuskon, huolen, pelon, yhteisyyden ja ulkopuolisuuden tunteita. Mykkänen (2010) väitöskirjassaan saamat tulokset antavat viitteitä siitä, että tunnekuultuuri on muuttumassa avoimemmaksi. Mykkänen (2010) toteaa, että monet isät puhuivat tunteistaan avoimesti. Toisaalta hän toteaa, että oli myös isiä, jotka välttivät tunteikkautta ja siitä puhumista ja pysyttelivät täten perinteisen miehisyyden alueella. (Mt., 127, 129.)

Ristiriitaisten tunteiden diskurssi tuli myös esille. Ristiriitoja aiheutti se, että toisaalta ero koettiin oikeana ratkaisuna, mutta toisaalta se harmitti, että lapsia ei enää nähnyt koko aikaa. Ero koettiin uutena alkuna, mutta yksinäisyys tuntui ikävältä. Toisaalta myös muutama isä pohti oliko ero oikea ratkaisu, koska lapset tulevat kärsimään siitä. Kuitenkin eron jälkeen isät olivat tyytyväisiä omaan tilanteeseensa ja kokivat asioiden olevan hyvin. Negatiivisten tunteiden diskurssissa ikävää, katkeruutta ja kateutta herätti se, että lapset asuvat äidin luona. Huolta ja surua koettiin päättäneestä parisuhteesta ja syyllisyyttä siitä, mitä ero aiheuttaa lapsille. Kääriäinen (2008) toteaa, että vanhemmat, jotka ovat tehneet aloitteen eropäätökseen, kokivat syyllisyyttä perhejärjestyksensä rikkomisesta. Etävanhemmat kokivat syyllisyyttä siitä, etteivät voineet olla lastensa kanssa arjessa. (Mt., 85.) Pelkoa herätti epätietoisuus siitä, miten isä-lapsi-suhteen käy tulevaisuudessa. Shapiro ja Lambert (1999, 399) toteavat, että eronneet isät, jotka eivät asu lapsensa kanssa, tuntevat usein syyllisyyttä, turhautumista, ahdistusta, ikävää, surua ja tyhjyyttä menetettyään jatkuvan suhteen lapseensa.

Isien tunnepuheessa korostui negatiiviset tunteet, kuten syyllisyys, ikävä ja katkeruus. Muissa teemoissa tuli enemmän esille isien positiiviset kokemukset muun muassa isyyden arvostuksesta ja suhteen pysymisestä läheisenä lasten kanssa.

10.4 Tutkimuksen arviointi

Suunnittelin haastattelurungon tutkimuskysymysteni pohjalta, jolloin varmistin sen, että saan tutkimukseni tarkoituksen kannalta tärkeää tietoa ja keräsin aineiston juuri tätä tutkimusta varten. Rajasin tutkimukseni ulkopuolelle esimerkiksi vanhempien väliset suhteet, elatusmaksuasiat sekä isien uudet kumppanit, jotta aihe ei olisi laajentunut liikaa. Rajaamalla teemoja pääsin käsittelemään syvällisemmin aineistoani, sillä jos olisi käsitelty kaikkea haastatteluissa ilmenneitä asioita, olisi analyysistä tullut pintapuolisempi.

Tutkimukseeni valikoitui suhteellisen hyvin koulutettuja isiä, jotka kokivat oman etä-isyytensä positiivisena ja suhteet lapsiin olivat säilyneet myös läheisinä. Etä-isyyden huonoimmat tarinat jäivät kuulematta. Haastatteluun on helpompi osallistua sellaisten, joiden etä-isyyks on sujunut suhteellisen mukavasti. Aineistostani nousi kuitenkin esille muun muassa samankaltaisia haasteita, joita aiemmissakin tutkimuksissa on tullut esille. Mikäli aineisto olisi ollut laajempi, niin olisin saanut kattavamman ja realistisemmän kuvan etä-isyydestä. Aineisto on kuitenkin siirrettävissä hyvin koulutettujen isien kokemuksiin eron jälkeisestä vanhemmuudesta. Lisäksi etä-isiä oli melko vaikea saada haastateltaviksi, huomasin sen hakiessani haastateltavia lehti-ilmoitusten, perheneuvolan, lastenvalvojan ja Elatusvelvollisten ry:n nettisivujen kautta. Laadullisessa tutkimuksessa määrää tärkeämpää on kuitenkin laatu.

Tutkimuksessani haastattelin vain isiä, joten näkökulma eron jälkeisiin tapahtumiin on vain isien, eikä äitien tai lasten omia kokemuksia ole kysytty, vaan ne tulevat esille isien kertomana. Jatkotutkimusta olisi mielenkiintoista tehdä esimerkiksi haastatteleamalla etä-isää, lasten äitiä ja lapsia erikseen. Olisi kiinnostavaa kuulla kaikkien osapuolien kokemukset erosta ja eron jälkeisistä tapahtumista. Myös etä-isyyden tutkiminen pitkittäisaineiston avulla olisi hyvä jatkotutkimuksen aihe. Olisi mielenkiintoista tietää miten eron jälkeiset kokemukset, suhteet lapsiin ja tunteet muuttuvat ajan myötä.

LÄHTEET

- Aalto, I. 2004. Perinteisestä uuteen? Isyyden muutoskertomuksia purkamassa. Teoksessa I. Aalto & J. Kolehmainen (toim.) *Isäkirja*. Tampere: Vastapaino, 65–88.
- Amato, P. R. & Gilbreth, J. G. 1999. Nonresident fathers and children's well-being: A meta-analysis. *Journal of Marriage and the Family* 61 (3), 557–573.
- Amnell, G. 1998. Isä ja isyys. Teoksessa T. Niemi (toim.) *Nuorisopsykoterapian erityiskysymyksiä 3. Nuorisopsykoterapia-säätiö*. Helsinki: Yliopistopaino, 95–125.
- Arendell, T. 1997. Reflections on the researcher-researched relationship: a woman interviewing men. *Qualitative Sociology* 20 (3), 341–368.
- Broberg, M. & Hakovirta, M. 2005. Lapsen ja etävänhemman tapaaminen yksinhuoltaja- ja uusperheissä- lähivanhemman näkökulma. *Janus* 13 (2), 137–153.
- Broberg, M. & Hakovirta, M. 2009. Lapsistaan erillään asuvana eron jälkeen. Teoksessa K. Forssén, A. Haataja ja M. Hakovirta (toim.) *Yksinhuoltajuus Suomessa. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 50/2009*. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy, 186–200.
- Coltrane, S. 1996. *Family man. Fatherhood, housework, and gender equity*. New York: Oxford University Press.
- DeBell, M. 2008. Children living without their fathers: Population estimates and indicators of educational well-being. *Social Indicators Research*. 87 (3), 427–443.
- De Bruijin, T., Homm, M. & Talasterä, S. 1994. Suomalaisen miehen selviytyminen avioerotilanteessa. Teoksessa S. Taskinen (toim.) ”En ole katkera, mutta kuitenkin...”: avioerosta selviytyminen ja perheasiain sovittelu. Helsinki: Stakes Raportteja 166, 49–100.
- Dunn, J. 2004. Annotation: children's relationships with their nonresident fathers. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*. 45 (4), 659–671.
- Eskola, J. & Vastamäki, J. 2001. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa J. Aaltola. & R. Valli. (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin I- metodin valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Eskola, J. 2007. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Jyväskylä: PS-kustannus, 159–183.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Fielding, N. 1996. Qualitative interviewing. Teoksessa N. Gilbert (toim.) *Researching social life*. London. Sage, 135–153.
- Flouri, E. 2006. Non-resident fathers' relationships with their secondary school age children: determinants and children's mental health outcomes. *Journal of Adolescence* 29 (4), 525–538.
- Furstenberg, F. F. & Cherlin, A. J. 1991. *Divided families: what happens to children when parent part*. Cambridge: Harvard University Press.
- Gall, M. D., Gall, J. P. & Borg, W. R. 2007. *Educational research: an introduction*. Boston: Pearson International Edition.
- Galasisníki, D. 2004. *Men and the language of emotions*. Palgrave Macmillan.

- Gerson, K. 1997. An institutional perspective on generative fathering: creating social supports for parenting equality. Teoksessa A. Hawkins & D. Dollahite (toim.) *Generative fathering: beyond deficit perspective*. Thousand Oaks: Sage, 36–51.
- Gottberg, E. 1997. Lapsen huolto, huoltoriidat ja pakkotäytäntöönpano. Turun yliopisto. Oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja, Yksityisoikeuden sarja A:93.
- Griswold, R.L. 1997. Generative fathering. A historical perspective. Teoksessa A. Hawkins & D. Dollahite (toim.) *Generative fathering: beyond deficit perspective*. Thousand Oaks: Sage, 71–86.
- Hawkins, A.J. & Dollahite, D.C. 1997. Beyond the role-inadequacy perspective of fathering. Teoksessa A. Hawkins & D. Dollahite (toim.) *Generative fathering: beyond deficit perspective*. Thousand Oaks: Sage, 3–16.
- Hetherington, E. M. & Stanley-Hagan, M. M. 1997. The effects of divorce on fathers and their children. Teoksessa M. E. Lamb (toim.) *The role of the father in child development*. New York: Wiley, 191–211.
- Hetherington, E. M. & Stanley-Hagan, M. M. 2002. Parenting in divorced and remarried families. Teoksessa M.H. Bornstein (toim.) *Handbook of parenting. Volume 3: Being and becoming a parent*. Mahwah, NJ: LEA, 287–315.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara P. 2000. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hokkanen, T. 2005. Äitinä ja isänä eron jälkeen: yhteishuoltajavanhemmuus arjen kokemuksena. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.
- Hokkanen, T. 2002. "Sitä eletään sitä eronneen perheen elämää". Teoksessa A. Rönkä & U. Kinnunen (toim.). *Perhe ja vanhemmuus: suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen*. Jyväskylä: PS-kustannus, 119–138.
- Hotanen, A. & Männistö, E. 1999. "Olen edelleen isä näille lapsille": miesten kokemuksia avioerosta, vanhemmuudesta ja asiointista sosiaalitoimessa lasten huolto-, tapaamis- ja elatussopimusasioissa. Yhteiskunta politiikan pro gradu- tutkielma, Jyväskylän yliopisto.
- Huttunen, J. 1999. Muuttunut ja muuttuva isyys. Teoksessa A. Jokinen (toim.) *Mies ja muutos. Kriittisen miestutkimuksen teemoja*. Tampere: Tampere University Press, 169–193.
- Huttunen, J. 2001. Isänä olemisen uudet suunnat. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Huttunen, J. 2007. Iskä tuu auttamaan! Sydän 50, 24–25.
- Ihinger-Tallman, M., Pasley, K. & Buehler, C. 1995. Developing a middle-Range theory of father involvement postdivorce. Teoksessa W. Marsiglio (toim.) *Fatherhood. contemporary theory, research and social policy*. SAGE series on men and masculinity. London Sage, 57–77.
- Ilmonen, K. 2007. Muuan diskurssianalyysi. Esimerkinä Chydenius-instituutin vaikuttavuustutkimus. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Jyväskylä: PS-kustannus, 126–141.
- Jokinen, A. 1999. Diskurssianalyysin suhde sukulaistraditioihin. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen: *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Tampere: Vastapaino, 37–53.
- Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen E. 2004. Diskurssiivinen maailma. Teoreettiset lähtökohdat ja analyttiset käsitteet. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen: *Diskurssianalyysin aakkoset*. Tampere: Vastapaino, 17–47.

- Karjalainen, S. & Saxén, L. 2002. Vilppi tieteellisessä tutkimuksessa. Teoksessa S. Karjalainen, V. Launis, R. Pelkonen & J. Pietarinen. (toim.) Tutkijan eettiset valinnat. Tampere: Tammer-Paino, 221–243.
- Kartovaara, L. 2007. Lapset hajoavissa perheissä. Teoksessa *Suomalainen lapsi 2007. Väestö 2007*. Helsinki: Tilastokeskus & Stakes, 93–108.
- Kartovaara, L. & Säkkinen, S. 2007. Lasten muualla asuvat vanhemmat. Teoksessa *Suomalainen lapsi 2007. Väestö 2007*. Helsinki: Tilastokeskus & Stakes, 111–127.
- Keltinkangas-Järvinen, L. 2000. *Tunne itsesi, suomalainen*. Helsinki: WSOY.
- Keskinen, S. 2005. *Perheammattilaiset ja väkivaltatyön ristiriidat. Sukupuoli, valta ja kielelliset käytännöt*. Tampere: Tampere University Press.
- King, V. 1994. Nonresident father involvement and child-well-being: can dads make a difference? *Journal of Family Issues* 15 (1), 78–96.
- King, V. & Sobolewski, J. M. 2006. Nonresident fathers' contributions to adolescent well-being. *Journal of Marriage and Family* 68 (3), 537–557.
- Kiviniemi, K. 2007. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Jyväskylä: PS-kustannus, 70–85.
- Kolehmainen, J. 2004. Osallistuva isä-muuttanut mies? Teoksessa I. Aalto & J. Kolehmainen (toim.) *Isäkirja*. Tampere: Vastapaino, 89–108.
- Koskinen, R., Sierla, J. & Voutilainen, A-M. 1994. Miehen näkökulma avioeroon. Teoksessa S. Taskinen (toim.) *”En ole katkera, mutta kuitenkin...”: avioerosta selviytyminen ja perheasiain sovittelu*. Helsinki: Stakes Raportteja 166, 101–115.
- Kuronen, M. 2003. Eronnut perhe? Teoksessa H. Fosberg & R. Nätkin (toim.) *Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen näkökulmia*. Tampere: Gaudeamus, 103–120.
- Korhonen, M. 1999. Isyyden muutos. Keski-ikäisten miesten lapsuuskokemukset ja oma vanhemmuus. Joensuu: Joensuun yliopistopaino.
- Kvale, S. 1996. *Interviews. An introduction to qualitative research interviewing*. Thousand Oaks: Sage.
- Kääriäinen, A. 2008. *Ero haastaa vanhemmuuden*. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto. Neuvoprojekti.
- Lamb, M. 1999. Noncustodial fathers and their impact on the children of divorce. Teoksessa R.A Thompson & P.R. Amato (toim.) *The postdivorce family. children, parenting and society*. Thousand Oaks: Sage, 105–125.
- Launis, V. & Sarvas, M. 2002. Epärehellisyys tutkimuksessa: tilanne Suomessa. Teoksessa S. Karjalainen, V. Launis, R. Pelkonen & J. Pietarinen. (toim.) *Tutkijan eettiset valinnat*. Tampere: Tammer-Paino, 246–256
- Lee, D. 1997. Feminist research. Interviewing men: vulnerabilities and dilemmas. *Women's studies international forum* 20 (4), 553–564.
- Linnavuori, H. 2007. *Lasten kokemuksia vuoroasumisesta*. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.
- Litmala, M. 2002a. *Lakiopas avioeroon*. Juva: WSOY.
- Litmala, M. 2002b. *Lapsen asema erossa*. Juva: WSOY.
- Lupton, D. & Barclay, L. 1997. *Constructing fatherhood: discourses and experiences*. London: Sage.

- Loewen, J. W. 1988. Visitation fatherhood. Teoksessa P. Bornstein & C. P. Cowan (toim.) *Fatherhood today. Men's changing role in the family*. New York: Wiley, 195–211.
- Makkonen, M. 2005. Avio- ja avoero pähkinänkuoressa. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- Maldonado, S. 2005. Beyond economic fatherhood: Encouraging divorced fathers to parent. *University of Pennsylvania law review*, 1–84. http://law.shu.edu/faculty/fulltime_faculty/maldonso/maldonado_fr_review_ed_jan_26doc.pdf (Luettu 20.11.2008).
- Metsämuuronen, J. 2006. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Teoksessa J. Metsämuuronen. (toim.) *Laadullisen tutkimuksen käsikirja*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 79–148.
- Metsämuuronen, J. 2008. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Metodologia-sarja 4. Jyväskylä: Gummerus.
- Mykkänen, J. 2010. Isäksi tulon tarinat, tunteet ja toimijuus. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.
- Mykkänen, J & Huttunen J. 2008. Isäksi tulon tunteet. Teoksessa E. Sevón & M. Notko (toim.) *Perhesuhteet puntarissa*. Tampere: Tammer-paino, 169–184.
- Mykkänen, J & Aalto, I. 2010. Isyyden ihanteet, arki ja kokemukset. Raportti isyyden tutkimuksesta Suomessa. Nuorisotutkimusseura. *Verkojulkaisuja* 34, 2010. <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/isyydenihanteet.pdf> (Luettu 4.10.2010).
- Panttila, R. 2005. Kahden kodin lapsuus: katsaus lapsen vuorottelevan asumisen kirjallisuuteen ja käytännön toteutukseen. SOCCAn ja Heikki Waris – instituutin julkaisusarja 1/2005.
- Patton, M. Q. 2001. *Qualitative research and evaluation methods*. London: Sage.
- Parsons, R. 1996. *Kuudenkymmenen minuutin isä*. Hämeenlinna: Päivä Osakeyhtiö.
- Pasley, K. & Minton, C. 1997. Generative fathering after divorce and remarriage. Teoksessa A. Hawkins & D. Dollahite (toim.) *Generative fathering: beyond deficit perspective*. Thousand Oaks: Sage, 118–133.
- Pietarinen, J. 2002. Eettiset perusvaatimukset tutkimustyössä. Teoksessa S. Karjalainen, V. Launis, R. Pelkonen & J. Pietarinen. (toim.) *Tutkijan eettiset valinnat*. Tampere: Tammer-Paino, 58–69.
- Piironen, T. 1999. Lapsen ja isän suhde avioeron jälkeen lapsen näkökulmasta. *Kasvatustieteen pro gradu- tutkielma*, Jyväskylän yliopisto.
- Pleck, E. H. & Pleck, J. H. 1997. Fatherhood ideals in the United States: historical dimensions. Teoksessa M. Lamb (toim.) *The role of the father in child development*. New York: John Wiley & Sons, 33–48.
- Raitanen, M. 1996. "He eivät osaa tehdä edes ruskeaa kastiketta" Diskurssianalyysi uusavuttomuudesta. Jyväskylän yliopiston yhteiskuntapolitiikan työpapareita. Jyväskylä: Yliopistopaino.
- Russel, G. 1983. *The changing role of fathers*. Milton Keynes: Open university press.
- Scott, M. E., Booth, A., King, V. & Johnson, D. R. 2007. Postdivorce father-adolescent closeness. *Journal of Marriage and Family* 96 (5), 1194–1209.
- Shapiro, A. & Lambert, J.A. 1999. Longitudinal effects of divorce on the quality of the father-child relationship and on fathers' psychological well-being. *Journal of Marriage and the Family* 61 (2), 397–408.
- Shields, S. E. 2002. *Speaking from the heart. Gender and the social meaning of emotion*. Cambridge University Press.
- Shotter, J. 1993. *Conversational Realities-Constructing life through language*. London: Sage.

- Sinkkonen, J. 1998. Yhdessä isän kanssa. Porvoo: WSOY.
- Sinkkonen, J. 2003. Isä ja lapset avioeron jälkeen. Teoksessa P. Lipponen & P. Wesaniemi. (toim.) Mies ja ero: kertomuksia parisuhteen päättymisestä. Helsinki: Kirjapaja Oy, 174–183.
- Skevik, A. 2006. 'Absent fathers' or 'reorganized families'? Variations in father-child contact after parental break-up in Norway. *Sociological Review* 54 (1), 114–132.
- Smart, C. 1999. The 'new' parenthood: fathers and mothers after divorce. Teoksessa E. Silva & C. Smart (toim.) *The new family?* London: Sage, 100–114.
- Smart, C. 2000. Moral decline or changes to moral practices? *Family matters* 56, (winter), 10–19. www.leeds.ac.uk/family/pdf/cs_aifs_paper.pdf (Luettu 19.11.2008).
- Smart, C. & Neale, B. 1999. *Family fragments?* Cambridge: Polity Press.
- Smart, C., Neale, B. & Wade, A. 2001. *The changing experience of childhood: families and divorce.* Cambridge: Polity Press.
- Soilevuo Grønnerød, J. 2004. On the meanings and uses of laughter in research interviews. *Relationships between interviewed men and a woman interviewer.* *Young* 12 (1), 31–49.
- Stewart, S. D. 2003. Nonresident parenting and adolescent adjustment: the quality of nonresident father-child interaction. *Journal of Family Issues* 24 (2), 217–244.
- Stewart, S. D. 1999. Disneyland dads, Disneyland moms?: How nonresident parents spend time with absent children. *Journal of Family Issues*. 20 (4), 539–556.
- Sutinen, Päivi (2005) *Vanhempina ja aikuisena uusperheessä.* Kasvatustieteen alan väitöskirja. Helsingin yliopisto.
- Syrjäläinen, E., Eronen, A. & Väri, V-M. 2007. Johdanto. Teoksessa E. Syrjäläinen, A. Eronen & V-M. Väri (toim.) *Avauksia laadullisen tutkimuksen analyysiin.* Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy, 7-11.
- Taskinen, S. 2001. *Lapsen etu erotilanteissa: opas sosiaalitoimelle.* Helsinki: Stakes Oppaita 46.
- Tuomi, M. 2008. Parisuhde päättyy-isyys jatkuu. Miesten kokemukset suhteista lasten äiteihin sekä isyydestä eron jälkeen. *Yhteiskuntatieteen lisensiaatintutkimus.* Turun yliopisto.
- Tuomi, J & Sarajärvi, A. 2003. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi.* Helsinki: Tammi.
- Vuori, J. 2001. Äidit, isät ja ammattilaiset. Sukupuoli, toisto ja muunnelmat asiantuntijoiden kirjoituksissa. Tampere: Tampere university press.
- Wallerstein, J. & Blakeslee, S. 1991. *Avioeron jälkeen.* Helsinki: Otava.
- Avioliittolaki. Saatavilla www.muodossa: < URL: [http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1929/19290234?search\[type\]=pika&search\[pika\]=avioero](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1929/19290234?search[type]=pika&search[pika]=avioero)>. (Luettu 14.12.2010).
- Eroklินิกka: [tapaamismallit.](http://www.tapaamismallit) Saatavilla www.muodossa: < URL: <http://www.eroperhe.net/?core=tapaamismallit>>. (Luettu 27.9.2008).
- Tilastokeskus. Solmittuja avioliittoja vähemmän, avioerot lähes ennallaan. Saatavilla www.muodossa: < URL: http://www.stat.fi/til/ssaaty/2009/ssaaty_2009_2010-05-06_tie_001_fi.html>. (Luettu 14.12.2010).

LIITTEET

LIITE 1: HAASTATTELURUNKO

Taustatiedot (Erillinen lomake)

Ikä
 Koulutus
 Ammatti
 Avioitumisvuosi
 Milloin olet eronnut?
 Kuka laittoi eron vireille?
 Oletko avo-/avioliitossa nyt?
 Montako lasta sinulla on?
 Minkä ikäisiä lapsesi ovat?
 Miten usein lapset ovat luonasi?
 Kuka on lapsien huoltaja?

Etä-isien kokema isyys

Millaista isyys oli ennen eroa?
 Miten kasvatus-/hoito vastuu jakautui ennen eroa?
 Onko sinulla ja lapsen äidillä samanlaiset säännöt lapsen suhteen?
 Mitä asioita teit lasten kanssa ennen eroa?
 Millaista isyys on eron jälkeen?
 Muuttuiko isyys eron jälkeen? miten?
 Miten koet etä-isyys, mitä ajatuksia se herättää?
 Mitkä ovat etä-isyys haasteita, onko ilmennyt ongelmia?
 Mitkä ovat etä-isyys positiivisia puolia?

Etä-isän suhde lapseen/lapsiin

Millainen suhde sinulla on nyt lapseen/lapsiin?
 Millainen suhde/suhteet oli/olivat ennen eroa?
 Miten suhde/suhteet muuttui/muuttuivat eron jälkeen?
 Miten tapaamiset sujuvat luonasi?
 Mitä teette yhdessä, mistä asioista keskustellette?
 Teittekö yhdessä erilaisia asioita ennen eroa kuin nyt, millaisia?

Tunteet

Millaisia tunteita liittyy etä-isänä olemiseen?
 Miltä sinusta tuntuu, kun lapsi/lapset tulee/lähtee?
 Millaisia tunteita lapsilla ilmenee?
 Millaisia tunteet olivat ennen eroa isyyteen ja lapsiin liittyen?
 Millaisia tunteet olivat eron jälkeen liittyen isyyteen ja lapsiin?
 Onko tunteet muuttuneet eron jälkeisestä ajasta tähän päivään? Miten?

Mitä muuta haluaisit vielä sanoa/kertoa tai onko mielessäsi vielä joitakin asioita, joista emme ole keskustelleet?

LIITE 2: SAATEKIRJE

10.2.2009

Haastattelupyyntö etä-isille

Opiskelen Jyväskylän yliopistossa kasvatustieteitä ja olen tekemässä pro gradu-tutkielmaa eron jälkeisestä isyydestä etä-isän näkökulmasta. Haluaisin haastatella isiä, jotka ovat eronneet noin 1-3 vuotta sitten ja joiden lapset ovat nyt ala- tai yläasteikäisiä. Tutkimuksen tavoitteena on saada tietoa eron jälkeisestä vanhemmuudesta ja isän kokemuksista hänen itsensä kokemana. Tutkielmaa ohjaa kasvatustieteiden tohtori Jouko Huttunen.

Tutkimus toteutetaan haastatteluina keväällä 2009, esimerkiksi haastateltavan kotona, työpaikalla tai Jyväskylän yliopiston kasvatustieteiden laitoksella. Haastattelu kestää noin tunnin ja se nauhoitetaan muistiinpanojen helpottamisen vuoksi. Haastattelu on ehdottoman luottamuksellinen. Haastattelut tulevat vain tämän tutkielman käyttöön, eivätkä haastateltavat ole tunnistettavissa tutkimusraportista. Sinun kokemuksesi antaisi arvokasta tietoa etä-isyydestä, joten osallistumisesi olisi todella tärkeää.

Ota yhteyttä minuun, niin voimme sopia tarkemmin haastatteluajankohdasta.

Elina Plihtari
E-mail: elina.plihtari@jyu.fi
Puh: 040-7292190

LIITE 3: TAUSTATIETOLOMAKE

Ikä_____

Koulutus_____

Ammatti_____

Avioitumisvuosi_____

Milloin olet eronnut_____

Kuka laittoi eron vireille
itse_____
puoliso_____
yhdessä_____

Oletko tällä hetkellä avo-/avioliitossa_____

Montako lasta sinulla on tyttö(ä)_____

poika(a)_____

Minkä ikäisiä lapsi/lapset on/ovat tyttö/tytöt_____

poika/pojat_____

Miten usein lapsi/lapset on/ovat luonasi _____

Kuka on lapsen/lapsien huoltaja
isä_____
äiti_____
vanhemmat yhdessä_____